

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Kadi Saviir

**ELATISLAHENDITE TUNNUSTAMINE JA TÄIDETAVAKS TUNNISTAMINE -
PROBLEEME EESTI KOHTUPRAKTIKAS**

Magistritöö

Juhendaja
MA Haldi Koit

Tallinn

2017

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Ülalpidamisasjade tunnustamisele ja täidetavaks tunnistamisele kohalduvad õigusaktid	7
1.1. Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon	9
1.2. Haagi 1973 ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon 13	
1.3. Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon.....	18
1.4. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes	27
1.5. Tsiviilkohtumenetluse seadustik	32
2. Probleemkohad Eesti kohtupraktikas	38
2.1. Õigusaktide kohaldamise hierarhia	38
2.2. Siseriikliku õiguse ülemäärane kohaldamine	42
2.1.1. Haag 1973 konventsiooni ja TsMS kohaldamisel tekkinud olulisemad tähelepanekud/probleemid	43
2.1.2. EL määruse 4/2009 ja TsMS kohaldamisel tekkinud olulisemad tähelepanekud	44
2.3. Puudutatud isiku ärakuulamisega seotud probleeme.....	47
2.4. Menetlusabi sätete kohaldamise probleeme	49
2.5. Määruskaebuse tähtajad	53
2.6. Muud kohtulahendite analüüsi käigus esilekerkinud tähelepanekud	58
Kokkuvõte	60
The recognition and declaration of enforceability of maintenance decisions – problems in Estonian court practice (summary)	63
Kasutatud materjalide loetelu.....	66
Kasutatud kirjandus.....	66
Kasutatud normatiivmaterjal	66
Kasutatud kohtulahendid.....	68
Avaldamata allikad.....	70
Lisa 1	72

Sissejuhatus

On üldtuntud tõsiasi, et lapse ülalpidamisse peavad panustama mõlemad vanemad. Kohusetundlikud vanemad panustavad oma laste ülalpidamisse ka lapsest eemal olles/eraldi elades, kuid on ka neid, kes seda kahjuks ei tee. Kui üks vanematest mingil põhjusel lapse ülalpidamisse ei panusta, saab teine vanem selle kohustuse täitmist kohtu kaudu nõuda. Isikute vaba liikumise suurenemine, ränne, erinevast kodakondsusest paaride suurenev arv ning seetõttu kahest erinevast kodakondsusest partnerite ja lapsevanemate vaheliste peresidemete katkemisest tingitud konfliktide arvu kasv on toonud elatise maksmise kohustustesse sisse välismaise elemendi.¹ Sellisel juhul ei piisa enamasti lapse elukohariigis kohtusse pöördumisest, vaid elukohariigi kohtust saadud lahendiga tuleb paljudel juhtudel pöörduda ülalpidamiskohustust mittetäitva lapsevanema elukoha- või asukohariigi kohtusse. Ülalpidamiskohustusega seotud teemad on pidevalt aktuaalsed kuivõrd laste õigused ei ole kunagi liigselt kaitstud ning autori hinnangul saab alati teha midagi täiendavat selle nimel, et lastel oleks paremad ja võrdsemad võimalused kasvamiseks ja arenemiseks. Ühest riigist teise kolimine ei tohiks pakkuda kellelegi võimalust põgeneda oma vanemlike kohustuste eest.

Erinevad rahvusvahelised õigusaktid on loodud just eesmärgiga, et tõhustada riikidevahelist koostööd elatise piiriüleisel sissenõudmisel², et tagada laste kui nõrgema poole õiguste kaitse ka olukorras, kus kohustatud isik elab või asub välisriigis. Selleks peab ülalpidamist saama õigustatud isikul olema võimalik hõlpsasti tunnustada ja täidetavaks tunnistada elukohariigist saadud kohtulahend või saada päritoluriigis kohtuotsus, mis oleks teises riigis täidetav ilma aeganõudvate lisatoiminguteta või hoopiski automaatselt täidetav.³

Elatislahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetlusele kohalduva õiguse määrab ära see, mis riikide vahel menetlus toimub ning millal on elatislahend tehtud ja mis ajavahemiku eest elatist nõutakse. Sellest tulenevalt on käesolevas magistritöös tutvustatud ning analüüsitud

¹ Gallus, N. Tsiviilasju käsitleva õiguslase koostöö foorum: arutelu riikide parlamentidega. Elatise piiriülene sissenõudmine. – Brüssel: Euroopa Parlament, 2008, lk 21-44. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/755/755341/755341et.pdf.

² Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon. ELT L 192, 22.07.2011, lk 51-70. - Preambula,

³ Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.01.2009, lk 1-79 preambula punkt 9.

EL määrust 4/2009⁴, Haagi 1973⁵ ja 2007⁶ konventsioone, New Yorgi 1956 konventsiooni⁷ ning tsiviilkohtumenetluse seadustiku⁸ (edaspidi TsMS) vastavaid sätteid. Nende õigusaktide alusel toimub välisriigist saabuvate ülalpidamisasjade tunnustamine ja täidetavaks tunnistamine Eestis. Käesolevas töös ei ole käsitletud õigusabilepinguid⁹, kuivõrd need ei ole spetsialiseerunud ülalpidamiskohustustele.

Töö autor on töötanud varasemalt maakohtus konsultandina ning tema ülesannete hulka kuulus ka välisriigist saabuvate elatisotsuste tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluste lahendamine. Kuivõrd selliseid taotlusi saabub kohtusse äärmiselt harva ning erinevate taotluse puhul tuleb kohaldada erinevaid menetluslikke rahvusvahelisi õigusakte ning arvestada erinevate asjaoludega, siis tuli igal korral antud rahvusvahelise eraõiguse valdkonda uuesti uurima hakata. Ka M. Torga on oma artikli(te)s märkinud, et rahvusvahelise ülalpidamisasjade allikates orienteerumine on keeruline¹⁰, kuid kuidas kohtud sellega tegelikult hakkama saavad, seda pole siiani analüüsitud. Olles ise samasuguse probleemi ees seisnud, tekkis soov seda valdkonda magistritöö raames lähemalt uurida ning analüüsida.

Seetõttu käsitletakse antud magistritöös juhtumeid, mille puhul elab ülalpidamist saama õigustatud laps välisriigis ning ülalpidamist maksma kohustatud vanema elu- või asukoht või vara asukoht on Eestis.

Käesoleva magistritöö peamine uurimisküsimus on tuvastada, kas Eesti kohtud kohaldavad välisriigist saabunud taotlusi lahendades õigeid/sobivaid õigusakte ja täidavad kõiki nendest õigusaktidest tulenevaid nõudeid. Töö autor on püstitanud hüpoteesi, et Eesti kohtutel on probleeme õige õigusakti leidmisega ning tihtipeale jäetakse õigusaktidest tulenevad menetluslikud nõuded täitmata. Samuti otsib antud töö vastust küsimusele, kas kohtud

⁴ Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.01.2009, lk 1-79.

⁵ Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon. – RT 1996, 39, 147.

⁶ Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon. ELT L 192, 22.07.2011, lk 51-70.

⁷ Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon. – RT II 1996, 39, 146.

⁸ RT I, 28.12.2016, 22.

⁹ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades. - RT II 1993, 16, 27; Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. - RT II 1995, 13, 63; Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping. - RT II 1993, 6, 5; Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades. - RT II 1999, 4, 22.

¹⁰ Torga, M. Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis. - Juridica 2015/I, lk 65.

kohaldavad liigselt siseriiklikku õigust ning kas sellest tulenevalt on jõutud kohtulahendites ka valele järeldusele.

Magistritöö on jaotatud kahte peatükki, mis omakorda on jaotatud alapeatükkideks. Esimeses peatükis analüüsib autor elatisotsuste tunnustamisel ja täidetavaks tunnistamisel kohalduvaid rahvusvahelisi õigusakte ning iga alapeatükk keskendub konkreetsele õigusaktile, milles lisaks konkreetse õigusakti põhimõtete analüüsimisele käsitleb ka autor vastava õigusakti kohaldamise statistikat Eesti kohtute poolt käsitletud lahendite põhjal. Peatüki esimeses alapeatükis on kirjeldatud New Yorgi 1956 konventsiooni, teises alapeatükis Haagi 1973 konventsiooni, kolmandas alapeatükis Haagi 2007 konventsiooni, neljandas alapeatükis EL määrust 4/2009 ning viimases, viiendas alapeatükis TsMSis sisalduvaid kohtulahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise sätteid. Kuivõrd antud spetsiifilist rahvusvahelise eraõiguse valdkonda reguleerivates õigusaktides orienteerumine on üsna keeruline, on autori hinnangul oluline esimeses peatükis luua taustsüsteem, eriti arvestades asjaolu, et viidatud teemal põhimõtteliselt puudub eesti keelne õiguskirjandus.

Kuivõrd enamikke välisriigi elatishandite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluste lahendamisega seotud kohtumäärusi avalikus kohtulahendite registris¹¹ avaldatud ei ole, siis on käesolevas töös analüüsitud kohtulahenditega võimaldanud tutvuda töö juhendaja Haldi Koit, kes küll hetkel töötab justiitsministeeriumis eraõiguse talituses, kuid 2016. a novembrini töötas rahvusvahelise justiitskoostöö talituses, st Eesti keskasutuses. Töös on analüüsitud neid lahendeid, mis on saanud kohtutesse läbi keskasutuse ehk justiitsministeeriumi. Autor ei saa välistada, et kohus on lahendanud ka keskasutuse vahendusega laekunud taotluseid elatishandite tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks, kuid keskasutuse hinnangul võib selliseid juhtumeid olla maksimaalselt 1-2 aastas, seega märkimisväärselt vähe.

Teises peatükis annab autor ülevaate kohtulahendite analüüsi tulemustest ning selle tulemusel esilekerkinud peamistest probleemkohtadest. Töö kirjutamiseks analüüsis autor 129 erinevas tsiviilasjas aastatel 2012-2016 tehtud kohtulahendeid. Esimeses alapeatükis on kirjeldatud õigusaktide hierarhiat ning sellega arvestamise probleeme kohtumenetluses. Teises alapeatükis erinevaid siseriikliku õiguse kohaldamisega seotud probleeme. Kolmandas alapeatükis on uuritud puudutatud isiku ärakuulamise vajalikkust ning selle kohaldamist kohtumenetluses. Neljandas alapeatükis on analüüsitud erinevate õigusaktide alusel menetlusabi andmist ning andmata jätmise juhtumeid. Viiendas alapeatükis on analüüsitud erinevate õigusaktide

¹¹ Riigi Teataja koduleht. Kohtulahendite otsing. Arvutivõrgus - https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/koik_menetlused.html (28.04.2017).

määruskaebuse tähtaegu ning millises ulatuses kohaldavad kohtud õigeid aluseid edasikaebe tähtaegade määramisel. Viimases, kuuendas alapeatükis on analüüsitud muid erinevaid käesoleva töö koostamise käigus esile kerkinud tähelepanekuid õigusaktide kohaldamisel.

Käesoleva magistritöö peamisteks allikateks on erinevad ülalpidamiskohustusi reguleerivad õigusaktid ning välisriikidest esitatud taotluste lahendamise menetluses koostatud kohtumäärused. Kasutatud on ka justiitsministeeriumi koostatud tabelit selle kohta millal ja millised taotlused keskasutusele esitatud on ning millal on kohtud taotluse lahendanud – antud tabel on nähtav töö lisana. Kohtumäärustest saadava info põhjal on töös välja toodud statistika, mida erinevate probleemide ilmestamiseks kasutatakse. Eestikeelsetest allikatest on kasutatud Juridica artikleid ning kuivõrd Eestiga seotud piiriülese ülalpidamiskohustuste temaatikaga seonduvat erialakirjandust on vähe, siis on töös pandud põhiline rõhk õigusaktide ning kohtulahendite uurimisele ja analüüsimisele.

Esimese peatüki kirjutamisel on kasutatud eelkõige kirjeldavat meetodit, kuid vähesel määral ka analüüsivat ning võrdlevat meetodit. Teise peatüki kirjutamisel on kasutatud andmekogumismeetodit kogutud kohtulahendite läbitöötamiseks, andmeanalüüsi materjali süstematiseerimiseks, võrdlevat meetodit analüüsi tulemuste formuleerimiseks ning võrdlusanalüüsi.

Tulenevalt üliõpilastöö kirjutamise ja vormistamise juhendist¹² on järgnevalt välja toodud käesolevat magistritööd kõige enam iseloomustavad märksõnad: rahvusvaheline eraõigus, tsiviilkohtumenetlus, perekonnaõigus, ülalpidamiskohustused.

Autor tänab südamest juhendajat Haldi Koit'i juhendamise ja toetuse eest.

¹² Sootak, J. jt (koost). Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine: juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Juura 2016. Arvutivõrgus: https://issuu.com/iuridicum/docs/juhend_2016 (20.04.2017).

1. Ülalpidamisasjade tunnustamisele ja täidetavaks tunnustamisele kohalduvad õigusaktid

Käesolevas töös on analüüsitud Eesti kohtute poolt ajavahemikus 2012-2016. a lahendatud elatisasjade tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise avaldusi. Analüüsitud lahendites on kohaldatud Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsiooni¹³ (edaspidi New Yorgi 1956 konventsiooni), Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni¹⁴ (edaspidi Haagi 1973 konventsioon) ja Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon¹⁵ (edaspidi Haag 2007 konventsioon), Nõukogu määrust (EÜ) 4/2009, 18. Detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes¹⁶ (edaspidi EL määrust 4/2009) ning tsiviilkohtumenetluse seadustikku¹⁷ (edaspidi TsMS).

Tunnustamine kohtus tähendab, et kohus annab kinnituse dokumendi õigsuse kohta (kehtivuse kohta). On võimalik eraldi taotleda niikohtuotsuse tunnustamist kui ka kohtuotsuse täidetavaks tunnustamist, kuid Eesti kohtutesse esitatud elatistolahendite puhul on avaldaja soovinud nii otsuse tunnustamist kui ka täidetavaks tunnustamist. Tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise kohtumenetluses kontrollitakse üksnes teatud formaalsete nõuete (näiteks tunnustatav otsus ei tohi olla vastuolus avaliku korraga¹⁸) ja menetlusreeglite (näiteks kas pooled on saanud menetluses oma õigusi kaitsta¹⁹) täitmist ning kas otsus on jõustunud. Vaidluse teistkordset sisulist arutamist ei toimu. Samas peab silmas pidama, et kuivõrd elatistolahendused on tehtud erinevatel kuupäevadel ning sellest tulenevalt kohalduvad erinevad õigusaktid, siis võib tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetlustes esineda erinevusi, mida autor käsitleb antud töös.

Ilma rahvusvahelise kohtulahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluseta ei oma ühes riigis tehtud lahend teises riigis õiguslikku jõudu, et seda täita saaks. Seega loetakse

¹³ RT II 1996, 39, 146.

¹⁴ RT 1996, 39, 147.

¹⁵ ELT L 192, 22.07.2011, lk 51-70.

¹⁶ ELT L 7, 10.01.2009, 1-79.

¹⁷ RT I, 28.12.2016, 22.

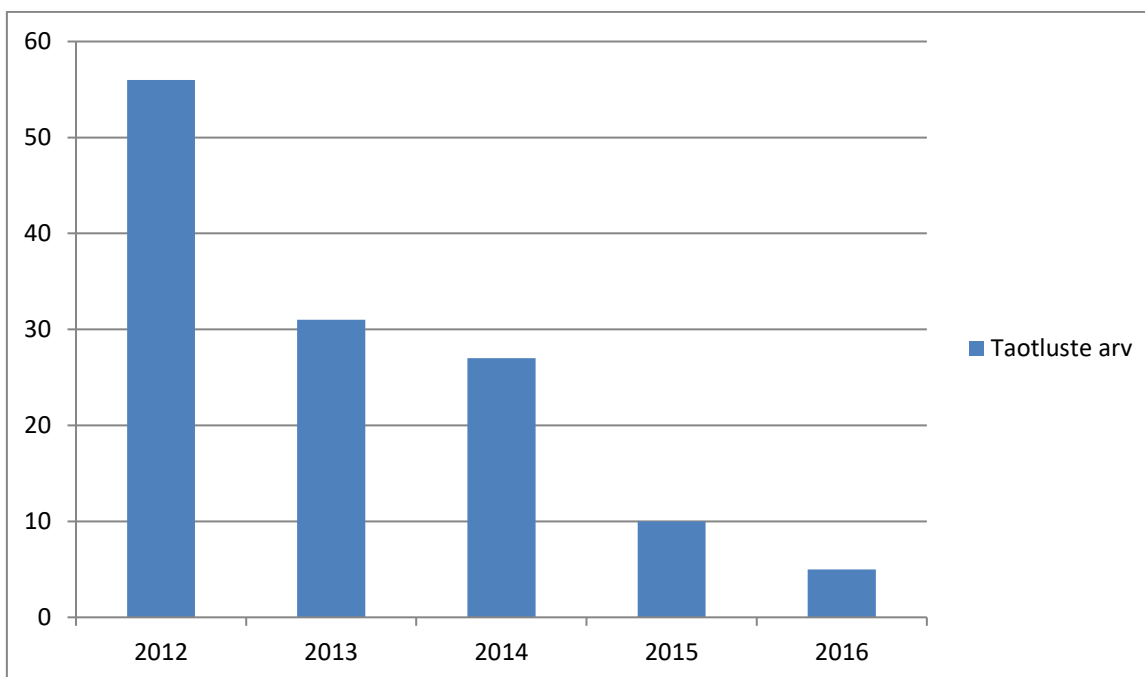
¹⁸ TsMS § 620 lg 1.

¹⁹ TsMS § 620 lg 2. Näiteks peab puudutatud isikule olema nõuetekohaselt kätte toimetatud kohtukutse või muu menetlust algatav dokument. Kui puudutatud isikul ei olnud võimalust ennast kaitsta, siis keeldub kohus otsuse tunnustamisest ja täidetavaks tunnustamisest. Nimetatud põhjusel keeldus Harju Maakohus 24.03.2014. a kohtumäärusega otsuse tunnustamisest ja täidetavaks tunnustamisest tsiviilasjas nr 2-13-41808. Sama põhimõte on sätestatud ka EL määruse 4/2009 artikli 24 punktis b.

nimetatud menetlusega lahend võrdseks Eesti kohtulahendiga. Sellise jõu võib välisriigi kohtulahendile anda kas rahvusvaheliste kokkulepetega või ühepoolselt. Kehtiv TsMS ei piirande riikide ringi, kelle lahendeid saab Eestis tunnustada ja täidetavaks tunnistada.²⁰

Käesoleva peatüki eesmärgiks on analüüsida milliste õigusaktide alusel on välisriigist saabunud elatishandide võimalik Eestis tunnustada ja täidetavaks tunnistada ning milliseid nõudeid tuleb avalduste menetlemisel järgida, milline peaks nende õigusaktide kohaselt olema erinevate asutuste, eelkõige kohtuteroll elatishandide tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetluses.²¹

Aastal 2012 edastati Justiitsministeeriumile lapse ülalpidamiskohustusega seotud otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise kohta 56 taotlust, aastal 2013 esitati 31 taotlust, aastal 2014 esitati 27 taotlust, aastal 2015 esitati 10 taotlust ning aastal 2016 vaid 5 taotlust²² (vt joonist 1).

Joonis 1: Ülalpidamiskohustusega seotud otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluste esitamine keskasutuse vahendusel Eesti kohtutele.

²⁰ Torga, M. Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis. - *Juridica* 2015/I, lk 55-56.

²¹ Torga, M. Välisriigist pärit elatishandide tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis. Kohtute aastaraamat, 2013, lk 61.

²² Justiitsministeeriumisse esitatud taotluste põhjal koostatud tabel. Magistritöö Lisa 1.

Taotluste edastamise vähenemise põhjuseks on see, et alates 18.06.2011 tehtud elatisotsusega saab pöörduda otse kohtutäituri poole ning eraldi tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetlust välisriigi kohtus läbima ei pea.²³

1.1. Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon

New Yorgi 1956 konventsioon kohaldub (Eestis) alates 07.02.1997 tehtud elatisotsustele. Konventsiooniga on 17.04.2017 seisuga liitunud 64 riiki²⁴. Konventsioon reguleerib edastusasutuste ja vastuvõtuasutuste omavahelist (koos)tööd, kuid ei reguleeri tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetlust kohtus. Tunnustamisel ja täidetavaks tunnustamisel kohaldub selle riigi siseriiklik õigus, kus toimub tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise kohtumenetlus.²⁵ Seega kui Eestisse esitatakse elatisotsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlus New Yorgi 1956 konventsiooni alusel, peab Eesti kohus kohaldama selle taotluse lahendamiseks Eesti siseriiklikku õigust ehk lähtuma TsMS sätetest. Lisaks kohalduva õiguse määramisele tuleb kohtutel arvestada ka artiklis 9 sätestatuga, mille kohaselt tuleb konventsioonijärgses menetluses kohelda ülalpeetavat võrdselt ning vabastada samadest maksetest ja kuludest nagu on vabastatud menetlusriigi alalised elanikud või kodanikud. Samuti ei tohi ülalpeetavalt nõuda kohtukulude hüvitamise tagamiseks esitada mingit võlakirja või kohustada ettemaksu või deposiiti maksmiseks põhjusel, et ülalpeetav on välismaalane või mitteresident. Edastus- ja vastuvõtuasutused ei tohi kohaldada käesoleva konventsiooni alusel osutatud teenuste eest mingeid tasusid.

Konventsiooni kohaselt peab osalisriik määrama vähemalt ühe justiits- või haldusasutuse toimima tema territooriumil edastusasutuseks ning ühe avalik-õigusliku või eraõigusliku juriidilise isiku toimima tema territooriumil vastuvõtuasutuseks.²⁶ Eestis on nendeks mõlemaks

²³ Siiski peab ülalpidamist saama õigustatud isik pöörduma päritoluriigi kohtu poole, mis väljastab elatisotsuse alusel EL määruse 4/2009 Lisa I, mille alusel on võimalik välisriigi kohtutäituri elatisotsust täita.

²⁴ Ühinenud Rahvaste Organisatsioonide (ÜRO) konventsioonide koduleht. New Yorgi 1956 konventsiooni liikmesriigid. - Arvutivõrgus: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=en

²⁵ New Yorgi 1956 konventsiooni artikkel 6 punkt 3.

²⁶ New Yorgi 1956 konventsiooni artikkel 2 lõige 1 ja 2.

asutuseks justiitsministeerium²⁷. Osalisriikide poolt määratud edastus- ja vastuvõtuasutuste nimekirjaga on võimalik tutvuda ÜRO konventsioonide kodulehel²⁸.

Välisriigi edastusasutus edastab dokumendid Eesti vastuvõtuasutusele ehk justiitsministeeriumile, kes kontrollib esitatud dokumente ning edastab need siis kohtualluvusega maakohtule.

Kuivõrd konventsioon reguleerib edastus- ja vastuvõtuasutuste omavahelist koostööd, siis ei ole selles välja toodud, milliseid dokumente esitama peaks. Edastusasutus peab konventsiooni kohaselt lisama andmed, mille abil on vastuvõtuasutusel võimalik taotlust menetleda. Miinimumnõuded taotlusele on sätestatud artikli 3 lõikes 4, mille järgi peaks esitatavas taotluses olema märgitud:

- ülalpeetava täielik nimi, aadress, sünniaeg, kodakondsus, elukutse ning juriidilise esindaja nimi ja aadress;
- ülalpidaja täielik nimi, võimalusel aadressid viimase viie aasta jooksul ning sünniaeg, kodakondsus ja elukutse;
- asjaolud, millel nõue põhineb ja abi taotletakse ning muu vajalik info ülalpeetava ja ülalpidaja varalise ja perekondliku seisuga kohta.

Artikli 6 lõike 3 järgi lahendatakse konventsiooni sätetest sõltumata kõik toimingute ja menetlusega seotud küsimused ülalpidaja riigi seaduste alusel, seega tulenevad ka dokumendid, mis tuleb lisada vastava riigiotsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlusele, esitada lähtudes ülalpidajariigi seadustest. Eestis välisriigi elatisotsuse tunnustamise ja täidetava tunnustamise regulatsioon on sätestatud TsMS 62. peatükis, mis käsitleb tsiviilasjas tehtud välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamist ja täitmist. TsMS § 622 lõikes 1 on välja toodud dokumendid, mis tuleb välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamise avaldusele lisada. Nendeks on:

- lahendi teinud kohtu asukohariigi õiguse kohaselt tõestatud kohtulahendi ära kiri;
- dokument, mis kinnitab, et kohtumenetluses mitteosalenud võlgnikule oli õigel ajal vähemalt ühel korral vastavalt selle riigi õigusele hagi, kohtukutse või muu menetlust algatav dokument kättetoimetatud;

²⁷ Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsiooniga ühinemise seadus. – RT II 1996, 39, 146, § 2.

²⁸ ÜRO konventsioonide koduleht. Edastus- ja vastuvõtuasutuste nimekiri - Arvutivõrgus: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=en (20.04.2017).

- dokument, mis tõendab, et lahendi tegemise riigi õiguse järgi on lahend jõustunud ja täidetav ning kostjale või muule lahendist tulenevale võlgnikule teatavaks tehtud;
- dokumendid lahendi täitmise kohta, kui seda on juba üritatud täita;
- dokumendid lahendi täitmise kohta, kui lahendit on juba täidetud;
- kõikide eelnevalt nimetatud dokumentide vandetõlgi tehtud või notari kinnitatud tõlked eesti keelde.

Samas on oluline märkida, et New Yorgi 1956 konventsiooni saab rakendada ka koos muude rahvusvaheliste õigusaktidega, eelkõige Haagi 1973 konventsiooniga²⁹, kui elatislahend on tehtud peale mõlema konventsiooni kohaldamisaja algust.³⁰ Näiteks tsiviilasjas nr 2-14-55159³¹ on kohus märkinud, et „kuivõrd käesolevas asjas on esitatud taotlus 6.02.1998. a kohtuotsuse tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks, siis kohalduvad New Yorgi 1956 konventsioon ja Haagi 1973 konventsioon”. Nimetatud lahendi puhul on kohus nimetanud ka konkreetseid sätteid konventsioonidest, mille alusel tuleneb õigus siseriikliku õiguse kohaldamiseks välisriigi kohtulahendi tunnustamisel ja täitmisel. Kohtulahendeid analüüsid selgus, et alati kohtud TsMS kohaldamise õigust viitavaid sätteid lahenditesse ei märgi. Näiteks tsiviilasjas nr 2-14-55061³² on kohus märkinud, et kohaldamisele kuuluvad New Yorgi 1956 konventsiooni, Haagi 1973 konventsiooni ja TsMS-i sätteid, kuid täpset viidet seadusele, millest tulenevalt kohus TsMS sätteid kohaldab lahendist ei selgu.

Kuivõrd New Yorgi 1956 konventsiooni sätteid ei ole suunatud mitte kohtulahendite tunnustajatele, täidetavaks tunnustajatele ega täitjatele, siis on kohtud taotlusi lahendades märkinud, et käesoleval juhul kohaldub New Yorgi 1956 konventsioon, kuid ühelegi konkreetsele sättele sellest konventsioonist viidatud ei ole. Näiteks tsiviilasjades nr 2-13-2682³³, 2-13-41554³⁴ ja 2-14-1263³⁵ on kohtud märkinud, et käesolevas asjas rakendub New Yorgis 20.06.1956 sõlmitud välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon ning taotluse lahendamisel lähtutakse siiski vaid TsMS sätetest. Kohtud on taotlusi selliselt lahendades käitunud õigesti, sest New Yorgi 1956konventsiooni artikkel 6 punkti 3 alusel lahendatakse konventsiooni sätetest sõltumata kõik menetlusega seotud probleemid ülalpidaja riigi (Eesti) seaduste, sh tema rahvusvahelise eraõiguse alusel.

²⁹ Täpsemalt on Haagi 1973 konventsiooni käsitletud käesoleva töö peatükis 1.2.

³⁰ On ka erandeid, mida on täpsemalt käsitletud käesoleva töö peatükis 1.2.

³¹ HMKm 19.08.2014, 2-14-55159.

³² VMK 10.10.2014, 2-14-55061.

³³ VMK 9.05.2013, 2-13-2682.

³⁴ HMKm 10.09.2013, 2-13-41554.

³⁵ HMKm 31.01.2014, 2-14-1263.

Töös analüüsitud 129-st lahendist 30 puhul kohaldasid kohtud New Yorgi 1956 konventsiooni. Üldiselt ei ole New Yorgi 1956 konventsiooni kohaldamisega kohtutel probleeme ette tulnud, kuid seda arvatavasti selle tõttu, et see käsitleb vaid riikidevahelist koostööd ning selles osas pole kohtutel vaja seisukohti ka võtta. Silma jäid aga paar üksikut väiksemat eksitust. Esimese puhul on tegemist juhtumiga, kus kohtumääruse³⁶ tegemisel on võetud aluseks teine elatishendi tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise kohtumäärus³⁷ ning seda on kohandatud üksnes resolutsiooni ning esitatud taotluse kirjelduse osas. Kahjuks on jäetud arvestamata sellega, et elatisotsused on tehtud erinevatel kuupäevadel. Kui esimese puhul on elatiskokkulepe sõlmitud 7.12.1995, siis teise puhul 29.04.2002. Sellest tulenevalt kohalduvad aga nende kokkulepetele erinevad õigusaktid. Konkreetse näite puhul olid mõlemad taotlused esitatud Soome Sotsiaalkindlustusameti poolt ning mõlemad taotlused edastati kohtutele 2013. aastal, kuid esimese taotluse puhul oli elatiskokkulepe sõlmitud 7.12.1995 ning teise puhul 29.04.2002. Nimetatud asjaolu arvestades oleks kohus pidanud tsiviilasjas 2-13-12723 kohaldama elatishendi tunnustamisele ja täidetavaks tunnustamisele New Yorgi 1956 konventsiooni asemel Haagi 1973 konventsiooni.

Paaril korral on kohus jätnud New Yorgi 1956 konventsiooni kohaldamata. Uurides käesoleva töö Lisas 1 märgitud andmeid ning võrreldes neid kohtumääruses kohaldatud õigusaktidega, selgub, et justiitsministeerium on taotluse nimetatud konventsiooni alusel edastanud ning ka sellele ka viidanud³⁸. Näiteks on Tartu Maakohtu 19. septembri 2013. a kohtumääruses tsiviilasjas nr 2-13-33571 Soome Vabariigi Helsingi I astme kohtu 10.07.1998. a otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluse lahendamisel kohaldatud vaid Haagi 1973 konventsiooni ning TsMS-i välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täitmise sätteid³⁹, kuigi kohaldu ka New Yorgi 1956 konventsioon. Pärnu Maakohtu 3. aprilli 2013. a kohtumääruses tsiviilasjas nr 2-13-12671 on kohus märkinud: „Helsingi sotsiaalametis 14.12.1998 kinnitatud lepingule nr 203/98 ei kohaldu ükski TsMS § 619 lõikes 1 nimetatud EL määrustest, seega kohaldatakse nimetatud lepingu tunnustamisele ja täitmisele TsMS-s sätestatud”. 3. aprillil 2013 kehtinud TsMS⁴⁰ § 619 lõike 1 kohaselt tuli kohaldada tsiviilasjas tehtud Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamisele ja täitmisele Eestis TsMS-s sätestatud üksnes selles ulatuses, milles nimetatud sättes loetletud määrustes ei ole ette nähtud teisiti. 10.01.2015 jõustunud muudatusega on loetletud määrustele lisatud ka

³⁶ HMKm 26.03.2013, 2-13-12723.

³⁷ HMKm 23.01.2013, 2-13-2646.

³⁸ Lisa 1 tabeli tulp pealkirjaga „alus”.

³⁹ TMK 19.09.2013, 2-13-33571.

⁴⁰ RT I, 22.03.2013, 16.

välislepingu mõiste. Seega varasem redaktsioon erineb käesoleval hetkel kehtivaredaktsiooni sõnastusest selle poolest, et varem puudus viide välislepingutele. TsMS seaduseelnõu seletuskiri⁴¹ selle muudatuse kohta midagi olulist ei ole välja toonud. Sõltumata sellest, mis on sätestatud siseriiklikus õiguses, kohalduvad Eesti suhtes siiski ka kõik need rahvusvahelised õigusaktid, mis Eesti suhtes kehtivad. Seejuures on oluline silmaspidada, et põhiseaduse⁴² § 123 lõike 2 kohaselt kui Eesti seadused või muud aktid on vastuolus Riigikogu poolt ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse välislepingu sätteid. Seega isegi varasemalt kehtinud TsMS § 619 lõike 1 redaktsiooni puhul oleks kohus pidanud kontrollima ka sätte vastuolu välislepingutega. Eeltoodust tulenevalt on autori arvates tervitatav seadusandja soov olukorda täpsustada lisades sättesse otsese viite välislepingutele.

1.2. Haagi 1973 ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon

Kui eelnevas peatükis kirjeldatud New Yorgi 1956 konventsioon reguleeris peamiselt edastus- ja vastuvõtuasutuste ehk nn keskasutuste omavahelist suhtlust ja koostööd, siis Haagi 1973 konventsioon reguleerib konventsiooniga liitunud liikmesriikide kohtute ja teiste ametiasutuste poolt elatisasjades tehtud otsuste tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetlust.

Antud konventsiooni kohaldatakse perekonnasuhetest, põlvnemisest, abielust või sugulusest tulenevate ülalpidamiskohustuste suhtes, sh ka väljaspool abielu sündinud laste ülalpidamiskohustuste suhtes, mille poolteks on kas ülalpeetav ja ülalpidaja või ülalpidaja ja asutus, kes nõuab ülalpeetavale tehtud hüvitiste tagasimaksmist.⁴³

Konventsioon jõustus Eesti suhtes 1. aprill 1998 ning keskasutuseks on määratud justiitsministeerium⁴⁴ nagu ka New Yorgi 1956 konventsiooni puhul. Konventsiooni jõustumise kuupäev ei tähenda seda, et konventsiooni alusel oleks välistatud varasemate elatishandite tunnustamine ja täidetavaks tunnustamine. Konventsiooni artikli 24 järgi kohaldatakse seda sõltumata elatisotsuse või -kokkuleppe kuupäevast, kuid kui nimetatud otsus

⁴¹ Eelnõude infosüsteemi koduleht. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Toimik nr 14-0863. - Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee>. (28.04.2017)

⁴² RT I, 15.05.2015, 2.

⁴³ Haagi 1973 konventsiooni artikkel 1.

⁴⁴ Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooniga ühinemise seadus. – RT II 1996, 39, 147.

või kokkulepe on tehtud enne jõustumiskuupäeva, siis kohaldatakse käesolevat konventsiooni taotluse saanud osalisriigis üksnes nende elatissummade ja -maksete suhtes, mis on muutunud sissenõutavaks peale nimetatud riigis konventiooni jõustumise kuupäeva. Näiteks tsiviilasjas nr 2-13-35251⁴⁵ on kohtule esitatud taotlus tunnustada ja täidetavaks tunnistada Vantaa sotsiaalametis 24.01.1996 kinnitatud elatisleping ning kohustada Soome Vabariigi Sotsiaalkindlustusameti 2.02.1996 otsuse alusel puudutatud isikut tasuma avaldajale perioodil 1.01.2008 – 26.07.2011 ülalpidamist saama õigustatud isikule tehtud väljamaksed. Kohus lahendas taotluse õigesti konventsiooni art 24 kohaldades, sest makstavad elatisrahade nõuet on arvestatud kuude eest, millal konventsioon juba Eesti suhtes kohaldus.

Haagi 1973 konventsiooniga on liitunud 25 riiki. Täpsed ajakohased andmed liikmesriikide kohta leiab Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kodulehelt⁴⁶.

Haagi 1973 konventsioon käsitleb ülalpidamiskohustusi käsitlevate kohtuotsuste tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist. Eesti kohtute poolt on konventsiooni kohaldamisel oluline kontrollida:

- kas otsuse teinud riik on konventsiooni osalisriik. Seda saab kontrollida Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse kodulehelt;
- kas konventsioon on ajaliselt kohaldatav. Selleks tuleb võrrelda, millal on otsus, mille tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks on taotlus esitatud tehtud ning kas see kuulub konventsiooni kohaldamisalasse. Alati ei piisa konventsiooni jõustumise kuupäevaga võrdlemisest, sest teatud juhtudel võib konventsioon kohalduda ka varasematele otsustele, näiteks artikli 24 alusel;
- millised tingimused sätestab konventsioon teise riigi kohtuotsuste tunnustamiseks ja täitmiseks Eestis.

Otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluse lahendamiseks peab taotleja pool esitama välisriigi pädevale asutusele koos õigusabitaotlusega konventsiooni artikli 17 alusel järgmised dokumendid:

- tunnustatava kohtuotsuse täielik kinnitatud koopia;
- ametliku dokumendi, mis tõendab, et otsust ei saa otsuse päritoluriigis tavalises korras edasi kaevata ning vajadusel ka dokumendi otsuse täidetavuse kohta;

⁴⁵ PMKm 16.08.2013, 2-13-35251.

⁴⁶ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 1973 liikmesriigid. Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=85> (17.04.2017).

- tagaseljaotsuse puhul ametlik dokument (dokumendi originaal või tõestatud koopia) selle kohta, et elatist maksma kohustatud isikut on päritoluriigi seadustes sätestatud nõuete kohaselt teavitatud menetluse algatamisest ning nõude sisust;
- vajaduse korral dokumendid, mis tõendavad, et päritoluriigis oli avaldaja õigusabi-ja asjaajamiskuludest vabastatud;
- eelnimetatud dokumentide (sh isiku taotluse ja võlgnevuse kalkulatsiooni) tõestatudtõlked juhul, kui taotluse saanud riik sihtkohariik tõlget nõuab.

Lisaks eelnimetatule tuleb esitada ka õiend otsuse täitmise kohta, kui seda on varem päritoluriigis täidetud, sest täitmiseks on oluline teada tegeliku võlgnevuse suurust. Esitada tuleb ka isiku taotlus välisriigi pädevale asutusele ning vajadusel võlgnevuse kalkulatsioon.

Haag 1973 konventsiooni artikli 5 alusel võib kohus otsuse tunnustamisest või täidetavaks tunnistamisest keelduda, kui:

- otsuse tunnustamine või täitmine on ilmses vastuolus taotluse saanud riigi avaliku korraga (*ordre public*);
- otsusele on viinud pettus menetluses;
- pooltel on taotluse saanud riigi ametiasutuses samas asjas pooleli menetlus, mis on algatatud varem;
- otsus on vastuolus otsusega, mis on tehtud samade poolte vahel samal eesmärgil kas taotluse saanud riigis või mõnes teises riigis tingimusel, et viimane otsus vastab adressaatriigi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise tingimustele.

Autor juhib siinkohal tähelepanu tõlkeveale konventsiooni mitteametlikus, kuid Riigi Teatajas avaldatud tõlkes. Nimelt Haagi 1973 konventsiooni eestikeelses tõlkes on artikli 5 punktis 4 märgitud, et keeldumiseks annab aluse see, kui on tehtud otsus samas asjas, kuid võrreldes sätte teksti originaaliga, st. inglise keelse versiooniga⁴⁷ selgub, et tegelikult on silmaspeetud otsust, mis on tehtud samal eesmärgil. Kuivõrd enamike vanemate konventsioonide puhul on Riigi Teatajas avaldatud vaid mitteametlikud tõlked, milles võivad esineda tõlkevead, siis on oluline lähtuda originaaltekstist. Ka justiitsministeeriumi ning lektori Maarja Torga poolt on erinevate kohtutele korraldatud koolitustel rõhutatud vajadust lähtuda originaalkeelsest tekstist konventsioonide, kuid ka EL määruste puhul nendes esinevate tõlkevigade tõttu.

⁴⁷ Artikkel 5 punkt 4 inglise keeles: ...if the decision is incompatible with a decision rendered between the same parties and having the same purpose, either in the State addressed or in another State, provided that this latter decision fulfils the conditions necessary for its recognition and enforcement in the State addressed.

Haagi 1973 konventsiooni artikli 15 kohaselt on otsuse päritoluriigis täielikult või osaliselt õigusabi- ja asjaajamiskuludest vabastatud ülalpeetaval otsuse tunnustamise ja täitmise menetluses õigus saada neist kuludest vabastus ka taotluse saanud riigis selle riigi seadustes lubatud soodsaimal määral. Sarnaselt New Yorgi 1956 konventsioonile on Haagi 1973konventsiooni art 16 kohaselt keelatud igasuguse tagatise, võlakirja, deposiidi vms nõudmine konventsioonis ettenähtud menetluslike kulude maksete tagamiseks.

Elatislahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluses on kohtud kohaldanud Haagi 1973 konventsiooni 19 korral, millest 13 korral⁴⁸ on maakohtud andnud menetlusabi ning 6 korral⁴⁹ jätnud menetluskulud avaldaja kanda. Nimetatud kuuest lahendist viie puhul⁵⁰ on kohtud tuginenud TsMS § 172 lõikele 1, mis sätestab, et hagita menetluses kannab menetluskulud isik, kelle huvides lahend tehakse ning ühel korral⁵¹ ei ole kohus menetluskulude jaotuse kohta õiguslikku alust märkinud. Olenemata menetluskulude avaldaja kanda jätmisest, ei ole kohtud justiitsministeeriumi kinnitusel avaldajatelt menetlusega seotud kulusid nõudnud.

Menetlusabi andes on kohtud kohaldanud nii Haagi 1973 konventsiooni artiklit 15 (8 lahendi⁵² puhul) kui ka määruse 4/2009 artikli 46 lõiget 1(2 lahendi⁵³ puhul).Töö autor juhib tähelepanu sellele, et konventsiooni art 15 alusel menetlusabi määranud lahendid olid tehtud ajavahemikus 11.01.2013-6.10.2014. Määruse 4/2009 art 75 lg 3 sätestab, et keskasutuste koostööd käsitlevat VII peatükki kohaldatakse taotluste suhtes, mille keskasutused on kätte saanud alates määrusekohaldamise kuupäevast, s.o alates 18.06.2011. Kuivõrd EL määruse 4/2009 VII peatüki art 56 lg 3 käsitleb lisaks keskasutuste koostööd reguleerivatele sätetele ka sätteid õigusabi andmisest ning lähtudes ka määruse eesmärgist aidata nn. nõrgemat, sissenõudvat poolt, siis oleks nende kõikide puhul pidanud kohaldama määruse artikli 46 lõikes 1sätestatud õigusabi regulatsiooni.

⁴⁸ HMKm 11.01.2013, 2-12-30229; HMKm 5.02.2013, 2-13-2644; Tsiviilasjades nr-, PMK 16.08.2013, 2-13-30910; HMKm 28.03.2014, 2-13-56294; HMKm 6.10.2014, 2-13-60315; HMKm 23.12.2013, 2-13-60316, HMKm 31.03.2014, 2-14-918; HMKm 21.01.2014, 2-14-1257; HMKm 21.04.2014, 2-14-7361; HMKm 21.11.2014, 2-14-60943; VMK 10.10.2014, 2-14-55061; HMKm 19.08.2014, 2-14-55159 ja HMKm 19.08.2014, 2-14-55180.

⁴⁹ TMK 29.05.2013, 2-13-2189; TMK 29.05.2013, 2-13-24913; TMK 19.09.2013, 2-13-33571; HMKm 25.10.2013, 2-13-35251; VMK 26.03.2014, 2-14-7097 ja HMKm 27.10.2014, 2-14-55181.

⁵⁰ TMK 3.04.2013, 2-13-2189; TMK 29.05.2013, 2-13-24913; TMK 19.09.2013, 2-13-33571; HMKm 25.10.2013, 2-13-35251; HMKm 27.10.2014, 2-14-55181.

⁵¹ VMK 26.03.2014, 2-14-7097.

⁵² HMKm 11.01.2013, 2-12-30229; HMKm 5.02.2013, 2-13-2644; HMKm 6.10.2014, 2-13-60315; HMKm 23.12.2013, 2-13-60316; HMKm 31.03.2014, 2-14-918, HMKm 21.01.2014, 2-14-1257; HMKm 19.08.2014, 2-14-55159; HMKm 19.08.2014, 2-14-55180.

⁵³VMK 10.10.2014, 2-14-55061, HMKm 21.11.2014, 2-14-60943.

Töö autor juhib tähelepanu ka sellele, et kolme⁵⁴ määruse puhul kohus resolutsioonis küll määranud avaldajale menetluskulude kandmiseks menetlusabi, kuid on jätnud märkimata õigusliku aluse. Õigusliku aluse märkimata jätmine ei muuda vastavat kohtu otsustust kehtetuks, sest kohtulahendi täitmisel ongi kõige olulisem just see, mis on kirjas kohtulahendi resolutsioonis. TsMS § 442 lg 5 teise lause kohaselt peab resolutsioon olema selgelt arusaadav ja täidetav ka muu otsuse tekstita. Seega on kohtulahendid selles osas siiski täidetavad ning avaldajal on õigus menetlusabi saada. Siiski oleks menetlusosaliste suhtes korrektne viidata erinevatele alustele ning põhjendada neid asjaolusid, millele tugineb kohtu otsustus, sest kohtulahend peab olema arusaadav ja loogiliselt jälgitav ka menetlusosalistele.

Haagi 1973 konventsioon omab TsMS suhtes prioriteeti, sest vastavalt konventsiooni artiklile 13 tunnustatakse ja täidetakse otsust taotluse saanud riigi õiguse järgi vaid siis, kui konventsioonis ei ole sätestatud teisti. Eelmises alapeatükis kirjeldatud New Yorgi 1956 konventsiooniga konkurents puudub, sest nagu antud alapeatüki alguses mainitud, kohaldatakse New Yorgi 1956 konventsiooni keskastutuste omavahelise suhtluse ja koostöö reguleerimisel, kuid Haagi 1973 konventsiooni elatishandide tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise kohtumenetlusele. Näiteks kui TsMS § 623 lg 1 sätestab, et kohus kontrollib vaid kohtulahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise eeldusi ja kohtulahendi õigsust sisuliselt ei kontrollita ning Haagi 1973 konventsiooni artikli 12 kohaselt ei vaata taotluse saanud riik otsust uuesti läbi, siis tuleb taotluse lahendamisel kohaldada viimast.

Kui mõningate õigusaktide puhul tuleb otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise puhul järgida mõneti erinevaid nõudeid kui kokkulepete tunnustamisel ja täidetavaks tunnistamisel, siis Haagi 1973 konventsiooni artikkel 21 alusel täidetakse Haag 1973 kohaldamisalasse kuuluvaid otsuseid ja kokkuleppeid samadel tingimustel.

Käesolevas töös on ka varasemalt juhitud tähelepanu sellele, et õigusaktide tõlke kasutamisel on omad ohud, sest tõlgetes võib olla vigu või ebatäpsusi, mis võivad omakorda mõjutada õigusakti kohaldamist ja sellest tulenevalt ka otsustuse tulemust. Riigikohus on lahendi 3-2-1-8-14 punktis 11 viidanud⁵⁵ Riigi Teatajas avaldatud tõlke ebatäpsusele. Nimelt mitteametlikutõlke kohaselt tunnustatakse ja täidetakse konventsiooni kohaselt otsust, millega ülalpidajat kohustatakse asutusele hüvitama ülalpeetavale makstu, kui: 1) asutus saab hüvitist taotleda tema järgitavate seaduste kohaselt; ja 2) taotluse saanud riigi rahvusvahelise eraõiguse normide järgi kohaldatav siseriiklik seadus näeb ette sellise ülalpidamiskohustuse. Tõlkest on

⁵⁴ PMK_m 16.08.2013, 2-13-30910; HMK_m 28.03.2014, 2-13-56294, HMK_m 21.04.2014, 2-14-7361.

⁵⁵ RKT_m 3-2-1-08-04 p 11.

aga puudu originaaltekstiga võrreldes nõue, et otsus, millega ülalpidajat kohustatakse avalikule asutusele hüvitama ülalpeetavale maksu olema tehtud avaliku asutuse avalduse alusel.

Konventsiooni artikli 19 alusel võivad ülalpeetava ja ülalpidaja suhtes tehtud otsuse tunnustamist või täitmist nõuda *ipso jure* ülalpeetavale mõistetud hüvitiste ulatuses ka avalik-õiguslikud asutused, kui tema tegevust korraldavad seadused annavad õiguse teha seda ülalpeetava asemel. Eestis ühelegi avalik-õiguslikule asutuse seadustega sellist õigust antud ei ole. Siinjuures tuleb taaskord juhtida tähelepanu Haagi 1973 konventsiooni Riigi Teatajas avaldatud mitteametliku tõlke sõnastusele. Kui eestikeelses tõlkes on kirjas, et asutus võib nõuda otsuse tunnustamist ja täitmist ülalpeetavale mõistetud elatise ulatuses, siis ametliku konventsiooni teksti mõte seisneb selles, et nõuda võib vaid neid hüvitisi, mis on õigustatud isikule asutuse poolt makstud⁵⁶. Tõlkes on nõude ulatus laiemalt käsitletud kui originaalteksti mõeldud on. Väljamõistetud elatise summa ei vasta alati hüvitise suurusele, mida õigustatud isikule asutuse poolt makstakse. Kui elatis on välja mõistetud suuremas summas kui asutuse poolt makstud hüvitis võib asutus saada tagasi rohkem kui on ise väljamakseid teinud. See ei ole aga konventsiooni mõte. Lisaks on eestikeelses tõlkes jäetud täpsustamata, millised asutused võivad nimetatud taotlusi esitada, märgitud on vaid mõiste asutus. Sätte mõte on siiski see, et vastavaid taotlusi saavad esitada vaid avalik-õiguslikud asutused, kellele on selline õigus seadustega antud. Sama seisukohta jagab ka Haagi 1973 konventsiooni selgitav raport⁵⁷, mille kohaselt tuleb kriitiliselt hinnata, milline asutus vastab avalik-õigusliku asutuse tunnustele.

1.3. Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon

23. novembril 2007 allkirjastati Haagis uus elatise sissenõudmist käsitlev konventsioon⁵⁸ eesmärgiga tõhustada riikidevahelist koostööd laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelisel sissenõudmisel.⁵⁹ Konventsiooni kohaselt peavad osalisriigid võtma kõik asjakohased meetmed, et tagada lapse ülalpidamine tema vanema(te) või teiste lapse eest vastutavate isikute poolt, eriti kui nad elavad lapsega erinevates riikides.⁶⁰ Haagi 2007 ülalpidamiskohustusi käsitlev konventsioon jõustus 01.01.2013. Eesti ei ole ise seda heaks

⁵⁶ Artikkel 19 inglise keeles: ...the extent of the benefits provided for the creditor... .

⁵⁷ Haagi 1973. konventsiooni Explanatory Report on the 1973 Hague Maintenance Conventions, punkt 90. - Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2946> (1.04.2017).

⁵⁸ ELT L 192, 22.07.2011, 51-70.

⁵⁹ Haag 2007 konventsioon, preambul.

⁶⁰ Haag 2007 konventsioon, preambul.

kiitnud, kuid see on Eestiga seotud, sest 8. aprillil 2010 allkirjastas ja ratifitseeris selle Euroopa Liit⁶¹, mis on Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi liikmeks⁶². 17.04.2017. a seisuga kohaldub konventsioon 34 riigis⁶³. Lisaks Euroopa Liidule on konventsiooniga liitunud ka Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Montenegro, Norra, Türgi, Ukraina ning USA.⁶⁴ Eesti kohtud, nagu ka kõik ülejäänud EL riigid, kohaldavad konventsiooni alates 1. augustist 2014.

Haagi 2007. a konventsiooniga on pandud paika 4 meetet, mille abil püütakse elatise rahvusvahelist sissenõudmist saavutada/tagada⁶⁵:

- luua terviklik süsteem, mis hõlmaks kõikide osalisriikide ametiasutuste koostööd;
- võimaldada elatist käsitlevate otsuste taotlemine;
- tagada elatist käsitlevate otsuste tunnustamine ja täitmine;
- nõuda meetmed, mis tagaks elatist käsitlevate otsuste kiire täitmise.

Konventsiooni kohaldamisala kindlaksmääramisel on lähtealuseks artikkel 2. Selles artiklis kirjeldatakse konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid ülalpidamiskohustusi ning selgitatakse, millises ulatuses võib osalisriik konventsiooni kohaldamisala deklaratsioonide või reservatsioonidega laiendada või piirata. Eesti ei ole teinud artikli 20 lõike 1 punktide c, e või f suhtes reservatsiooni⁶⁶.

Haagi 2007 konventsiooni kohaldatakse artikkel 2 lg 1 punkt a kohaselt alla 21-aastase ülalpeetava ja vanema suhtest tuleneva ülalpidamiskohustuse suhtes sõltumata lapse vanemate perekonnaseisust.

Kui Haagi 1973 konventsiooni art 1 sätestas, et konventsioon kohaldub ka väljaspool abielu sündinud lapse ülalpidamise suhtes, siis Haagi 2007 konventsiooniga on sõnastust kaasajastatud. Konventsiooni selgitava raporti⁶⁷ (edaspidi seletuskiri) kohaselt on sellise

⁶¹ Nõukogu otsus, 9. juuni 2011, laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 23. Novembri 2007. aasta Haagi konventsioon Euroopa Liidu nimel heakskiitmise kohta (2011/432/EL). – ELT L 192, 22.07.2011, 39-50.

⁶² Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Liikmed. – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members> (1.04.2017).

⁶³ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 2007 konventsiooni liikmesriigid. - Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=131> (17.04.2017)

⁶⁴ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Tabel Haag 2007 konventsiooni staatuse kohta. - Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=131> (17.04.2017).

⁶⁵ Haag 2007 konventsiooni artikkel 1.

⁶⁶ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 2007 liikmesriikide profiilid. - Arvutivõrgus: http://hcch.cloudapp.net/smartlets/sfjsp?interviewID=hcchcp2012&t_lang=en (17.04.2017).

⁶⁷ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 2007 konventsiooni selgitav raport. – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4909&dtid=3> (17.04.2017).

terminoloogia kasutamiseks ajendiks ÜRO Lapse õiguste konventsioon⁶⁸, mille kohaselt tuleb osalisriikidel võtta kasutusele kõik vastavad abinõud, et oleks tagatud lapse kaitse igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest tema vanemate, seaduslike hooldajate või perekonnaliikmete seisundi, tegevuse, vaadete või nende tõekspidamiste pärast.

Konventsioon kohaldub ka abikaasale ja endisele abikaasale elatise maksmise otsuste suhtes⁶⁹, kuid käesolevas töös analüüsitud kohtulahendites selliseid suhteid reguleerivaid elatishendite otsuseid kohtutel tunnustada ja täidetavaks tunnistada pole vaja olnud, sest selliseid taotlusi pole lihtsalt esitatud. Seepärast keskendub käesolev töö lapsele elatise maksmise temaatikale ning abikaasale elatise maksmist reguleerivaid sätteid⁷⁰ käesolevas töös lähemalt ei analüüsita.

Nimetatud konventsiooni artikkel 10 alusel võib õigustatud isik esitada erinevat liiki taotlusi. Arvestades käesoleva töö uurimisküsimust ning selle aluseks olevaid kohtumääruseid, mis on lahendatud vaid laste ülalpidamisotsuste taotlusi, käsitleb autor siinkohal vaid punktis a nimetatud taotlusi otsuse tunnustamise või otsuse tunnustamise ja täitmise kohta.

Konventsiooni artikkel 3 sätestab, et õigustatud isik on füüsiline isik, kellel on või väidetavalt on õigus elatisele. Lisaks füüsilisele isikule hõlmab artikli 36 kohaselt termin õigustatud isik artikli 10 lõike 1 punktis a osutatud tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetluses ka avalik-õiguslikku asutust, kes tegutseb elatist saama õigustatud isiku huvides või kellele tuleb hüvitada elatise asemel makstud toetused. Avalik-õiguslik asutus õigustatud isiku kontekstis on õigustatud saama alla 21-aastastele (või asjakohasel juhul alla 18-aastastele) lastele elatise maksmise otsustega seotud taotluste puhul tasuta õigusabi⁷¹.

Artikkel 11 sätestab taotlusele esitatavad sisunõuded, mis peavad kindlasti täidetud olema:

- selgitus taotlus(t)e sisu kohta, ehk et millist artikli 10 sätestatud liiki taotlusega on tegemist;
- taotluse esitaja nimi ja aadress ning võimalusel ka telefoninumber ja e-postiaadress taotluse esitajaga vajadusel kiirema kontakti saavutamiseks. Samuti tuleb lisada taotleja sünnikuupäev, et ei tekiks segadust sama nimega isikute puhul;

⁶⁸ Lapse õiguste konventsioon. - RT II 1996, 16, 56 ja seletuskirja täpsele punktile, kus see kirjas.

⁶⁹ Haagi 2007 konventsioon artikkel 2 lõige 1 punkt b ja c.

⁷⁰ Näiteks artikli 18 lõige 2 punkti a järgi saavad kohtualluvuse kokkuleppe sõlmida vaid juhul kui vaidlus ei ole seotud laste ülalpidamisega. Selline eriregulatsioon kaitseb lapsi selle eest, et kokkuleppe sõlmimise tõttu võib tema elatise sissenõudmine muutuda keerulisemaks ja kulukamaks.

⁷¹ Borrás, A., Degeling, J. Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. Hague Conference on Private International Law 2013, punkt 384. – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4909&dtid=3> (17.04.2017).

- kostjanimi ja võimalusel ka aadress ning sünnikuupäev, sest mida rohkem andmeid, seda kiiremini on võimalik isikut leida;
- isiku nimi ja sünnikuupäev, kellele elatist taotletakse;
- taotluse aluseks olevad asjaolud, mille alusel on keskasutusel võimalik välja selgitada, millist liiki taotlusega artikli 10 mõttes on tegemist ning kas kõik vajalikud dokumendid ja info on taotlusele lisatud;
- õigustatud isiku taotlusel tuleb märkida, kuhu elatismakse tuleks saata või elektrooniliselt üle kanda. Kuivõrd menetlusosalised elavad teineteisest eemal, siis enamasti⁷² eelistatakse siiski elektroonilist elatise ülekannet kas siis lapsevanema pangakontole või lapse enda kontole;
- kõnealust punkti ei kohaldata elatishendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluste suhtes. Elatishendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlusele tuleb lisada ainult artiklis 25 sätestatud dokumendid;
- vastuvõtjariigi keskasutuse töötaja nimi ja kontaktandmed, et soodustada keskasutuste omavahelist koostööd.⁷³

Vajadusel tuleb lisaks eelnevates punktides märgitule lisada ka andmed⁷⁴ õigustatud ja kohustatud isiku rahalise olukorra kohta, mis kajastaks nii sissetulekuid kui ka varasid. Samuti tuleb isiku kohta esitada kõik teadaolevad andmed, et määrata kindlaks tema asukoht. Kui art 11 lõikes 1 on välja toodud kõik sisunõuded ja lõikes 2 veel sellised nõuded, mida tuleks täita vaid vajadusel, siis lõige c annab võimaluse küsida selliseid andmeid, mida teistes sätetes kirjas ei ole, kuid mille järgi võib taotluse menetlemisel vajadus tekkida.

Iga osalisriik määrab keskasutuse, kes vastutab halduskoostööga ja taotluste esitamisega seotud kohustuste ees. Samuti abistab keskasutus osapooli taotluste esitamisel või menetlemisel tekkinud küsimustes. Eesti on määranud Haagi 2007 konventsiooni keskasutuseks justiitsministeeriumi⁷⁵, nagu ka teiste ülalpidamisasjadega seotud konventsioonide puhul. Üheks konventsiooni eesmärgiks on tõhustada ja kiirendada ülalpidamisasjade piiriülest menetlust⁷⁶ ning selle eesmärgi täitmisel on võtmeroll just keskasutustel, kelle abil on

⁷² Kuid mitte alati, sest Justiitsministeeriumi andmetel eelistab näiteks Ameerika Ühendiriik elektroonse ülekande asemel tšekke.

⁷³ Borrás, A., Degeling, J. Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. Hague Conference on Private International Law 2013, p-d 289-304 – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4909&dtid=3> (17.04.2017).

⁷⁴ Haagi 2007 konventsiooni artikkel 11 lg 2.

⁷⁵ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Eesti keskasutus. Arvutivõrgus - <https://www.hcch.net/en/states/authorities/details3/?aid=997> (18.04.2017).

⁷⁶ Haag 2007 konventsioon, preambula.

menetlusosalistel võimalik saavutada esitatud taotluse eesmärk kiiremini ja väiksemate kulutustega. Haagi 2007 konventsiooni artikkel 6 lõike 2 alusel annavad keskasutused vajadusel õigusabi, aitavad välja selgitada isiku asukohta, hankida teavet isiku sissetuleku või kohustuste kohta ning annavad ka vajadusel tagasiside menetluse kulgemise kohta.

Kohane taotlus tuleb esitada taotleja elukohajärgse keskasutuse kaudu täitmise riigi, enamasti võlgniku elukoha või tema vara asukohta järgsele, keskasutusele⁷⁷, kuid kumbki keskasutus ei või nõuda taotlejalt (olgu see siis eraisik või avalik-õiguslik isik) keskasutusele konventsiooniga pandud ülesannete täitmise eest tasu.⁷⁸

Mõningates osalisriikides on volitatud ülalpidamisküsimuste otsuseid tegema lisaks kohtutele ka eraldiseisvad haldusasutused, kelle otsused on võrdsustatavad kohtute otsustega, näiteks keskasutuse selgituste kohaselt on sellised haldusasutused olemas Norras ja Soomes. Haagi 2007 konventsiooni artikli 19 lõike 3 järgi tähendab haldusasutus avalik-õiguslikku asutust, mille otsuseid võib selle asutuse asukohariigi õiguse järgi kohtule edasi kaevata ning nendel otsustel on sarnane õigusmõju nagu samas asjas tehtud kohtulahendil. Artikli 19 lõike 1 järgi kuuluvad selliste otsuste alla ka nimetatud asutustes sõlmitud või kinnitatud kokkulepped.⁷⁹ Otsuses sätestatakse kohustatud isiku kohustus maksta elatist ning see võib hõlmata automaatset kohandamist indekseerimise⁸⁰ abil ning võlgnevuse või viivise tasumise või elatise tagasiulatuva maksmise nõuet, samuti võidakse selles kindlaks määrata menetluskulud.⁸¹ Näiteks 21. veebruari 2014 kohtumääruses tsiviilasjas nr 2-14-50104 resolutsiooni punktis 3.2. on märgitud, et kinnitatud elatise suurust tõstetakse igal aastal vastavalt kalendriaasta elukallidusindeksi tõusule ning elatisele lisatakse ka viivis.

Konventsiooni artikli 36 alusel võib avalik-õiguslik asutus esitada vaid taotluse saanud riigis tehtud või tunnustatud otsuse täitmise taotluse, mõnes teises riigis tehtud otsuse tunnustamise või tunnustamise ja täitmise taotluse ning otsuse tegemise taotluse üksnes juhul, kui kehtivat otsust ei ole võimalik artikli 20 lõike 2 kohase reservatsiooni tõttu tunnustada. Seega ei saa

⁷⁷ Haagi 2007 konventsiooni artikkel 9.

⁷⁸ Borrás, A., Degeling, J. Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. Hague Conference on Private International Law 2013, p 214 – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4909&dtid=3> (15.04.2017).

⁷⁹ Ka Haag 2007 konventsiooni artikkel 30 lõike 2 alusel kuuluvad otsuse nimetuse alla artikli 10 lõike 1 punkti a elatise kokkulepped.

⁸⁰ Indekseerimise puhul muudetakse väljamõistetud igakuise elatise summat automaatselt vastavalt sellele, millega elatise suurus seotud on. Näiteks Eestis sõltub miinimumelatise suurus miinimumpalga suuruselt ning ei või olla väiksem kui pool miinimumpalgast. Kuna miinimumpalka muudetakse peaaegu iga aasta alguses, siis muutub ka miinimumelatise summa vastavalt.

⁸¹ Haag 2007 konventsiooni artikkel 19 lõige 1.

avalik-õiguslik asutus toetuda konventsioonile, et algatada näiteks otsuse tegemine taotluse saanud riigis või taotluse saanud riigis tehtud otsuse muutmine. Võrreldes Haagi 1973 konventsioonis avalik-õigusliku asutuse kohta sätestatuga, peab mõlemal juhul õigus elatist saama õigustatud isiku asemel tegutsemiseks olema reguleeritud nimetatud asutuse suhtes kohaldatava õigusega. Haagi 2007 konventsioonis on regulatsioon eelkäija regulatsioonist mõnevõrra täpsem, kuivõrd varasemalt oli kõik oluline koondatud vaid ühte lausesse. Täpsustatud on seda, milliste otsuste tunnustamist ja täitmist saab nõuda ning lisatud on dokumentide loetelu, mis tuleb taotlusele lisada⁸².

Eesti selliseid avalik-õiguslikke asutusi määranud ei ole⁸³.

Võrreldes ülalpidamisasjade otsuste tunnustamise ja täitmise taotlusele lisatavate dokumentide loetelu⁸⁴ kokkuleppe tunnustamise ja täitmise taotlusele lisatavate dokumentide loeteluga⁸⁵ selgub, et mõlema taotluse puhul tuleb esitada vastavalt otsuse või kokkuleppe täielik tekst ning dokument, mis tõendab, et otsus või kokkuleppe on päritoluriigis täidetav, kuid kokkuleppe puhul ei ole vaja tõendada asjaolu või lisada dokumenti selle kohta, et elatist maksuma kohustatud isik on sellest teadlik, sest kokkuleppe sõlmimise eelduseks ongi asjaolu, et mõlemad osapooled on selle selliselt kokku leppinud. Lisaks on otsuse puhul võimalik vajadusel küsida juurde erinevaid dokumente⁸⁶, mida kokkulepete puhul konventsioon ette ei näe.

Oluline on märkida, et artikli 15 järgi peab taotluse saanud riik andma tasuta õigusabi seoses kõigi õigustatud isiku taotlustega, mis on esitatud konventsiooni III peatüki kohaselt ning käsitlevad vanema ja lapse suhtest tulenevaid ülalpidamiskohustusi alla 21-aastase lapse suhtes. Konventsioon on sätestanud ka võimaluse õigusabi andmisest keelduda, kui taotlus ei ole esitatud artikli 10 lõige 1 punktide a ja b alusel või on taotlus hõlmatud artikli 20 lõike 4 juhtumitega ning taotlus või edasikaebus on põhjendamatu. Kuivõrd Eestisse on saabunud taotlusi vaid artikli 10 lg 1 punkti a alusel ja lastega suhetest tulenevatest otsustest, on tulnud kõikidel kohtusse saabunud juhtudel anda avaldajale õigusabi. Samas tuleb hinnata, et artikkel 17 punkti b kohaselt saab isik ikkagi tasuta õigusabi ka teistes asjades kui art 15 lõikes 1

⁸² Haag 2007 konventsiooni artikkel 36 lõiked 3 ja 4.

⁸³ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 2007 osalisriikide profiilid - Arvutivõrgus: http://hcch.cloudapp.net/smartlets/sfjsp?interviewID=hcchcp2012&t_lang=en (17.04.2017).

⁸⁴ Haag 2007 konventsiooni artikkel 25 lg 1.

⁸⁵ Haag 2007 konventsiooni artikkel 30 lg 3.

⁸⁶ Näiteks artikli 25 lõike 1 punkti d alusel tuleb vajaduse korral esitada võlasumma, mis vastavaks hetkeks tekkinud on.

märgitud juhud. Seda olukorras kui isik sai tasuta õigusabi enda päritoluriigis. Siis on taotluse esitajal õigus õigusabile samas ulatuses ja samadel tingimustel nagu päritoluriigis.

Seega kui taotlus on seotud lapsele elatise maksmise otsuse tunnustamise, tunnustamise ja täitmise või täitmisega, tuleb ilma eranditeta tagada tasuta õigusabi. Kui taotlus on seotud lapse elatise, kuid taotletakse näiteks otsuse tegemist või muutmist, võib riik tasuta õigusabi andmisest keelduda juhul, kui leitakse, et taotlus või edasikaebus on selgelt põhjendamatu.⁸⁷

Nii nagu Haagi 1973 konventsiooni puhul, tuleb ka Haagi 2007 konventsiooni alusel lahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetluses omal algatusel kontrollida lahendi täidetavaks tunnistamisel keeldumise aluseid.⁸⁸ Mõlema konventsiooni puhul on keeldumise aluseks otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise vastuolu avaliku korraga, pettuse teel otsuseni jõudmine, samade poolte vahel samadel alustel poolelioleva menetluse varasem algatamine ning juhul kui otsus on vastuolus otsusega, mis on tehtud samade osapoolte vahel samas küsimuses kas taotluse saanud riigis või mõnes teises riigis, tingimusel, et varasem otsus vastab taotluse saanud riigi tunnustamise ja täitmise tingimustele. Haag 2007 konventsiooniga on varasemaga võrreldes lisatud keeldumise alusena ka olukord, kus elatist maksuma kohustatud isik ei osalenud päritoluriigi menetluses ega olnud selles ka esindatud põhjusel, et:

- päritoluriigi õigusega on ette nähtud menetlusest teavitamine, kuid menetlusosalist ei teavitatud nõuetekohaselt või
- päritoluriigi õigusega ei ole ette nähtud menetlusest teavitamist, kuid menetlusosalist ei teavitatud otsuse tegemisest ning seepärast puudus võimalus otsus vaidlustada või esitada selle peale de jure või de facto kaebus või
- otsus tehti artiklit 18 rikkudes.⁸⁹

Suhetes eelnevalt käesolevas töös käsitletud õigusaktidega omab Haagi 2007 konventsioon artikkel 49 alusel prioriteeti New Yorgi 1956 konventsiooni suhtes ning TsMS suhtes. Artikkel 48 alusel asendab Haagi 2007 konventsioon Haagi 1973 konventsiooni, kui artikli 56 lõikest 2 ei tulene teisiti. Artikli 56 lõike 2 kohaselt kohaldatakse otsuse tegemise ajal kehtivat konventsiooni Haag 2007 konventsiooni asemel siis, kui viimati nimetatud konventsioonis sätestatud otsuse tunnustamise ja täitmise tingimused takistavad nimetatud otsuse tunnustamist ja täitmist ning otsuse ajal kehtinud konventsiooni alusel oleks otsust tunnustatud ja täidetud.

⁸⁷ Haag 2007 konventsiooni art 15.

⁸⁸ Haagi 1973 konventsiooni art 5 alusel ning Haag 2007 konventsiooni art 22 alusel.

⁸⁹ Haag 2007 konventsiooni art 22 p e, f.

Euroopa Liidu siseselt kohaldatakse Haagi 2007 konventsiooni nende otsuste suhtes, mis on tehtud enne 1.05.2004 ehk millele ei kohaldu EL määrus 4/2009. Teiste osalisriikide suhtes kohaldub tagasiulatuvalt määramata ajas, sest konventsioonis ei ole sätestatud ajalist piirangut. Siiski tuleb arvestada artiklis 56 väljatoodud üleminekusätetega, mille kohaselt kohaldatakse konventsiooni, kui:

- 1) taotluse saanud riigi keskasutus saab artiklis 7 või III peatükiga hõlmatud taotluse pärast konventsiooni jõustumist;
- 2) taotluse saanud riigi pädev ametiasutus saab temale otse esitatud tunnustamise ja täitmise taotluse pärast konventsiooni jõustumist.

Harju Maakohtu 27.10.2014 kohtumäärusega tsiviilasjas nr 2-14-55181 kohaldas kohus Soome Vabariigi Helsingi sotsiaalametis 17.02.2000 kinnitatud elatislepingu tunnustamisele ja täidetavaks tunnistamisele Haag 1973 konventsiooni sätteid. Põhjenduseks märkis kohus, et avaldaja esitas justiitsministeeriumile (keskasutusele) avalduse enne 1. augustit 2014, mistõttu ei kuulu Haag 2007 konventsioon vastavalt selle artikli 56 lõikele 1 kohaldamisele. Kuigi kohus tegi asjas lõpplahendi peale Haag 2007 konventsiooni jõustumist, tuleb konventsiooni kohaldamisel arvestada taotluse esitamise kuupäeva kas siis taotluse saanud keskasutusele või riigi pädevale asutusele.

Kuigi Haagi 2007 konventsioon ei sisalda klassikalisi kohtualluvuse norme, piirab see teatud juhtudel rahvusvahelise kohtualluvuse määramise teiste õigusaktide järgi.⁹⁰

Kui välisriigist saabub Eestisse taotlus otsuse tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks Haagi 2007 konventsiooni alusel, siis esmalt peab kohus arvestama, et konventsioonis reguleerimata osas toimub menetlus taotluse saanud riigi õiguse alusel⁹¹ ehk Eesti puhul TsMS alusel. Kui taotlus on esitatud keskasutuste vahendusel, siis tuleb keskasutusel (justiitsministeeriumil) taotlus viivitamatult kohtule edastada⁹², kes tunnistab viivitamatult täidetavaks või registreerib selle täidetavaks tunnistamiseks. Kui kohus on otsuse täidetavaks tunnistanud või otsuse selleks registreerinud, siis tuleb sellest viivitamatult ka menetlusosalisi teavitada.⁹³

⁹⁰ Torga, M. Rahvusvahelise kohtualluvuse kontrollimine Eesti kohtutes. *Juridica* 2013/III, lk 197.

⁹¹ Haagi 2007 konventsioon art 23 lg 1.

⁹² Eestis ei ole teisi pädevaid avalik-õiguslikke/ameti asutusi, keda oleks volitatud ülalpidamisasjades tehtud otsuseid viivitamatult täidetavaks tunnistama.

⁹³ Haag 2007 konventsioon art 23 lg 5.

Kuna Haagi 2007 konventsiooni üks olulisi eesmärke on tunnustada ja tunnistada täidetavaks võimalikult palju elatisotsuseid, siis võib art 23 lg 4 ja art 22 p a koosmõjus sellise taotluse jätta rahuldamata üksnes juhul, kui otsuse tunnustamine ja täitmine oleks ilmselgelt vastuolus taotluse saanud riigi avaliku korraga. Samuti ei ole võimalik menetlusosalistel otsuse täidetavaks tunnistamise registreerimisel või täidetavaks tunnistamisel teha esildisi, põhjusel, et menetlus peab olema võimalikult lihtne ja kiire.⁹⁴

Nagu elatisotsuse täidetavaks tunnistamise või selle registreerimise puhul, tuleb menetlusosalisi viivitamatult teavitada ka otsuse täidetavaks tunnistamisest või täidetavaks tunnistamisest registreerimisest keeldumisel. Mõlemal juhul on menetlusosalistel õigus otsus vaidlustada või esitada *de jure* või *de facto* edasikaebus. Vaie või edasikaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates keeldumise otsustuse teate edastamisest vaide esitanud poolele ning kui vaide esitaja elab otsuse täidetavaks tunnistamise või selle registreerimise riigist erinevas riigis, tuleb vaie esitada 60 päeva jooksul alates keeldumise otsustuse teate edastamisest vaide esitanud poolele.⁹⁵ Haagi 1973 konventsioonis edasikaebe tähtaegu määratud ei ole, seega on see muudatus oluline just seepärast, et see aitab kui mitte vältida, siis vähemalt vähendada põhjendamatu viivitusi menetluses, mis võiksid kahjustada ülalpidamist saama õigustatud isikut.

Menetlusosalise vaie võib tugineda kas artiklis 22 sätestatud alustele, artiklis 20 sätestatud tunnustamise ja täitmise alustele või dokumentide usaldusväärsusele.⁹⁶ Lisaks on selge põhjus kostjal vaide või edasikaebuse esitamiseks see, kui elatise võlgnevus on täielikult tasutud.⁹⁷

⁹⁴ Borrás, A., Degeling, J. Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. Hague Conference on Private International Law 2013, p 501 – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4909&dtid=3> (15.04.2017)

⁹⁵ Haag 2007 konventsiooni art lg 6

⁹⁶ Haagi 2007 konventsiooni art 23 lg 7

⁹⁷ Haagi 2007 konventsiooni art 23 lg 8

1.4. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes

Peamine instrument, mis käesoleval hetkel Euroopa Liidu siseselt elatistoluhendite tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist reguleerib, on EL määrus 4/2009. Nimetatud määrus on liikmesriikidevahelistes suhetes ülimalik nende konventsioonide ja lepingute suhtes, mis käsitlevad EL määrusega 4/2009 reguleeritud küsimusi ning millega liikmesriigid on ühinenud.⁹⁸ Määruse eesmärk on võimaldada ülalpidamist saama õigustatud isikul saada liikmesriigis kohtuotsus, mis oleks ka teises riigis automaatselt täidetav ning et ei peaks selleks tegema mingeid lisatoiminguid.⁹⁹

Määrust kohaldatakse alates 18. juuni 2011¹⁰⁰ pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevate ülalpidamiskohustuste suhtes¹⁰¹. Määrust kohaldatakse ainult pärast selle kohaldamiskuupäeva algatatud menetluste, kinnitatud või sõlmitud kohtulike kokkulepete ja koostatud ametlike juriidiliste dokumentide suhtes, va teatud erandid. Määruse art 75 võimaldab määrust kohaldada teatud juhtudel/piiratud ulatuses ka osade enne ülalpidamiskohustuste määruse jõustumist tehtud elatistoluhendite suhtes.¹⁰² Otsuse tegemise ajast sõltub see, kas otsust peab ka eelnevalt täidetavaks tunnustama või saab otsusega otse kohtutäituri poole pöörduda. 01.05.2004-17.06.2011 algatatud menetluste tulemusena tehtud otsused peab eelnevalt täidetavaks tunnustama, kuid alates 18.06.2011 algatatud menetluste puhul saab pöörduda otse täitevasutuse (Eestis kohtutäituri) poole.¹⁰³

Määruse kohaselt määrab iga liikmesriik vähemalt ühe keskasutuse, kes tema territooriumil määrusega pandud kohustusi täidab. Määruse alusel määratud keskasutustele on antud laiem roll kui teistes ülalpidamiskohustusi käsitlevates õigusaktides, sest peavad igakülgsest abistama ülalpidamist saama õigustatud isikuid.¹⁰⁴ Keskasutustele on pandud üldised ülesanded ja eriülesanded. Üldiste ülesannete alla kuuluvad näiteks teiste keskasutustega koostöö tegemine, mis hõlmab ka infovahetuse pidamist. Lisaks püüavad keskasutused nii palju kui võimalik leida lahendusi konventsiooni kohaldamisel tekkivatele probleemidele. Eriülesannete alla kuuluvad

⁹⁸ EL määrus 4/2009 art 69.

⁹⁹ EL määrus 4/2009 preambula punkt 9.

¹⁰⁰ EL määrus 4/2009 art 76.

¹⁰¹ EL määrus 4/2009 art 1 p 1.

¹⁰² Selle kohta võib lähemalt lugeda RKTKm 3-2-1-9-14 punktis 10.

¹⁰³ „EL määrus 4/2009 art 17 lg 2.

¹⁰⁴ Õiguslane koostöö tsiviilajades, Juhend õiguspraktikutele Euroopa Liidus. Euroopa Liit 2014, lk 69.

taotluste menetlemisega seonduvad tegevused, isikute kohta andmete kogumine ja igakülgse abi osutamine menetluse hõlbustamiseks võimaluste piires.¹⁰⁵ Määrus sätestab keelu kehtestada keskasutusele artikli 51 või 53 alusel selliseid kohustusi, mida võivad taotluse esitanud riigi seaduste kohaselt täita ainult kohtuasutused.¹⁰⁶ Keskasutused kannavad ise oma kulud ning taotluse esitajatelt mingeid tasusid määruse alusel osutatud teenuste eest nõuda ei tohi, välja arvatud artikli 53 erimeetme võtmise taotlusest tulenevate erandlike kulude puhul. Erandlike kulude alla ei kuulu aga kohustatud isiku asukoha kindlakstegemise kulud. Lisaks ei või keskasutus nõuda nimetatud kulude tasumist, kui taotleja ei ole andnud nõusolekut maksta selliste teenuste kasutamise eest konkreetset tasu.¹⁰⁷

Taotlus esitatakse taotluse esitaja elukohajärgse keskasutuse kaudu taotluse saanud liikmesriigi keskasutusele.¹⁰⁸ Kuigi määrus võimaldab artikli 56 kohaselt taotleda lisaks tunnustamisele ja täidetavaks tunnistamisele ka lahendi tegemist ning muutmist, siis kuivõrd antud töö käsitleb vaid nendest esimest võimalust teisi nimetatud artiklis välja toodud taotlusi käesolevas töös ei käsitleta.

EL määruse 4/2009 artikkel 2 lõike 2 kohaselt hõlmab mõiste „kohus” nimetatud määruse tähenduses ka liikmesriikide haldusasutusi, kellel on pädevus ülalpidamiskohustuste küsimustes, tingimusel et sellised asutused annavad tagatised erapooletuse osas ja poolte õiguse osas olla ära kuulatud ning et selliste asutuste poolt nende asukohaliikmesriigi õiguse alusel tehtud otsuseid võib kohtuasutusele edasi kaevata või nende kohtavõib kohtuasutusele esitada taotluse läbivaatamiseks ning neil otsustel on samasugune õiguspõhjus nagu samas küsimuses tehtud kohtuasutuse otsusel. Need haldusasutused on loetletud EL määruse Lisas X¹⁰⁹.

EL määruse 4/2009 artikkel 3 alusel on pädevaks kohtus asja arutama selle riigi kohus:

- kus on kostja (enamasti kohustatud isiku) alaline elukoht ; või
- kus on õigustatud isiku alaline elukoht; või
- mis on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema perekonnaseisu käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud; või

¹⁰⁵ EL määrus 4/2009 artiklid 50 ja 51.

¹⁰⁶ EL määrus 4/2009 art 51 lg 4.

¹⁰⁷ EL määrus 4/2009 art 54.

¹⁰⁸ EL määrus 4/2009 art 55.

¹⁰⁹ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1142/2011, 10. november 2011, millega määratakse kindlaks nõukogu määruse (EÜ) nr 4/2009 (kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes) X ja XI lisa. – ELT L293, 11.11.2011, 24.

- mis on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema vanemlikku vastutust/hooldusõigust käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud,

eeldusel, et kahel viimasel juhul ei ole kohtualluvuse aluseks üksnes ühe poole kodakondsus.

Lisaks muudest sätetest tulenevatele pädevuse alustele annab artikkel 5 sellele kohtule pädevuse, kuhu kostja ilmub. Artikkel 5 ei kohaldu, kui kostja ilmub kohtusse pädevuse vaidlustamiseks. Piiratud tingimustel on artikli 4 alusel lubatud sõlmida ka kohtualluvuskokkulepe, mis peab olema vormistatud kirjalikult või olema kirjalikult taasesitatav. Sellist kokkulepet ei saa aga sõlmida alla 18-aastase lapse ülalpidamiskohustuste suhtes. Nimetatud erandi mõte on kaitsta alaealiste laste õigusi pahausksete vanemate eest. Kuivõrd EL määruse 4/2009 eesmärgiks on kaitsta eelkõige ülalpidamist saama õigustatud isikuid (sh lapsi), siis on sellise sätte määrusesse lisamine igati õigustatud.

Välisriigist edastatud taotluste menetlemine toimub kindlate etappidena. Esmalt laekub justiitsministeeriumisse taotlus, mille sisu ja lisasid justiitsministeerium kontrollib kas taotlus vastab EL määruses 4/2009 artiklis 57 sätestatud nõuetele. Kui vastab, edastatakse taotlus lahendamiseks maakohule, kes kontrollib omakorda, kas taotluses väljatoodud otsust saab tunnustada ja Eesti Vabariigis täidetavaks tunnistada. Kohus lahendab taotluse kohtumäärusega¹¹⁰ ning edastab selle puudutatud isikule ning taotluse esitajale justiitsministeeriumi kaudu. Kui kohtumäärusele esitatakse edasikaebus, siis kohus menetleb seda ning peale lahendi jõustumist edastab kohus jõustumistempliga kohtumääruse justiitsministeeriumile, kes omakorda edastab materjalid taotluse esitajale. Ühtlasi küsib justiitsministeerium uuendatud võlgnevuse kalkulatsiooni, mille esitab saabumise järel koos teiste vajalike dokumentidega Eesti kohtutäiturile.

EL määruse 4/2009 alusel esitatakse tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks lahendid, mis on tehtud 01.05.2004-17.06.2011 algatatud kohtumenetluste tulemusena (va Taani ja Suurbritannia). Artikkel 28 alusel tuleb selleks esitada järgnevad dokumendid::

- isiku taotlus pädevale asutusele,
- kohtuotsuse kinnitatud koopia, kuid tõlget nõuda ei tohi,
- tunnistus (sertifikaat) määruse lisa II.

¹¹⁰ TsMS § 475 lg 1 p 7 alusel on välisriigi kohtulahendite tunnustamine ja täitmine hagita asi. TsMS § 478 lg 1 esimese lause kohaselt on hagita menetluse lahend kohtumäärus.

Alates 18.06.2011 algatatud menetluste puhul on kohtuotsus, mis on tehtud selles liikmesriigis, mille suhtes on Haagi 2007 protokoll¹¹¹ siduv¹¹² ja mis on selles liikmesriigis ka täidetav, on täidetav ka teistes liikmesriikides ilma täidetavaks tunnistamise menetlust läbimata.¹¹³

EL määrus 4/2009 näeb ette erirežiimi elatiselahenditele, mis pärinevad riikidest, mis ei ole Haagi 2007. aasta protokolliga liitunud, s.t Taani ja Suurbritannia suhtes. Selleks, et nendest riikidest saabunud lahendeid saaks Eestis täita, tuleb need eelnevalt kohtu poolt täidetavaks tunnistada. Taani ja Suurbritannia suhtes kehtib see nõue ka peale 18.06.2011 tehtud elatishendite.¹¹⁴

Peamine artikkel, millest kohtud otsuse täidetavaks tunnistamisel lähtuma peavad, on artikkel 30, mille kohaselt ei kontrolli kohtud artiklis 24 sätestatud tunnustamisest keeldumise aluseid selles etapis, vaid kontrollivad ainult artiklis 28 sätestatud nõuete täitmist. Kuivõrd EL määruse eesmärgiks on võimaldada võimalikult kiire menetlus, siis tuleb otsus täidetavaks tunnistada hiljemalt 30 päeva jooksul. Sätestatud tähtajast on lubatud kõrvale kalduda vaid erakorralistel asjaoludel. Lisaks eelnevale sätestab artikkel 30 olulise punktina seda, et menetlusosalisel, kelle suhtes soovitakse otsust täita, ei ole õigust täidetavaks tunnistamise menetluse selles staadiumis teha taotluse kohta mingeid esildisi. Eeltoodust tulenevalt tuleb kohtul kontrollida vaid kohtule esitatud dokumente ning veenduda, et on täidetud kõik artiklist 28 tulenevad nõuded.

Kui kohus leiab, et kõik artiklis 28 sätestatud nõuded on täidetud, tunnustab kohus otsuse täidetavaks. Artikli 32 lg 1 ja 5 alusel võivad pooled 30 päeva jooksul alates täidetavaks tunnustamise otsuse kättesaamisest esitada edasikaebuse. Kui poole, kelle suhtes täitmist taotletakse, alaline elukoht on muus liikmesriigis kui selles, kus kohtuotsus täidetavaks tunnistati, on kaebuse esitamise tähtaeg 45 päeva alates kuupäevast, mil otsus toimetati isikule kätte või saadeti tema asukohta.

Kui maakohus ei võinud otsuse täidetavaks tunnistamisel kontrollida artiklis 24 sätestatud tunnustamisest keeldumise aluseid, siis edasikaebuse puhul võib kohus täidetavaks tunnustamisest keelduda või selle tühistada ainult artiklis 24 sätestatud põhjustel. Artikkel 24 alusel ei tunnustata kohtuotsust kui:

- tunnustamine on ilmses vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse (avaliku korra kriteerium ei kohaldu kohtualluvuse eeskirjade suhtes);

¹¹¹ Ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev protokoll. – ELT L 331, 16.12.2009, lk 17-23.

¹¹² Kõik Euroopa Liidu liikmesriigid peale Suurbritannia ja Taani.

¹¹³ EL määrus 4/2009 art 17 lg 2.

¹¹⁴ EL määrus 4/2009 art 17 lg 1.

- otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti ja sellel viisil, et ta oleks saanud korraldada enda kaitset, välja arvatud juhul, kui kostja ei kaevanud otsust edasi siis, kui tal oli selleks võimalus;
- tunnustamine on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud samade poolte vahelises asjas liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse;
- tunnustamine on vastuolus kohtuotsusega, mis on varem tehtud samade poolte vahelises, sama eseme ja sama alusega vaidluses teises liikmesriigis või kolmandas riigis, kui varasem otsus vastab tunnustamise tingimustele liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse.

Õigusabi kättesaadavust reguleerib EL määruse 4/2009 V peatükk ning selle peatüki alusel antav õigusabi on vajalik selleks, et võimaldada pooltel teada oma õigusi ning tagada, et nende poolt esitatud taotlusi menetletakse täielikult ja tõhusalt. Tasuta õigusabi antakse seoses taotlusega, mis käsitleb vanema ja alla 21-aastase lapse suhetest tulenevaid ülalpidamiskohustusi. Õigusabi hõlmab järgnevat:

- kohtueelne nõustamine;
- õigusabi asutuses või kohtus menetluse algatamiseks ja kohtus esindamiseks;
- menetluskuludest ja menetluse ajal toiminguid sooritama määratud isikute tasudest vabastamine või abistamine nende kulude katmisel;
- vastaspoole kulud, kui on kohustatud neid tasuma;
- suuline tõlge;
- dokumentide tõlkimine
- õigusabi saaja sõidukulud.¹¹⁵

Riigi õigusabi seaduse¹¹⁶ § 37¹ lõike 3 esimese lause alusel määrab kohus tõlkeabi andmisel tõlkeabi andma eelkõige vandetõlgi.

Õigusabi andmisel ei tohi isikule seada rangemaid tingimusi kui selleks on samaväärsete siseriiklike kohtumenetluste puhul. Lisaks ei tohi mingil juhul küsida kulude maksmise tagamiseks tagatist ega deposiiti.¹¹⁷

¹¹⁵ EL määrus 4/2009 art 45, 46 lg 1.

¹¹⁶ RT I, 28.12.2016, 17.

¹¹⁷ EL määrus 4/2009 art 44 lg 4, 5.

EL määruse 4/2009 alusel antava riigi õigusabi puhul tuleb silmas pidada, et taotlust riigi õigusabi saamiseks ei esita üldjuhul mitte taotleja isiklikult, vaid tema nimel Eesti Vabariik Justiitsministeeriumi kaudu. Õigusabi taotlemisel nõukogu määruse alusel ei ole otstarbekas kasutada asjakohaseid riigisiseseid planke, sest eeldused riigi õigusabi andmiseks on määruuses ja riigi õigusabi seaduses erinevad (seda eelkõige juhul, kui taotletakse õigusabi alla 21-aastasele isikule elatise nõudmiseks).

1.5. Tsiviilkohtumenetluse seadustik

Eesti siseriiklikus õiguses reguleerib kohtulahendite tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist TsMS 62. peatükk tsiviilasjas tehtud välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine ja täitmine.

Tulenevalt Eesti Vabariigi põhiseaduse §-st 123 omavad välisepingud prioriteeti riigisiseste seaduste, sh TsMS suhtes, Kui Eesti seadused on vastuolus Riigikogu ratifitseeritud välislepingutega, kohaldatakse alati välislepingu sätteid.¹¹⁸ Samamoodi nagu rahvusvahelised lepingud omavad ka Euroopa Liidu määrused riigisisese õiguse (sh TsMS) suhtes prioriteeti, mis on tuletatav Euroopa Liidu õiguse ülemuslikkuse põhimõttest.¹¹⁹ Maarja Torga on märkinud, et seda on seadusandja rõhutanud ka TsMS erisätetes ning kuigi selline rõhutamine ei ole iseenesest vajalik, on see siiski tervitatav, sest aitab parandada menetlusosaliste ja õiguse rakendajate teadlikkust erinevate Euroopa Liidu määruste olemasolust.¹²⁰ Töö autor nõustub viidatud seisukohaga ning on arvamisel, et selline rõhutamine visuaalseks meeldetuletuseks seaduse rakendajatele (ja ka teistele), et tihtipeale ei piisa ainult siseriikliku õiguse tundmisest, vaid peab oskama ka rahvusvahelisi õigusnorme kohaldada.

Erinevad välislepingud annavad omakorda elatishendite tunnustamisel ja täidetavaks tunnistamisel loa kohaldada siseriiklikku õigust osas, mis ei ole välislepingutes ette nähtud teisiti. Näiteks Haagi 1973 konventsiooni artikli 13 järgi tunnustatakse ja täidetakse otsust taotluse saanud riigi seaduste järgi, kui konventsioonis ei ole teisiti ette nähtud ning New Yorgi konventsiooni art 6 p 3 järgi lahendatakse antud konventsiooni sätetest sõltumata kõik nende

¹¹⁸ Torga, M. Rahvusvahelise kohtualluvuse kontrollimine Eesti kohtutes. *Juridica* 2013/III, lk 195.

¹¹⁹ Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid, art 288 - ELT C 83, 30.3.2010.

¹²⁰ Torga, M. Rahvusvahelise kohtualluvuse kontrollimine Eesti kohtutes. *Juridica* 2013/III, lk 195.

toimingute või menetlusega seotud probleemid ülalpidaja riigi seaduste, sh tema rahvusvahelise eraõiguse alusel.

TsMS § 619 lg 1 järgi kohaldatakse tsiviilasjas tehtud Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamisele ja täitmisele Eestis käesolevas seadustikus sätestatud üksnes ulatuses, milles ei ole sätestatud teisiti välislepingus või järgmistes Euroopa Liidu määrustes:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1215/2012;
- nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 805/2004;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007;
- nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 606/2013;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012.

Ainult TsMS kohaldades saab elatishendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlust lahendada vaid sellisel juhul, kui ükski välisleping või Euroopa Liidu määrus ei kohaldu, kuid selliseid olukordi esineb äärmiselt harva, sest Eesti suhtes kohalduvaid välislepinguid ja määruseid on aja jooksul tekkinud üpris palju. Näiteks kohalduvad TsMS sätted juhul, kui elatishendi tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise avaldus esitatakse/saabub Islandilt või Gruusiast. Seda põhjusel, et õigusabilepinguid Eesti nende riikidega sõlminud ei ole. Samuti ei ole Gruusia ega Island ühegi ülalpidamiskohustusi käsitleva Haagi konventsiooni osalisriigiks¹²¹, küll aga on nad Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi liikmed¹²². Samuti ei ole kumbki riik liitunud Euroopa Liiduga, seega ei kohaldu ka Euroopa Liidu määrused.

TsMS kohaldamisel tuleb arvestada, et TsMS §475 lg 1 p 14 kohaselt on välisriigi kohtulahendite tunnustamine ja täidetavaks tunnustamine hagita asi. TsMS § 476 lg 1 alusel algatab kohus hagita menetluse omal algatusel või huvitatud isiku või asutuse avalduse alusel. Analüüsitud kohtulahendite puhul ei ole kohtud ise elatishendite tunnustamise ja täidetavaks

¹²¹ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kodulehel liikmete lehel on nähtavad ka kõik konventsioonid, millega mingi liikmesriik seotud on. Nt. Gruusia. – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members/details1/?sid=40>. (18.04.2017). Island. – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members/details1/?sid=100>. (18.04.2017).

¹²² Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Liikmed – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members> (18.04.2017)

tunnistamise menetlusi algatanud. Kuigi nt tsiviilasjas nr 2-13-2189¹²³ on kohus märkinud, et algatas 19.02.2013. a määrusega menetluse, siis kohtumääruse sissejuhatuses on näha, et tegelikult on avaldajaks Soome Vabariigi Sotsiaalkindlustusamet (Kansaneläkelaitos).

TsMS § 477 lg 1 kohaselt vaatab kohus hagita asja läbi hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades hagita menetluse kohta sätestatud erisusi. TsMS § 477 lg 2 alusel võib kohus hagita asja läbi vaadata ja lahendada kohtuistungit pidamata, välja arvatud juhul, kui seadusega on sätestatud kohtuistungit korraldamise kohustus. TsMS 62. peatükis, mis käsitleb tsiviilasjas tehtud välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamist ja täitmist, ei ole sätestatud kohtu kohustust korraldada kohtuistungit tsiviilasjas tehtud Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendi ja muu täitedokumentide tunnustamiseks, kuid § 623 lg 3 kohaselt võib kohus vajaduse korral võlgniku ja sissenõudja ära kuulata ning küsida selgitust ka kohtult, kelle lahendi tunnustamist või täitmist taotletakse. Nimetatud sätet saab kohaldada vaid juhul, kui Haagi 1973 või 2007 konventsioonid või EL määrus 4/2009 ei kohaldu, sest nii Haag 1973 konventsiooni artikkel 12, Haag 2007 konventsiooni artikkel 23 lg 4 kui ka EL määruse artikkel 30 sätestavad, et menetlusosalistel ei ole otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluses õigust teha taotluse kohta esildisi.

TsMS § 623 lg 6 sätestab kohtutele ka kohustuse viidata määruses sissenõudja õigusele esitada täidetavaks tunnustatud kohtulahend Eesti kohtutäituri täitmiseks. Siiski ei kohusta see sissenõudjat seda tegema, kuid annab vähemalt selgituse mida lahendiga edasi teha. Kindlasti juhendavad selles osas taotluse esitajat ka mõlema riigi keskasutused.

Seoses menetlusabi andmisega on kohtud selgitanud menetlusabi taotlemist ning viidanud TsMS § 187 lg-le 6, mille kohaselt peab seaduses sätestatud tähtaja järgimiseks menetlusabi taotleja tegema tähtaja kestel ka menetlustoimingu, mille tegemiseks ta menetlusabi taotleb, eelkõige esitama kaebuse. Kaebuse põhjendamiseks või riigilõivu tasumiseks või kaebuses esineva sellise puuduse kõrvaldamiseks, mis on seotud menetlusabi taotlemisega, annab kohus mõistliku tähtaja pärast menetlusabi andmise taotluse lahendamist, kui nimetatud taotlus ei olnud esitatud põhjendamatult või tähtaja pikendamise eesmärgil. See ei välista menetlustähtaja ennistamist. Analüüsitud lahenditest koguni 78 korral viitas kohus nimetatud sättele ning nendest enamuse puhul on kohus määranud avaldajale ka menetluskulude kandmiseks menetlusabi. Menetlusabi andmisega seotud selgitused olid lisatud näiteks tsiviilasjades nr 2-

¹²³ TMKm 3.04.2013, 2-13-2189.

12-45994¹²⁴, 2-14-768¹²⁵, 2-15-1589¹²⁶ ja 2-15-11930¹²⁷. Erandina on kohus 4 korral¹²⁸ viidanud TsMS § 187 lg-le 6 ka juhul, kui avaldajale menetlusabi antud ei ole.

Välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnistamiseks tuleb kohtule TsMS § 622 lg 1 alusel esitada kirjalik avaldus ning sellele tuleb lisada:

- lahendi teinud kohtu asukohariigi õiguse kohaselt tõestatud kohtulahendi ära kiri;
- dokument, mis kinnitab, et kohtumenetluses mitteosalenud võlgnikule oli õigel ajal vähemalt ühel korral vastavalt selle riigi õigusele hagi, kohtukutse või muu menetlust algatav dokument kätte toimetatud;
- dokument, mis tõendab, et lahendi tegemise riigi õiguse järgi on lahend jõustunud ja täidetav ning kostjale või muule lahendist tulenevale võlgnikule teatavaks tehtud;
- dokumendid lahendi täitmise kohta, kui seda on juba üritatud täita;
- dokumendid lahendi täitmise kohta, kui lahendit on juba täidetud;
- kõikide eelnevalt nimetatud dokumentide vandetõlgi tehtud või notari kinnitatud tõlked eesti keelde.

TsMS § 620 lõikes 1 sätestatud tsiviilasjas tehtud muu välisriigi kohtulahendi tunnustamisest keeldumise alused on olemuselt samad, mis on sätestatud Haag 2007 konventsiooni artiklis 22 ning EL määruse artiklis 24. Siiski on TsMS regulatsioon konkreetsem ning viitab konkreetsetelt Eesti riigile. Näiteks TsMS § 620 lõike 1 punktis 1 on välja toodud, et Eesti Vabariigis ei tunnustata selliseid välisriigi kohtulahendeid, mis on vastuolus Eesti õiguse oluliste põhimõtetega, eelkõige isikute põhiõiguste- ja vabadustega. Rahvusvaheliste õigusaktide puhul tuleb tingimused sätestada üldisemalt ning sellest ka sõnastuse erinevus. Siiski tuleb arvestada, et mõte on neil suuresti sama. Sama sätte punkti 2 järgi ei tunnustata otsust kui kostja või muu võlgnik ei ole saanud oma õigusi mõistlikult kaitsta. See kehtib eelkõige siis, kui ei ole saanud kohtukutset või muud menetlust algatavat dokumenti kätte õigel ajal ja nõuetekohasel viisil. Tunnustamisest keeldumise alus langeb aga ära siis, kui kostjal või muul võlgnikul oli võimalus samas asjas tehtud kohtulahend vaidlustada, kuid ei ole seda ettenähtud aja jooksul teinud. Selle punkti mõte sisaldub nii Haag 2007 konventsioonis kui ka EL määruses 4/2009 samamoodi

¹²⁴ HMKm 10.04.2013, 2-12-45994.

¹²⁵ VMK 9.01.2014, 2-14-768.

¹²⁶ HMKm 23.02.2015, 2-15-1589.

¹²⁷ TMK 15.09.2015, 2-15-11930.

¹²⁸ TMK 11.04.2013, 2-13-12643; HMKm 6.08.2013, 2-13-35249; HMKm 25.10.2013, 2-13-35251 ja HMKm 6.08.2013, 2-13-36069.

nagu TsMS-s. TsMS § 620 lõike 1 punktides 3-5 on välja toodud tunnustamisest keeldumise alused, kui lahend on vastuolus:

- 1) samade poolte vahel samas asjas Eestis varasemalt tunnustatud või täidetud välisriigi kohtulahendiga;
- 2) samade poolte vahel samas asjas Eestis varem tunnustatud või täidetud välisriigi kohtulahendiga;
- 3) samade poolte vahel samas asjas välisriigis tehtud, kuid Eestis tunnustamata varasema lahendiga, eeldusel, et varasem välisriigi kohtulahend on Eestis tunnustatav või täidetav.

Viimati nimetatud kolm tunnustamisest keeldumise alustest esimest ei ole Haag 2007 konventsioonis ning EL määruses 4/2009 välja toodud, põhjuseks võib olla see, et kohtualluvuse reeglid ei lase sellisel olukorral tekkida.

Lisaks eelnevale tuleb kohtulahendi tunnustamisest TsMS § 620 lg 1 p 6 alusel keelduda juhul, kui lahendi teinud kohus ei võinud lahendit teha Eesti õiguse rahvusvahelise kohtualluvuse sätete alusel.

Lisaks eelnevale peab tunnustamiseks esitatud välisriigi lahend olema lahendi teinud õiguse järgi jõustunud, välja arvatud juhul, kui seaduse või välislepingu järgi tuleb lahendit tunnustada ja täita alates ajast millal otsust saab täita lahendi teinud kohtu asukohariigis¹²⁹.

Kui tunnustamiseks esitatakse muu dokument kui kohtulahend, tuleb enne tunnustamist kontrollida, kas tegemist on välisriigis notariaalselt tõestatud või muu avalik täitedokument¹³⁰. Nimetatud dokumendid tunnustatakse Eestis täitedokumentina, kui need vastavad vormiliselt Eestis koostatud kohesele sundtäitmisele kuuluvale täitedokumentile ja kuuluvad koostamise riigis sundtäitmisele ning ei ole vastuolus avaliku korraga¹³¹. Sellest tulenevalt kehtivad avaliku dokumendi tunnustamisele leebemad nõuded kui kohtulahendi tunnustamisele. Näiteks tsiviilasjas nr 2-15-5293¹³² esitati kohtule taotlus 19.12.1997 kinnitatud elatislepingu tunnustamiseks ja täidetavaks tunnustamiseks. Kohus rahuldab taotluse põhjendades, et esinevad kõik välisriigi kohtuotsuse täidetavaks tunnustamise eeldused. Arvestades, et TsMS §-s 620 sätestatud välisriigi kohtulahendi tunnustamist välistavaid asjaolude esinemist ei ole tuvastatud, siis rahuldab kohus taotluse. Tegelikult oleks kohus pidanud kohaldama TsMS § 627, kuid on jätnud selle põhjendamata kohaldamata, sest taotlus ei ole esitatud kohtulahendi

¹²⁹ TsMS § 620 lg 2.

¹³⁰ TsMS § 627 lg 1.

¹³¹ TsMS § 627 lg 2.

¹³² VMKm 16.04.2015, 2-15-5293.

tunnustamiseks vaid Soome Vabariigi Sotsiaalkindlustusameti Enonkoski sotsiaalametis kinnitatud elatislepingu tunnustamiseks ja täitmisele lubamiseks. Kohus on jätnud kontrollimata, millist õigusjõudu selline leping Soome õiguse kohaselt omab ning kas see peaks kuuluma Eestis kohesele sundtäitmisele.

Kui kohtulahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise avaldus jäetakse rahuldamata, siis toimetatakse see kohtulahend kätte vaid sissenõudjale ning ainult sissenõudja võib sellele lahendile esitada ka määruskaebuse. Kui kohtulahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotlus rahldatakse, siis see määrus toimetatakse kätte nii sissenõudjale kui ka võlgnikule ning mõlemal on õigus esitada selle määruse peale määruskaebuse. Määruskaebuse esitamise tähtaeg on üks kuu alates määruse kättetoimetamisest, välisriiki kättetoimetamise puhul kaks kuud kättetoimetamisest.¹³³

Kuivõrd välislepingud ning EL määrus reguleerivad vaid menetlusabi andmist, siis menetluskulude jaotuse küsimus on jäetud siseriikliku õiguse kohaldamisalasse. Kuivõrd menetluskulude jaotust TsMS välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamise ja täitmise peatükk menetluskulude jaotust ei sisalda, tuleb kohaldada TsMS üldisi menetluskulude jaotuse sätteid. Elatislahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise menetlus on hagita menetlus vastavalt TsMS § 475 lõike 1 punktile 14, seega kohaldub menetluskulude jaotuse puhul kohaldamisele TsMS § 172, mille kohaselt kannab hagita menetluses menetluskulud isik, kelle huvides lahend tehakse. Kui hagita menetluses osaleb mitu isikut, võib kohus otsustada, et menetluskulud kannab täielikult või osaliselt mõni menetlusosaline, kui see on asjaolusid arvestades õiglane, muu hulgas siis, kui see menetlusosaline esitas põhjendamatu taotluse, väite või tõendi. TsMS § 173 lg 1 järgi märgib asja menetlenud kohus menetluskulude jaotuse menetlusosaliste vahel kohtuotsuses või menetlust lõpetavas määruses, muu hulgas määruses, millega hagita menetluse avaldus või teistmisavaldus lahendatakse või hagi või hagita menetluse avaldus või teistmisavaldus jäetakse menetlusse võtmata või läbi vaatamata või asja menetlus lõpetatakse. See säte paneb kohtule kohustuse märkida igas menetlust lõpetavas lahendis menetluskulude jaotus. Analüüsitud kohtulahenditest selgub, alati ei ole kohtud seda lahendisse siiski märkinud. Näiteks

¹³³ TsMS § 623 lg 7 ja § 625 lg 1, 2.

tsiviilasjades nr 2-14-56448¹³⁴ ja 2-12-8570¹³⁵ ei ole kohtud menetluskulude jaotust lahendisse märkinud.¹³⁶

2. Probleemkohad Eesti kohtupraktikas

2.1. Õigusaktide kohaldamise hierarhia

Eelnevast peatükist nähtub, et õigusakte, mis erinevatele elatishendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotlustele kohalduda võiksid on mitu ning mitmed neist sisaldavad ka erandeid, mida tuleb vastavalt taotluse asjaoludele arvestada. Kuupäevad, mis tuleks meelde jätta on:

- 7. veebruar 1997, kui Eesti suhtes hakkas kohalduma New Yorgi 1956 konventsioon,
- 1. aprill 1998, millest alates tuleb kohaldada Haagi 1973 konventsiooni,
- 1. mai 2004 kui Eesti liitus Euroopa Liiduga ning kohalduvad selle määrused,
- 18. juuni 2011, millal jõustus EL määrus 4/2009 ning
- 1. august 2014, millest alates kehtib Euroopa Liidu ja sh ka Eesti suhtes Haagi 2007 konventsioon.

Eri õigusaktide omavahelise hierarhia tundmine on aga üksnes alguspunkt, et teha kindlaks see, millist konkreetset õigusakti parajasti rahvusvahelise kohtualluvuse kontrollimisel kohaldada tuleks. Erinevatel õigusaktidel on erinev ajaline, personaalne ja sisuline kohaldamisala, mida kohtunik peab rahvusvahelise kohtualluvuse määramisel järgima ja mille kindlakstegemisel abistavad teda aktide rakendussätted.¹³⁷

Enamikele kohtunikele saabuval rahvusvahelise elemendiga taotlused ka väga harva ning veel harvem tuleb neil lahendada taotlusi seoses ülalpidamiskohustustega. Käesolevas töös analüüsitud kohtulahendite puhul on elatishendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotlusi lahendavate maakohtunike arv 49, kellest 39 on lahendanud vaid 1-2 taotlust. Sellise koormusega ei teki kohtunikel praktikat ning seepärast kiputakse ka eksima.

¹³⁴ TMKm 9.09.2014, 2-14-56448.

¹³⁵ TMKm 27.03.2012, 2-12-8570.

¹³⁶ Kummagi lahendi puhul ei ole kohus ka andnud menetlusabi, kuigi mõlema taotluse lahendamisele kohaldus EL määrus 4/2009.

¹³⁷ Torga, M. Rahvusvahelise kohtualluvuse kontrollimine Eesti kohtutes. *Juridica* 2013/III, lk 196.

Enamus taotlusi elatishandi tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks saabub Eestisse Soome Vabariigist. Töös analüüsitud 129-st maakohtu kohtumäärusest, mis on tehtud ajavahemikus 2012–2016, on koguni 115 tehtud Soome Sotsiaalkindlustusameti (Kansaneläkelaitos) taotlusel.

Kuivõrd Soome suhtes kohalduvad ka New Yorgi 1956 konventsioon, Haagi 1973 ja 2007 konventsioonid ning Euroopa Liidu liikmesriigina ka EL määrus 4/2009, siis tuleb Soomest saabunud taotluse lahendamisel eristada just nende õigusaktide kohaldumist. Arvesse tuleb võtta nii menetluse alustamise kuupäeva, elatisotsuse tegemise kuupäeva ning nimetatud otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluse lahendamise kuupäeva.

Menetluse alustamise kuupäev omab tähtsust näiteks EL määruse 4/2009 kohaldamisel. Nimetatud määruse art 75 lõike 1 kohaselt kohaldatakse määrust ainult peale kohaldamiskuupäeva alustatud menetluste suhtes, heaks kiidetud või sõlmitud kokkulepete suhtes ning ametlike juriidiliste dokumentide suhtes, kui lõigetest 2 ja 3 ei tulene teisiti. Artikli 2 punkti b kohaselt kohaldatakse määrust peale kohaldamiskuupäeva tehtud otsustele, kui menetlus algatati enne seda kuupäeva, kuid vaid juhul, kui otsused kuuluvad tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise eesmärgil määruse (EÜ) nr 44/2001 reguleerimisalasse. EL määrust kohaldatakse artiklist 76 tulenevalt alates 18.06.2011. Seega kohaldub EL määruse art 75 lg 2 p b olukorras, kus menetlus on alustatud ajavahemikus 1.05.2004 kuni 17.06.2011. Seejuures võib algne elatise väljamõistmise lahend olla tehtud vahemikus 01.05.2004 kuni 17.06.2011 või isegi hiljem – määruse kohaldumise seisukohalt on oluline, et täidetavaks tunnistamise taotlus on tehtud peale 18.06.2011.

Ülejäänud 14 kohtumäärust 129-st on tehtud eraisikute¹³⁸ taotlusel, Austria Vabariigi keskasutuse Bundesministerium Für Justiz taotlusel¹³⁹, Hollandi keskasutuse LBIO (Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen) taotlusel¹⁴⁰, Läti Vabariigi Elatise Tagamise Fondi¹⁴¹(Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācija) taotlusel¹⁴², Norra sotsiaalkindlustusameti NAV (Nye arbeids- og velferdsetaten) taotlusel¹⁴³ ja Slovaki Vabariigi

¹³⁸; HMKm 8.05.2012, 2-12-12209; HMKm 27.06.2013, 2-13-23775; HMKm 24.03.2014, 2-13-41808; TMK 2.12.2013; TMK 2.12.2013, 2-13-54362.

¹³⁹ HMKm 14.12.20013, 2-13-47204.

¹⁴⁰ HMK 14.02.2013, 2-13-5783.

¹⁴¹ Läti elatise tagamise fond, tegutseb Läti Vabariigi Justiitsministeeriumi haldusalas. - Arvutivõrgus: http://www.ugf.gov.lv/eng/about_the_administration_of_the_maintenance_guarantee_fund/

¹⁴² HMKm 31.10.2012, 2-12-34966; HMKm 26.02.2014, 2-14-7347; TMK 23.07.2014, 2-14-54494; HMKm 20.09.2015, 2-15-14068.

¹⁴³ VMK 8.06.2015, 2-15-6706; VMK 29.09.2015, 2-15-11815; TMK 15.09.2015, 2-15-11930.

Laste ja noorte rahvusvahelise õiguskaitsese keskuse (*Centrum pre medzinárodnoprávnou ochranu detí a mládeže*) taotlusel¹⁴⁴.

Eraisikute taotlusi välisriigi elatistahendi tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks on kohtusse esitatud neljal korral, millest 2 on esitatud Poolas elava isiku poolt¹⁴⁵, 1 Austrias elava isiku poolt¹⁴⁶ ja 1 Valgevenes elava isiku poolt¹⁴⁷. Viimase taotluse puhul on analüüsitud kohtulahenditest maakohus ühena kahest¹⁴⁸ korrast jätnud taotluse rahuldamata. Kohus kohaldas New Yorgi 1956 konventsiooni ning tulenevalt selle artikli 6 lõikest 3 TsMS sätteid. Kohus jättis taotluse rahuldamata TsMS § 620 lg 1 p 2 alusel, tuues põhjuseks kohtuotsuse puudutatud isikule kättetoimetamata jätmise. Nimelt kohtumääruse põhjenduste kohaselt toimetati kohtuotsus puudutatud isiku kodusel aadressil kätte tema naisele, kes oli ühtlasi vaidlusaluses kohtuasjas hagejaks (käesoleval juhul avaldaja) ning seepärast leidis maakohus, et puudutatud isikule ei ole kohtudokument nõuetekohaselt kätte toimetatud ning puudutatul isikul ei olnud võimalik kohtulahendit vaidlustada. Tuleb nõustuda, et sellises olukorras ei saa tõesti kindel olla, et menetlusosaline on kohtudokumendi kätte saanud ning seepärast tuleb lugeda dokument menetlusosalisele mitte kättetoimetatuks.

Ülejäänud kolme eraisiku poolt esitatud taotluse puhul kohaldasid kohtud EL määrust 4/2009, sest taotlused olid esitatud peale 18.06.2011. a ning taotluste esitajad Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud või alalised elanikud. Samuti kohaldus EL määrus 4/2009 ka kõikidele teistele (va Soome¹⁴⁹) Euroopa Liidu liikmesriikide keskasutustest saabunud taotlustele.

Norra Sotsiaalkindlustusameti esitatud taotlused elatistahendite tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks on Eesti kohtud lahendanud 8. juuni 2015 kohtumäärusega tsiviilasjas nr 2-15-6706, 15. septembri 2015 kohtumäärusega tsiviilasjas nr 2-15-11930 ning 29. septembri 2015 kohtumäärusega tsiviilasjas nr 2-15-11815. Norra ei ole Euroopa Liidu liikmesriik, seega ei kohaldu nendele taotlustele EL määrus 4/2009. Norra on liitunud Haagi 2007 konventsiooniga, mis kohaldub Norra suhtes alates 01.01.2013¹⁵⁰. Kohtud on lahendanud kõik nimetatud kolm taotlust Haag 2007 konventsiooni alusel, seega on kohaldanud õiget õigusakti.

¹⁴⁴ PMKm 18.08.2014, 2-14-54731.

¹⁴⁵ HMKm 27.06.2013, 2-13-23775; HMKm 8.05.2012, 2-12-12209.

¹⁴⁶ HMKm 14.12.20013, 2-13-47204.

¹⁴⁷ HMKm 24.03.2014, 2-13-41808

¹⁴⁸ Kohus on jätnud taotluse rahuldamata ka HMKm 29.08.2014, 2-13-52299.

¹⁴⁹ Ka osadele Soomest saabunud taotlustele kohaldus EL määrus 4/2009, kuid mitte kõigile.

¹⁵⁰ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Tabel konventsiooni staatuse kohta. - Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=131> (17.04.2017).

Kohtud on mitmel korral jätnud kohaldamata Haag 1973 konventsiooni. Kohtulahendeid analüüsid jäi silma, et selleks on peamiselt kaks põhjust. Esiteks on kohtud jätnud nimetatud konventsiooni kohaldamata ilmselt teadmatusel, sest viidatakse elatishendi kuupäevale, mis on hilisem kui Haag 1973 konventsiooni jõustumiskuupäev ning ikkagi jõutakse järeldusele, et kohaldub New Yorgi 1956 konventsioon. Sellisel taotluse lahendamisel vale konventsiooni kohaldatud 6 korral¹⁵¹.

Teine suurem põhjus Haag 1973 kohaldamata jätmiseks on kohtute teadmatuse nimetatud konventsiooni artikli 24 olemasolust. Nimelt sätestab Haag 1973 konventsiooni artikkel 24, et konventsiooni kohaldatakse otsuse tegemisajast sõltumata. Kui nimetatud otsus on tehtud enne jõustumiskuupäeva, kohaldatakse käesolevat konventsiooni taotluse saanud osalisriigis üksnes nende elatissummade ja -maksete suhtes, mis on muutunud sissenõutavaks peale nimetatud riigis konventsiooni jõustumise kuupäeva, st Eesti puhul peale 1.04.1998. Viimati nimetatud põhjusel jätsid kohtud Haag 1973 konventsiooni kohaldamata 8 korral¹⁵². Nimetatud juhtudel olid elatishendid, mille tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks taotlus esitati, tehtud küll enne 01.04.1998, kuid nende taotlustega sooviti elatisvõlgnevuse maksmist alates 01.01.2007, seega oleksid kohtud pidanud kohaldama Haag 1973 konventsiooni selle artikli 24 alusel.

Eraldi näidetena tooks autor välja kohtumääruse, mis teatud ulatuses erineb eelnevalt väljatoodud näidetest. Nimelt tsiviilasjas nr 2-13-12723¹⁵³ saabus kohtule taotlus Soome Vabariigi Mynämäki sotsiaalameti 29.04.2002 elatise tasumise kokkuleppe tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks. Taotlusele oli lisatud Soome Vabariigi Sotsiaalkindlustusameti 7.08.2012 otsus, mille alusel on perioodil 01.01.2007 kuni 31.08.2012 ülalpeetavale tehtud väljamakseid. Kohtu põhjendustes on kohus mingil põhjusel märkinud kokkuleppe sõlmimise kuupäevaks 7.12.1995 ning sellest tulenevalt märkinud, et New Yorgi 1956 konventsioon kohaldub alates 7.02.1997 tehtud elatisotsuste suhtes, seega kuuluvad kohaldamisele üldised TsMS tunnustamise ja täitmise sätted. Seega kohaldas kohus vale õigusakti. Kui kohus oleks arvestanud Haag 1973 konventsiooni artikliga 24¹⁵⁴, oleks kohus kohaldanud küll valesid aluseid kokkuleppe tunnustamisel ja täidetavaks tunnistamisel, kuid siiski lähtunud õigest

¹⁵¹ HMKm 31.01.2013, 2-13-2672; VMKm 9.05.2013, 2-13-2682; TMKm 11.04.2013, 2-13-12643; HMKm 21.06.2013, 2-13-12720; HMKm 29.07.2013, 2-13-32115; HMKm 31.01.2014, 2-14-1263.

¹⁵² HMKm 23.01.2013, 2-13-2646; HMKm 14.05.2013, 15466; PMKm 5.07.2013, 2-13-31681; TMKm 19.09.2013, 2-13-32648; HMKm 6.08.2013, 2-13-35249; HMKm 6.08.2013, 2-13-36069; HMKm 10.09.2013, 2-13-41554; HMKm 27.02.2014, 2-14-8313.

¹⁵³ HMKm 26.03.2013, 2-13-12723.

¹⁵⁴ Kui võrd taotlusega sooviti perioodi 01.01.2007 kuni 31.08.2012 tasumist, kuulus kohaldamisele Haag 1973 konventsioon.

õigusaktist. Ei ole teada, millist õigusakti oleks kohus kohaldanud siis, kui oleks lähtunud kokkuleppe sõlmimise õigest kuupäevast.

Analüüsidest kohtumäärustes kohaldatud õigusakte jäi mõningate puhul arusaamatuks, millest täpselt taotlust lahendades lähtutakse ning mis põhjusel. Näiteks tsiviilasjades nr 2-13-2672¹⁵⁵, 2-13-12643¹⁵⁶, 2-13-12723¹⁵⁷ ja 2-13-31681¹⁵⁸ on kohtud märkinud, et New Yorgis 20.06.1956 sõlmitud välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon rakendub Eestile alates 07.02.1997 tehtud elatisotsuste suhtes, siis kuuluvad kohaldamisele üldised TsMS tunnustamise ja täitmise sätted. Autor juhib tähelepanu sellele, et nende kõikide tsiviilasjade puhul on tunnustamiseks ja täidetavaks tunnistamiseks esitatud otsus tehtud peale konventsiooni kohaldamiskuupäeva. Kui võiks eeldada, et kohtud on selle lause all mõelnud New Yorgi 1956 konventsiooni artikli 6 lõikest 3 tulenevat viidet siseriikliku õiguse kohaldamisele, siis viidatud sellele siiski kordagi ei ole. Samuti ei ole viidatud ühelegi teisele viimati nimetatud konventsiooni sättele.

2.2. Siseriikliku õiguse ülemäärane kohaldamine

Eesti kohtupraktikas on ülalpidamisasjade taotluste lahendamisel üheks peamiseks probleemiks TsMS ehk siseriikliku õiguse liigne kohaldamine. Seetõttu on antud probleemile pühendatud ka eraldi peatükk, kuigi kohati on see tihedalt seotud ka muude probleemkohtadega, sh. eelmises alapeatükis käsitletud õigusaktide hierarhia temaatikaga.

Nii TsMS-s kui ka igas välislepingus või EL määruses, mis ülalpidamisasjadele kohaldub, on ära märgitud, et siseriiklikku õigust kohaldatakse niivõrd, kuivõrd see ei ole vastuolus vastava rahvusvahelise õigusaktiga, siis mingil põhjusel kohaldavad kohtunikud siiski TsMS, vaatamata sellele, et sama sisuga säte sisaldub ka mõnes Haagi konventsioonis või EL määruses. Veelgi enam, kohtud viitavad isegi sellesamale põhimõttele pigem TsMS alusel kui konventsiooni või määruse alusel. Näiteks tsiviilasjas nr 2-16-13249¹⁵⁹ on kohus viidanud TsMS § 619 lõike 1 punktile 1, mille kohaselt kohaldatakse Eestis tsiviilasjas tehtud Euroopa Liidu liikmesriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamisele ja täitmisele TsMS-s sätestatud üksnes ulatuses, mis ei ole sätestatud teisiti välislepingus või EL määruses 4/2009. Arvestades sellega, et EL määrused omavad siseriikliku õiguse suhtes prioriteeti, tuleb

¹⁵⁵ HMKm 31.01.2013, 2-13-2672.

¹⁵⁶ TMK 11.04.2013, 2-13-12643.

¹⁵⁷ HMKm 26.03.2013, 2-13-12723.

¹⁵⁸ PMK 5.07.2013, 2-13-31861.

¹⁵⁹ TMK 14.09.2016, 2-16-13249.

isegi sama sisuga sätete puhul pigem viidata välislepingu või määruse sättele. Euroopa Liidu toimimise lepingu¹⁶⁰ artiklist 288 tuleneb, et määrust kohaldatakse üldiselt. See on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

2.1.1. Haag 1973 konventsiooni ja TsMS kohaldamisel tekkinud olulisemad tähelepanekud/probleemid

Haagi 1973 konventsiooni artikkel 13 kohaselt tunnustatakse ja täidetakse otsust taotluse saanud riigi õiguse järgi, kui konventsioonis ei ole ette nähtud teisiti. Seega tuleb siseriiklikku õigust kohaldada vaid juhul kui konventsioonis vastavasisuline regulatsioon puudub. Sellegipoolest on kohtud kohaldanud kas ainult TsMS sätteid, kuigi oleks pidanud kohaldama ka Haag 1973 konventsiooni sätteid või kohaldanud nii TsMS kui ka Haag 1973 konventsiooni sätteid paralleelselt. Käesolevas töös uuritud kohtulahenditest kohaldasid kohtud 19 korral Haag 1973 konventsiooni ning nendest ainult neljal korral viitas kohus ainult konventsiooni sätetele. Ka nende nelja kohtulahendi puhul erinesid kohtute põhjendused teineteisest. Näiteks tsiviilasjas nr 2-13-24913¹⁶¹ tugineb kohus taotluse lahendamisel konventsiooni artiklitele 4 ja 5, tsiviilasjas nr 2-14-55181¹⁶² on kohus viidanud artiklitele 1, 4, 17 ja 18 ning tsiviilasjades 2-13-56294¹⁶³ ja 2-14-7361¹⁶⁴ artiklitele 18, 19 ja 21. Kuivõrd esimeses tsiviilasjas esitati taotlus kohtuotsuse tunnustamiseks ja täidetavaks tunnustamiseks, siis puudus kohtul vajadus asutuste kohta käivatele erisätetele viidata.¹⁶⁵ Küll aga tuleb kohtutel iga taotluse puhul kontrollida, kas otsuse tunnustamiseks ja täidetavaks tunnustamiseks on kõik vajalikud nõuded täidetud ning kas esineb keeldumise aluseid. Kuigi kohtud jätsid viitamata mõningatele sätetele, siis eeldatavasti neid taotluse lahendamisel siiski kontrolliti. Kuivõrd käesoleva töö autoril ei ole ligipääsu kohtule taotlusega esitatud dokumentidele, ei saa anda ka hinnangut sellele, kas töö autor oleks jõudnud kohtumäärusega samale järeldusele.

Suurem osa kohtulahenditest sisaldab aga viiteid nii Haag 1973 konventsioonile kui ka TsMS-le. TsMS sätetest kohaldasid kohtud nii otsuste tunnustamisel kohaldatavat § 620 lõiget 1 kui ka välisriigi muude täitedokumentide tunnustamisel kohaldatavat § 627. Koos TsMS § 620

¹⁶⁰ Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid. - ELT C 83, 30.3.2010, lk 47-200.

¹⁶¹ TMKm 29.05.2013, 2-13-24913.

¹⁶² HMKm 27.10.2014, 2-14-55181.

¹⁶³ HMKm 28.03.2014, 2-13-56294.

¹⁶⁴ HMKm 21.04.2014, 2-14-7361.

¹⁶⁵ Erisätted asutuste kohta on sätestatud Haagi 1973 konventsiooni 4. peatükis, Erisätted asutuste kohta.

lõikega 1 kohaldasid kohtud kõige sagedamini tervet rida erinevaid konventsiooni sätteid koos. Näiteks tsiviilasjades nr 2-13-60315¹⁶⁶, 2-13-60316¹⁶⁷, 2-14-918¹⁶⁸, 2-14-1257¹⁶⁹, 2-14-55159¹⁷⁰ ja 2-14-60943¹⁷¹ on kohtud viidanud konventsiooni artiklitele 4, 5, 6, 7, 12, 17, 18, 19, 20. Loetletud sätetest 18, 19 ja 20 tuleb kohaldada olukorras, kus avalik-õiguslik asutus on maksnud ülalpeetavale toetusi ning ning avalik-õiguslik asutus on esitanud taotluse, et kohustada ülalpidajat hüvitama ülalpidaja eest ülalpeetavale makstu. Kui võrrelda nende kohtute poolt sama konventsiooni puhul niivõrd erinevat kohalduvate sätete valikut, siis jääb arusaamatuks, mille järgi kohtud neid kohalduvaid sätteid valinud on. Otsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluse lahendamisel on oluline see, kas konventsioonis sätestatud nõuded on täidetud. Otsuse tunnustamise ja täitmise nõuded kuuluvad 2. peatüki alla ning sinna alla kuuluvad sätted vahemikus 4-12.

Veelgi kummalisem on, et ühel juhul¹⁷² ei viidanud kohus üldse ühelegi kohaldamise alusele, 12 korral¹⁷³ jällegi viitasid kohtud nii TsMS kui ka konventsiooni sätetele ning 2 korral¹⁷⁴ vaid TsMS sätetele, kuigi olid kohtumääruses eelnevalt märkinud, et kohalduvad Haag 1973 konventsiooni sätted.¹⁷⁵

2.1.2. EL määruse 4/2009 ja TsMS kohaldamisel tekkinud olulisemad tähelepanekud

Üks olulisi nõudeid EL määruse 4/2009 kohaldamisel on see, et vanema ja alla 21-aastase lapse suhetest tulenevate ülalpidamiskohustuste puhul tuleb taotluse esitajale anda automaatset tasuta õigusabi.

¹⁶⁶ HMKm 6.10.2014, 2-13-60315.

¹⁶⁷ HMKm 23.12.2013, 2-13-60316.

¹⁶⁸ HMKm 31.03.2014, 2-14-918.

¹⁶⁹ HMKm 21.01.2014, 2-14-1257.

¹⁷⁰ HMKm 19.08.2014, 2-14-55159.

¹⁷¹ HMKm 21.11.2014, 2-14-60943.

¹⁷² TMKm 3.04.2013, 2-13-2189.

¹⁷³ HMKm 11.01.2013, 2-12-30229; , HMKm 5.02.2013, 2-13-2644; , PMKm 16.08.2013, 2-13-30910, PMKm 16.08.2013, 2-13-30910; HMKm 25.10.2013, HMKm 25.10.2013, 2-13-35251; HMKm 6.10.2014, 2-13-60315; HMKm 23.12.2013, , 2-13-60316; HMKm 31.03.2014, 2-14-918, HMKm 21.01.2014, 2-14-1257; HMKm 19.08.2014, 2-14-55159; HMKm 19.08.2014, 2-14-55180; HMK 21.11.2014, 2-14-60943.

¹⁷⁴ VMKm 26.03.2014, 2-14-7097; VMKm 10.10.2014, 2-14-55061.

¹⁷⁵ Lisaks veel ka New Yorgi 1956 konventsiooni sätted ja mõlemast konventsioonist tulenevalt TsMS sätted.

Näiteks on Harju Maakohtu 25.08.2016. a kohtumääruses tsiviilasjas 2-16-11809 muuhulgas märgitud, et EL määruse 4/2009 artikli 45 punktide c ja f kohaselt antakse õigusabi menetluskuludest ja menetluse ajal toiminguid sooritama määratud isikute tasudest vabastamiseks või abistamiseks nende kulude katmisel ning vabastatakse ka tõlkekulude kandmisest punkti f alusel. Nimetatud sätted vabastavad avaldaja menetluskulude ning tõlkekulude tasumise kohustusest, seega ei ole vajadust enam siseriiklikule õigusele viidata, kuid järgmisena on kohtumääruses¹⁷⁶ viidatud TsMS § 180 lg 1 p 1, mille kohaselt võib kohus menetlusabina määrata, et menetlusabi saaja vabastatakse kohtulahendi tõlke kulude kandmisest” ning sellest lähtuvalt vabastas kohus avaldaja menetluskulude tasumise kohustusest (sh tõlkekulude tasumisest). Kohtulahendi tegemisel on oleks pidanud piirduma EL määruse 4/2009 kohaldamisega ning siseriiklikku õigust kohaldama siiski vaid siis, kui määruses selle kohta sätestatud ei ole.

Lisaks on tekkinud vastuolu ka küsimuses, kas teostada puudutatud isiku ärakuulamist, kuigi see võib ajaliselt teha võimatuks täita EL määruse 4/2009 nõuet menetleda taotlus 30 päeva jooksul. Kuivõrd ärakuulamise põhjendatuse küsimus on seotud ka teiste õigusaktidega, on seda käsitletud eraldi käesoleva töö järgmises peatükis.

EL määruse 4/2009 artikli 42 kohaselt ei kuulu otsus, mille tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist kohtult taotletakse mitte mingil juhul sisulisele läbivaatamisele. Seega tuleb kohtutel kontrollida kas nn formaalsed eeldused kohtulahendi täidetavaks tunnistamiseks on täidetud ning süvitsi lahendi asjaolusid kontrollida ei tohi. Miskipärast on kohtud eelistanud kohaldada siseriiklikku õigust ning viidanud hoopis TsMS § 623 lõikele 1. Näiteks tsiviilasjades nr 2-14-52987¹⁷⁷, 2-14-58065¹⁷⁸ ja 2-15-1463¹⁷⁹ on kohtud viidanud TsMS § 623 lõikele 1 ning ei ole ka paralleelselt EL määruse 4/2009 artiklit 42 välja toonud. Näitena on siia lisatud 3 lahendit, kuid tegelikkuses on neid oluliselt rohkem. Isegi kui lahendi täitmisel ei teki nimetatud sätete kohaldamise eksimusest probleemi, siis on kohtud siiski teinud vea õigusakti valikul ning jätnud tegelikult kohalduva sätte lahendisse märkimata.

Eelmise probleemi jätkuks on kohtud kohaldanud koos ka TsMS § 623 lg 1 ning EL määruse artiklit 30. Kui esimese puhul peab kohus kontrollima välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnistamise eeldusi, siis teise puhul on keelatud kohtulahendi tunnustamise eeldusi täidetavaks tunnistamisel kontrollida. Kui mõningate kohtumääruste puhul võiks arvata, et kohus ei ole

¹⁷⁶ HMKm 15.09.2016, 2-16-12025.

¹⁷⁷ TMK 14.07.2014, 2-14-52987.

¹⁷⁸ VMK 8.12.2014, 2-14-58065.

¹⁷⁹ VMK 16.02.2015, 2-15-1463.

kontrollinud, mida artiklis 24 täpselt kontrollima peab ning vastuolu võis tekkida teadmatusel, siis näiteks tsiviilasjas nr 2-13-12754¹⁸⁰ see nii olla ei saanud. Kohus on kirjutanud, et artikkel 24 loetleb tunnustamisest keeldumise põhjused ning kohus on leidnud, et käesoleval juhul artiklis viidatud tunnustamisest keeldumise aluseid ei esine. Lisaks on kohus järgmiseks nimetanud artikli 30, muutnud selle sõnastust selliselt, et selles ei kajastu artikli 24 kohaldamise keeldu ning kinnitanud, et avaldaja on nõuded täitnud. Kuid lisaks äsja mainitud EL määruse 4/2009 sisesele vastuolule kohaldatavates sätetes on kohus nimetatud lahendis märkinud ka TsMS § 623 lõike 1, mille eeldusi kohus küll arvatavasti kontrollinud ei ole, sest järeldusi selle kohta määrusesse tehtud ei ole. Konkreetnes kohtumääruses on kohus aga õigusaktide kohaldamise hierarhia vastu eksinud veelgi, sest kohtumäärus toimetatakse avaldajale ja puudutatud isikule kätte mitte EL määruse 4/2009 artikli 31 alusel, vaid TsMS § 623 lõike 7 alusel.

Eelmine näide on sissejuhatuseks ka järgmisele probleemile, mida kohtulahendites korduvalt tehti. Selle põhjuseks ei ole küll erinevate õigusaktide hierarhia tähelepanuta jätmine, vaid ühe õigusakti siseselt erinevate sätete kohaldamine. Nimelt EL määruse 4/2009 artikli 30 esimene lause, mille kohaselt tunnustatakse ilma artiklis 24 sätestatud tunnustamisest keeldumise aluste kontrollimiseta otsus täidetavaks, kui on täidetud artiklis 28 sätestatud nõuded. Kuigi artikkel 30 välistab selgelt artikli 24 aluste kontrollimise, on kohtud mingil põhjusel seda korduvalt siiski teinud. Näiteks tsiviilasjades nr 2-12-4551¹⁸¹ ja 2-12-8570¹⁸² on kohus esmalt kontrollinud EL määruse 4/2009 artiklis 24 sätestatud eeldusi, kinnitanud, et tunnustamisest keeldumise põhjuseid ei esine ning seejärel viidanud artiklile 30 ning kontrollinud ka artikli 28 eeldusi. Kuivõrd ei ole kohtud teadaolevalt ühelgi korral artiklis 24 sätestatud aluste esinemisel taotluse rahuldamata jätnud, siis on kohtu lõppjäreldus jällegi õige.

Kohtumäärustes ei ole kahjuks märgitud põhjuseid, miks kohtud eelistavad kohaldada siseriiklikku õigust ning mitte tegelikult kohalduvaid rahvusvahelisi õigusakte. Võib vaid oletada, et põhjuseks on teadmatus rahvusvaheliste õigusaktide ees ning ei julgeta väga neid kohaldada. Samas TsMSi kasutab kohtunik iga päev ning seepärast orienteerub selles rohkem. Arvatavasti mängib rolli ka sõnastus. Kui TsMS on tekstiliselt tuttav ning ehk ka arusaadavam, siis konventsioonide ja määruste võõrast teksti on harjumatu lugeda ning keeruline ka sellest aru saada.

¹⁸⁰ VMKm 19.04.2013, 2-13-12754.

¹⁸¹ VMKm 27.11.2012, 2-12-45510.

¹⁸² TMKm 27.03.2012, 2-12-8570.

Töö autori hinnangul kui kohus viitab ühes ja samas kohtumääruses kahele teineteist välistavale paragrahvile, tekib küsimus kui palju kohtunikud teavad erinevate rahvusvaheliste õigusaktide omavahelisest hierarhiast ning sellest, millal võib kohus kohaldada siseriiklikku õigust ja millal tuleb kohaldada rahvusvahelisi õigusakte.

2.3. Puudutatud isiku ärakuulamisega seotud probleeme

Kas siin võiks kirjutada sellest, et kui määratakse puudutatud isiku ärakuulamine, siis kulub sellele üldiselt aega ning ei suudeta täita 30 päeva nõuet. Samas art 30 sätestab selgelt, et pooltel pole ettepanekute vms esitamise õigust. NY 1956 konventsioon reguleerib keskasutustevahelist koostööd, seega ei reguleeri seda küsimust. Haag 1973 konventsioonis pole selle kohta midagi kirjas, seega kohaldub TsMS nendes asjades, samas Haag 2007 konventsiooni artikli 23 lg 4 ja EL määruse 4/2009 artikli 30 järgi pole ka pooltel õigus teha esildisi.

Tsiviilasjas nr 2-15-1463¹⁸³ on kohtud viidanud TsMS § 477 lg-le 2, mille kohaselt võib kohus hagita asja läbi vaadata ja lahendada kohtuistungit pidamata, kui seadusega ei ole sätestatud kohtuistungit pidamise kohustust. Kohtud on jõudnud järeldusele, et kuivõrd ei ole kohtuistungit pidamise kohustust ette nähtud ka TsMS 62. peatükis, mis käsitleb tsiviilasjas tehtud välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamist ja täitmist, võib asja lahendada kirjalikus menetluses. Kohtud oleks tegelikult pidanud TsMS kohaldamise asemel lähtuma selles küsimuses EL määruse 4/2009 artiklist 30, mis sätestab, et poolel, kelle suhtes täitmist taotletakse, ei ole menetluse täidetavaks tunnustamise staadiumis õigust teha taotluse kohta esildisi. Näiteks tsiviilasjas nr 2-14-54494¹⁸⁴ algatas Tartu Maakohus 23. juuli 2014. a kohtumäärusega hagita menetluse ning kutsus võlgniku kohtusse ärakuulamisele. Sama kohtumääruse resolutsioonis märkis kohus veel, et „määruse art 30 kohaselt ei ole poolel, kelle suhtes täitmist taotletakse, menetluse selles staadiumis õigust teha taotluse kohta esildisi. 31. juuli 2014 tegi kohus samas tsiviilasjas vigade parandamise määruse¹⁸⁵ ning tegi asjas lõpplahendi, millega võttis avalduse menetlusesse ning rahuldab selle. Lisaks märkis kohus, et kutsus võlgniku kohtusse asjatult, sest kohtuotsuse tunnustamine ja täidetavaks tunnustamine toimub EL määruse 4/2009 alusel ning selle art 30 kohaselt ei ole poolel, kelle suhtes täitmist

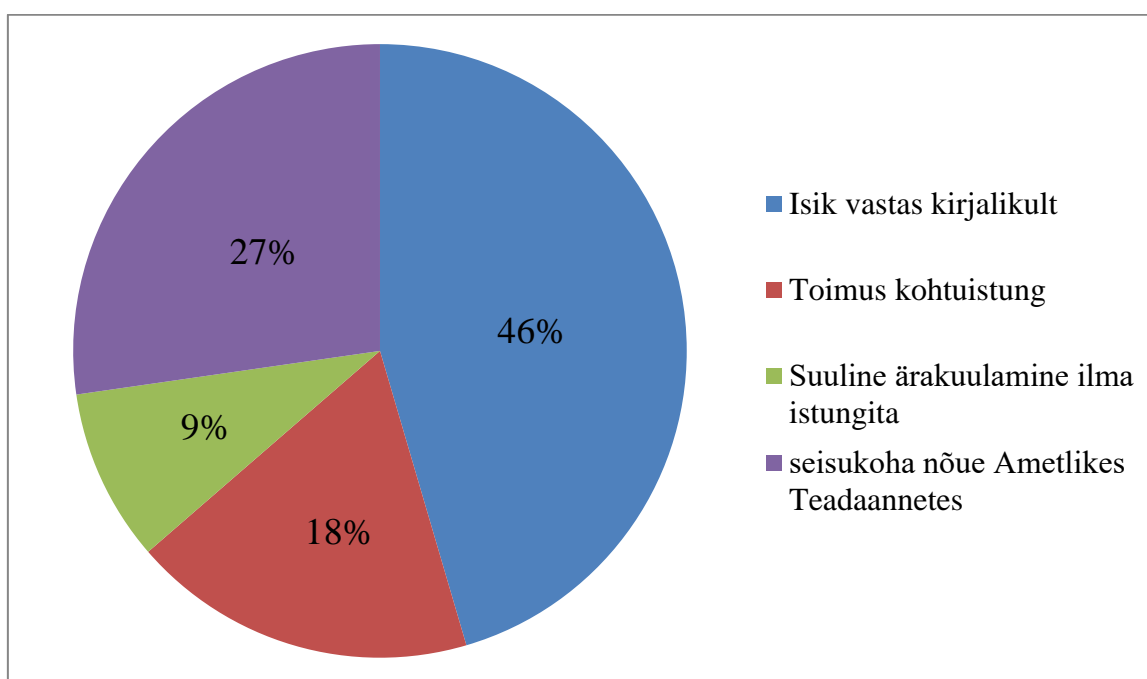
¹⁸³ VMKm 16.02.2015, 2-15-1463.

¹⁸⁴ TMKm 23.07.2014, 2-14-54494.

¹⁸⁵ Kohus ei olnud veel 23. juuli 2014. a kohtumäärust välja saatnud, seega ei olnud võlgnik kohtusse kutsumisest veel teadlik, seega sellega võlgnikule asjatuid kulutusi või muid ebameeldivusi ei põhjustatud.

kohaldatakse, menetluse selles staadiumis õigust teha esildisi, seega ei ole ka isiku väljakutsumisel sisulist vajadust.

Varasemalt kirjeldatud New Yorgi 1956 konventsioon ja Haagi 1973 konventsioon puudutud isiku ärakuulamist ei reguleeri, seega kohalduvad sellele TsMS sätted. See on kohtu(niku) diskretsiooniotsus, kas pidada asjas kohtuistungit või ära kuulata osapooled muul viisil, näiteks telefoni teel. Töös analüüsitud kohtulahenditest nähtub, et ärakuulamist ei teostatud 117 korral ning on teostatud 12 korral, millest 5 puhul vastas puudutatud isik kirjalikult, kahel juhul korraldas kohus kohtuistungit, ühel juhul kuulas kohus puudutatud isiku suuliselt ära, 3 korral on kohus avaldanud seisukoha nõude väljaandes Ametlikud Teadaanded ning ühel korral märkis kohus, et puudutatud isik ei vastanud (vt joonis 2).

Joonis 2: Puudutatud isiku ärakuulamine elatislahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluses.

Ühel juhul on kohus puudutatud isiku seisukohaga ka arvestanud ning puudutatud isiku selgituste tulemusel jätnud avalduse rahuldamata.¹⁸⁶

Võimaluse võlgniku ärakuulamiseks annab TsMS § 623 lg 3. Kuivõrd kohtulahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetluse puhul kohtulahendi õigsust sisuliselt ei kontrollita¹⁸⁷, siis ei arvesta kohus puudutatud isiku nende põhjendustega, milles vaieldakse

¹⁸⁶ HMKm 29.08.2014, 2-13-52299.

¹⁸⁷ TsMS § 623 lg 1 esimene teine lause.

vastu näiteks ülalpeetavale makstava elatise suuruse osas¹⁸⁸ või viidatakse, et nõue on osaliselt aegunud¹⁸⁹. Seadusandja on siiski seadusesse ärakuulamise võimaluse sätestanud, seega võibki see teatud juhtudel olla põhjendatud, kuid rahvusvahelised õigusaktid seda ei välista. Paragrahvi sõnastusest tulenevalt võib eeldada, et kui võib menetlusosalisi ära kuulata ainult vajadusel, siis peaks kohus seda vajadust ka selgitama ning põhjendama. Arvestades, et sellised toimingud võtavad alati aega ning sellega venib ka menetlus pikemaks.

Näiteid menetluse venimisest menetlusosalise ärakuulamisest tingituna on ka Eesti kohtupraktikas. EL määruse artikkel 30 sätestab, et kohtuotsus tunnistatakse täidetavaks hiljemalt 30 päeva jooksul, kui see ei ole võimatu erakorraliste asjaolude tõttu. Tsiviilasjades 2-14-52987¹⁹⁰ ja 2-13-12754¹⁹¹ kuulas kohus TsMS § 623 lg 3 alusel võlgniku ära, kuigi vähemalt tsiviilasjas nr 2-14-52987¹⁹² oli kohtule teada, et võlgnik oli kohtulahendi kätte saanud ning otsust ka täitnud, kuid mingist hetkest tekkis võlgnevus¹⁹³. Kummaski menetluses ei olnud kohtul vajadust elatist maksma kohustatud isikut ära kuulata, sest menetlusosalisel ei ole menetluse selles staadiumis õigust teha taotluse kohta mingeid esildisi. Lisaks, kas siis elatist maksma kohustatud isiku ärakuulamise tõttu või mingil muul põhjusel rikkus kohus mõlemal juhul 30 päeva menetlemise nõuet ning kohtumääruses ei ole välja toodud selliseid erakorralisi asjaolusid, mille tõttu kohtuotsust ei olnud võimalik nõutud tähtaja jooksul täidetavaks tunnistada. Samuti ei ole kohtud põhjendanud ärakuulamise vajadust.

2.4. Menetlusabi sätete kohaldamise probleeme

Välisriigist saabuvate elatishendite menetlemisega Eesti kohtutes kaasnevad üldjuhul kulud ning nende kulude kandmiseks tuleb avaldajale anda õigusabi.

¹⁸⁸ HMKm 27.10.2014, 2-14-55181.

¹⁸⁹ HMKm 21.06.2013, 2-13-12720; TMK 3.04.2013, 2-13-2189. Esimeses on kohus ka põhjendanud, et puudutatud isiku väited ei oma dokumentide tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise seisukohast õiguslikku tähendust. Võlgnikul on võimalik esitada sellesisulised vastuväited täitemenetluses (sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi), juhul kui täidetavaks tunnistatud dokument täitmiseks esitatakse. Kohus ei hinda siinkohal kõnesolevate väidete õiguslikku ja faktilist põhjendatust.

¹⁹⁰ TMK 14.07.2014, 2-14-52987.

¹⁹¹ VMK 19.04.2013, 2-13-12754.

¹⁹² TMK 14.07.2014, 2-14-52987.

¹⁹³ Kohus selgitas seda kohtumääruses.

Kõik rahvusvahelised ülalpidamiskohustusi puudutavad õigusaktid, millega Eesti on seotud, sätestavad õigusabi andmise kohustuse, seega peaks kohus sellega taotlust lahendades kindlasti arvestama ning taotluse esitajalt mingeid kulusid välja ei tohiks mõista.

Analüüsidest Eesti kohtute ülalpidamisasjades tehtud lahendeid selgus, et mitte alati ei vabastanud kohtud avaldajaid menetluskulude tasumisest ning jätsid menetluskulud avaldaja kanda, kuigi kohtul oli kohustus seda teha. Käesoleva magistritöö esimeses peatükis on erinevates alapeatükkides välja toodud, et avaldaja (õigustatud isik) tuleb vabastada menetluskulude kandmisest New Yorgi 1956. konventsiooni art 9 alusel, Haagi 1973 konventsiooni art 15 alusel, Haagi 2007 konventsiooni art 15 lg 1 alusel ja EL määruse 4/2009 art V peatüki alusel, mis käsitleb õiguskaitse kättesaadavust.

Olenemata sellest, et EL määruses 4/2009 reguleerib terve peatükk õigusabi temaatikat, ei ole siiski kõikides EL määrust 4/2009 kohaldatud lahendites sellest lähtutud. Näiteks tsiviilasjades nr 2-12-8570¹⁹⁴, 2-14-56448¹⁹⁵, 2-13-54396¹⁹⁶, 2-13-12807¹⁹⁷, 2-12-50795¹⁹⁸, 2-12-20008¹⁹⁹ ja 2-12-14801²⁰⁰ ei ole kohtud menetluskulude jaotust kohtulahendiga kindlaks määranud. EL määruse 4/2009 art 56 lg 1 p a ja lg 4 kohaselt menetletakse kohtuotsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotlusi taotluse saanud liikmesriigi õiguse alusel ning kohaldatakse selle riigi kohtuallvuseeskirju. TsMS § 475 lg 1 p 14 järgi on välisriigi kohtulahendite tunnustamine ja täitmine hagita asi. Vastavalt TsMS § 477 lõikele 1 vaatab hagita asja kohus läbi hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades hagita menetluse kohta sätestatud erisusi ning §438 lõike 2 alusel otsustab kohus otsust tehes menetluskulude jaotuse. Nendest sätetest tulenevalt oleksid pidanud kohtud kõigis eelnevalt nimetatud tsiviilasjades otsustama ka menetluskulude jaotuse. Näiteks²⁰¹ tsiviilasjades nr 2-12-14806²⁰², 2-14-57251²⁰³ ja 2-13-35320²⁰⁴ on kohus korrektselt märkinud menetluskulude jaotuse vastavalt TsMS §-le 172 lõike 1 esimesele lausele, mille järgi kannab hagita menetluses menetluskulud isik, kelle huvides lahend tehakse.

¹⁹⁴ TMKm 27.03.2012, 2-12-8570.

¹⁹⁵ TMKm 9.09.2014, 2-14-56448.

¹⁹⁶ TMKm 5.12.2013, 2-13-54396.

¹⁹⁷ TMKm 27.03.2013, 2-13-12807.

¹⁹⁸ VMKm 7.12.2012, 2-12-50795.

¹⁹⁹ VMKm 7.06.2012, 2-12-20008.

²⁰⁰ TMKm 7.05.2012, 2-12-14801.

²⁰¹ Neid lahendeid, kus kohus TsMS § 172 lg 1 esimese lause alusel menetluskulude jaotuse määrab on veelgi, kuid toon siinkohal välja mõned näited.

²⁰² HMKm 18.04.2012, 2-12-14806.

²⁰³ TMKm 17.07.2015, 2-14-57251.

²⁰⁴ HMKm 3.01.2014, 2-13-35320.

Lisaks menetluskulude jaotusele oleksid kohtud pidanud EL määruse 4/2009 art 46 alusel andma taotluse esitajale õigusabi ning vabastama menetluskulude kandmisest, sest taotlused on esitatud keskasutuste kaudu ning taotletakse ülalpidamiskohustuse täitmist alla 21-aastase isiku suhtes. Tulenevalt EL määruse 4/2009 artiklist 45 annab kohus pooltele ka õigusabi, mis on vajalik menetlusosalisele selleks, et kaitsta oma õigusi ja tagada et nende esitatud taotlusi menetletakse täielikult ja tõhusalt.

Tsiviilasjas nr 2-15-12708²⁰⁵ jättis kohus menetluskulud avaldaja kanda ning märkis lisaks, et toimiku materjalidest nähtuvalt menetluskulud pooltel puuduvad. Kohus on jätnud taotlust lahendades arvestamata sellega, et taotluse esitajal võisid olla tekkinud sellised kulud, mis toimiku materjalides ei kajastunud. Samuti ei vabasta menetluskulude puudumine õigusaktidele korrektsest viitamisest ja nende kohaldamisest. Ka selle lahendi puhul oleks pidanud kohus EL määruse 4/2009 art 46 alusel andma taotluse esitajale tasuta õigusabi ja vabastama menetluskulude kandmisest.

Kohtulahendeid analüüsid jäi silma õigusabi andmisega seoses kohtute viitamine EL määruse 4/2009 artiklile 67, mille kohaselt võib taotluse saanud riigi pädev asutus nõuda kulud tagasi vaidluse kaotanud poolelt, kes sai artikkel 46 alusel tasuta õigusabi, kuid seda vaid erandjuhtudel ja siis kui vastava poole finantsolukord seda võimaldab. EL määruse 4/2009 preambula punkti 36 järgi kohaldub see vaid majanduslikult heal järjel olevatele isikutele, kes on käitunud pahauskelt.

Analüüsitud lahenditest kohaldasid kohtud 79 korral õigusabi andmisel EL määrust 4/2009, millest 65 puhul vabastas kohus avaldaja menetluskulude riigituludesse tasumise kohustusest EL määruse 4/2009 artikli 67 alusel. Käesoleva töö autori hinnangul ei seostu artikkel 67 kuidagi õigusabi andmisega ning menetluskuludest vabastamisega, seetõttu jääb arusaamatuks põhjus, miks kohtud sellele sättele nii sagedasti viidanud on. Ühe võimaliku põhjusena näeb töö autor seda, et kohtunikud ei tunne ennast piiriüleseid ülalpidamiskohustustega seotud taotlusi lahendades kuigi enesekindlalt ning kiputakse järgima/jälgima teiste kohtunike kohtupraktikat. Tekib ahel-reaktsioon, kus tihtipeale iga järgnev lahend sarnaneb mõnele varasemale. Selle väite kinnituseks paar näidet õigusabi andmisel erinevate sätete ja sõnastuse valimisest. Näiteks tsiviilasjades nr 2-12-46023²⁰⁶, 2-12-50487²⁰⁷, 2-13-31084²⁰⁸ ja 2-14-

²⁰⁵ TMKm 17.09.2015, 2-15-12708.

²⁰⁶ HMKm 28.11.2012, 2-12-46023.

²⁰⁷ HMKm 5.12.2012, 2-12-50487.

²⁰⁸ HMKm 30.07.2013, 2-13-31084.

62814²⁰⁹ on kohtumäärused äärmiselt sarnased. Nimetatud lahendites on kohus kohtumääruse põhjendustes kahel korral vabastanud avaldaja menetluskulude tasumisest. Esmalt ilma konkreetsele sättele viitamata peale EL määruse 4/2009 artiklite 46 lg 1 ja 45 punktide b, c ja f väljatoomist ning teisalt peale TsMS § 172 lg 1 esimese lause väljatoomist, märkides menetluskulude tasumise kohustusest vabastamise aluseks EL määruse 4/2009 artikli 67. Lisaks on kõikidel kohtumäärustel täpselt sama kirjaviga – sotsiaalameti asemel on kõikides kohtumäärustes kirjas sotsiaalamet. Eelnev on selge kinnitus sellest, et välisriigist saabunud elatishandite menetlemine on kohtunikele keeruline ning seepärast võetakse aluseks varasemaid kohtulahendeid, milles ei pruugi alati kõik korrektne olla.

Eelnevalt mainitud 79 kohtulahendi puhul jagunevad määruste ülesehitused ja sõnastused kaheks – kohtumäärused, millel on menetluskulud eraldi osana välja toodud ning määrused, millel on menetluskulude osa ülejäänud põhjendava osaga koos. Autori arvates on selgem selline kohtulahend, milles on menetluskuludega seonduv ülejäänud põhjendavast osast eraldatud, sest menetluskuludega seonduv ei mõjuta taotluse rahuldamist või rahuldamata jätmist ning kohtulahendi liigendamine lihtsustab erinevate põhjenduste leidmist ning parandab üldist kohtulahendi sisust arusaamist.

Vaid 11korral²¹⁰ 79-st on kohus vabastanud avaldaja menetluskulude kandmisest artikkel 46 või artiklite 46 ja 45 alusel. Kõikides kohtumäärustes, milles kohaldati õigusabi andmisel EL määrust 4/2009, on viidatud nimetatud sätetele, kuid enamustes lahendites on kohus tuginenud lisaks nimetatud sätetele ka artiklile 67.

Kohus on 2 korral tsiviilasjades nr 2-16-11809²¹¹ ja 2-16-12025²¹² lisaks artiklile 45 ja 46 viidanud veel ka TsMS § 180 lõige 1 punktile 1. Nimetatud kohtumääruste põhjendavad osad identsed, v.a. selles osas, kus on välja toodud konkreetse taotlusega seotud asjaolusid. Mõistetav oleks samasuguste lahendite tegemine siis, kui mõlema kohtumääruse oleks teinud sama kohtunik, kuid nendes tsiviilasjades olid taotluse lahendajateks erinevad kohtunikud.

Ühel²¹³ korral on kohus märkinud, et avaldaja tuleb vabastada menetluskulude tasumise kohustusest artiklite 38, 44, 45, 46 alusel. Kõik nimetatud sätted reguleerivad õigusabi andmist,

²⁰⁹ TMKm 6.01.2015, 2-14-62814.

²¹⁰ VMKm 23.08.2012, 2-12-29413; VMKm 27.11.2012, 2-12-45510; VMKm 19.04.2013, 2-13-12754; TMKm 23.07.2014, 2-14-54494; TMKm 17.07.2015, 2-14-57251; VMKm 8.12.2014, 2-14-58065; HMKm 19.11.2014, 2-14-60881; VMKm 16.02.2015, 2-15-1463; HMKm 11.02.2015, 2-15-1587; HMKm 20.09.2015, 2-15-14068; HMKm 26.09.2016, 2-16-14143.

²¹¹ HMKm 25.08.2016, 2-16-11809.

²¹² HMKm 15.09.2016, 2-16-12025.

²¹³ TMKm 15.02.2013, 2-13-2216.

seega ei saa ette heita muud, kui et korrektsem oleks viidata erinevatele sätetele täpsemalt ning puudutatud isikul oleks võimalik aru saada, millele kohus otsustust tehes tugines, kuid pelgalt sätte väljatoomine seda ei võimalda. Kuigi kohtud on andnud taotluse esitajatele küllaltki erinevate sätete alusel õigusabi, siis täitmise seisukohast on oluline, et õigusabi andmise punkt oleks kohtumääruses sees ning viide kohtumääruses teatavale alusele ei oma niivõrd suurt mõju õigusabi kättesaadavusel.

Kui eelnevalt käsitletud lahendite puhul oli probleemiks õigusabi andmisel õige seadusliku aluse valmine, siis tsiviilasjas nr 2-16-13249²¹⁴ on kohus kohtumääruse resolutiivosas määranud avaldajale käesolevas menetluses menetluskulude, sh tõlkekulude kandmiseks menetlusabi, kuid menetluskulude jaotuse osas ning kohtumääruse põhjendustes jätnud menetluskulud avaldaja kanda. Põhjendavas osas on kohus viidanud TsMS §172 lõike 1 esimesele lausele ning märkinud, et toimiku materjalidest nähtuvalt menetluskulud pooltel puuduvad.

2.5. Määruskaebuse tähtajad

Käesolevas töös analüüsitud kohtulahenditest on edasikaebus esitatud mõningatele üksikutele. Täpsemalt on maakohtu määrusele esitatud edasikaebus ringkonnakohtule kümnel²¹⁵ korral, millest kahel²¹⁶ korral on esitatud edasikaebus ka Riigikohtule.

New Yorgi 1956 konventsioonis edasikaebuse tähtaegu märgitud ei ole, sest see reguleerib vaid vastuvõtu- ja edastusasutuste vahelist koostööd, seega tuleb selle konventsiooni alusel lahendatud taotluste puhul lähtuda kaebetähtaja määramisel artikli 6 lõike 3 järgi TsMS sätetest. Samuti ei sätesta Haagi 1973 konventsioon edasikaebe tähtaegu, seega tuleb ka selle konventsiooni puhul lähtuda TsMS-s sätestatust artikli 13 alusel. TsMS § 625 lõike 2 kohaselt on määruskaebuse esitamise tähtaeg üks kuu alates määruse kättetoimetamisest, välisriiki kättetoimetamise puhul aga kaks kuud kättetoimetamisest. Haag 2007 konventsiooni artikkel 23 lõike 6 kohaselt tuleb edasikaebus esitada 30 päeva jooksul alates otsuse täidetavaks tunnistamise teate edastamisest. EL määruse 4/2009 artikli 32 lõige 5 järgi on täidetavaks

²¹⁴ TMKm 14.09.2016, 2-16-13249.

²¹⁵ VMKm 7.06.2012, 2-12-20008; VMKm 27.11.2012, 2-12-45510; HMKm 17.12.2012, 2-12-52401; TMKm 3.04.2013, 2-13-2189; TMKm 29.05.2013, 2-13-24913; HMKm 31.07.2013, 2-13-31083; HMKm 24.03.2014, 2-13-41808; HMKm 29.08.2014, 2-13-52299; HMKm 23.12.2013, 2-13-60316. VMKm 26.03.2014, 2-14-7097;

²¹⁶ TMKm 29.05.2013, 2-13-24913; HMKm 31.07.2013, 2-13-31083.

tunnistamise otsuse peale kaebuse esitamiseks aega 30 päeva ning kui poole, kelle suhtes täitmist taotletakse, alaline elukoht on mõnes teises riigis kui kohtuotsuse täidetavaks tunnistamise riik, on kaebuse esitamise tähtaeg 45 päeva.

Kaebetähtaegade määramisega seoses on maakohatud määranud vale kaebetähtaja 25 korral. Mingit kindlat õigusakti ei ole, mille kohaldamisel oleks kohtud eriliselt eksinud. Kuivõrd kohtud ei märgi enamasti mille alusel nad kaebetähtaja määravad, siis ei ole teada ka eksimuste põhjused. Otsuse teinud riigis asuvale isikule on kõikide õigusaktide tähtaeg sama, so 30 päeva. Seega tegelikult selle vastu eksida ei saagi. Erinevus on ainult välisriiki kättetoimetatavate otsuste puhul.

Ülalpidamisasjade taotluste lahendamisel Haag 1973 konventsiooni kohaldanud kohtud määrasid edasikaebekorra viiel²¹⁷ korral määruse 4/2009 art 32 lg 5 alusel²¹⁸, seega anti edasikaebetähtajaks täidetavaks tunnistatud otsuse peale kaebamisel 30 päeva alates otsuse kättetoimetamisest ning kui poole, kelle suhtes täitmist taotletakse, alaline elukoht on muus liikmesriigis kui selles, kus kohtuotsus täidetavaks tunnistati, on kaebuse esitamise tähtaeg 45 päeva alates kuupäevast, mil otsus toimetati isikule kätte või saadeti tema asukohta. Seega on kohus viiel korral andnud võimalikule välisriigis asuvale osapoolle põhjendamatult lühema tähtaja edasikaebuse esitamiseks. Kohtumääruse põhjendavas osas ühegi määruse puhul mingid selgitust või põhjendust 4/2009 määruse kohaldamise kohta välja toodud ei ole. Samas ei ole esitatud ringkonnakohtule ühtegi kaebust seoses lubatust lühema edasikaebetähtaja määramisega. Jäeb üle loota, et kellelgi pole jäänud oma õigused nende eksimuste tõttu kaitsmata, sest tavakodanik, kellel puuduvad õigusalsed teadmised ei julgeks kohtuniku seisukohtades kahelda ning kui ka isik oleks soovinud peale 45 päeva esitada edasikaebuse, loobus ta sellest seepärast, et kohtumääruses määratud tähtaeg oli möödas. See on aga pelgalt spekulatsioon ning päris selgust enam selles saada ei õnnestu. Töö autori hinnangul ei tee lubatavaks asjaolu, et keegi pole ehk realselt lühema kaebetähtaja määramise tõttu kahju kannatanud, vaid kohtunikke tuleks sellel alal veelgi rohkem koolitada.

Kui menetlusabi andmise kohaldamisel võis välja tuua eksimuste põhjusena varasemate kohtulahendite eeskujuks võtmise, siis edasikaebetähtaegade määramisel ei julgeks sellist seost välja kindlalt tuua. Küll võib olla olukordi, kus varasem eksimus kandub määruselt määrusele

²¹⁷ HMKm 28.03.2014, 2-13-56294; HMKm 21.04.2014, 2-14-7361; HMKm 19.08.2014, 2-14-55180; HMKm 5.02.2013, 2-13-2644; PMK 16.08.2013, 2-13-30910.

²¹⁸ Käesoleva töö autor tuletab seda sellest, et ühestki teises ülalpidamisasjadega seotud rahvusvahelises õigusaktis ei ole selliseid tähtaegu määratud. Täpsustavalt tuleb lisada, et kohtud ise EL määruse 4/2009 artikli 32 lõikele 5 ei viidanud.

üle, eriti olukorras, kus kohtunik võtab eeskujuks iseenda koostatud varasema kohtulahendi. Näiteks tsiviilasjades nr 2-15-13428²¹⁹ ning 2-15-13502²²⁰ on kohtumäärused koostatud sama kohtuniku (ja/või kohtujuristi²²¹) poolt ning mõlemal juhul on taotlusi lahendades kohaldatud EL määrust 4/2009, kuid edasikaebetähtjad määratud TsMS alusel.

Analüüsid kohtulahendites määratud edasikaebetähtaegu, selgus, et kohtud edasikaebetähtaja määramise alust kohtulahendi põhjendustes enamasti välja ei too, kuid on ka erandeid. Näiteks Tartu Maakohtu 14.09.2016. a kohtumääruses tsiviilasjas nr 2-16-13249 on kohus kohaldanud otsuse tunnustamisel ja täidetavaks tunnistamisel EL määrust 4/2009 ning määranud edasikaebetähtaja nimetatud määruse artikkel 32 lõike 5 alusel, viidates sellele ka kohtumääruse põhjendustes. Harju Maakohtu 31.03.2014. a kohtumääruses tsiviilasjas nr 2-14-918 on kohus tuginenud kohtuotsuse tunnustamisel ja täidetavaks tunnistamisel New Yorgi 1956 konventsioonile ja Haag 1973 konventsioonile. Nagu varasemalt mainitud, on ka kohus märkinud, et mõlema konventsiooni kohaldamisel tuleb lähtuda TsMS välisriigi kohtulahendi tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise sätetest. Nimetatud määruse põhjendavas osas on kohus viidanud TsMS § 625 lõikele 2 ja toonud välja selles sätetatud tähtjad²²².

Kaebetähtaegade määramise osas on kohtutel probleeme kõikide ülalpidamiskohustusi käsitlevate õigusaktide puhul. Analüüsitud kohtulahenditest on kohtud üheksal²²³ korral ülalpidamisotsuse tunnustamise ja täidetavaks tunnistamise taotluse lahendamise menetluses määranud määruskaebuse esitamise tähtaja TsMS alusel, kuigi ülejäänud osas on kohaldatud EL määrust 4/2009. Nende lahendite puhul ei ole kohus ühelegi kaebeõigust sisaldavale sättelegi viidanud. Näiteks tsiviilasjades nr 2-14-7347²²⁴, 2-14-10798²²⁵, 2-14-54494²²⁶, 2-14-55051²²⁷, 2-15-12708²²⁸ ja 2-15-13428²²⁹ on kohtud kohaldanud EL määrust 4/2009 ning viidanud taotluse lahendamisel kohtumääruse põhjendavad osas artikli 32 lõikele 1, mis sätestab poolte õiguse täidetavaks tunnistamise taotluse kohta tehtud määruse edasi kaevata, kuid ei ole

²¹⁹ HMKm 12.10.2015, 2-15-13428.

²²⁰ HMKm 16.09.2015, 2-15-13502.

²²¹ Kohtumääruste sissejuhatuses on välja toodud nii kohtuniku kui ka kohtujuristi nimetus.

²²² Käesoleva peatüki alguses on nimetatud säte ka lahti kirjutatud, seega ei korda seda.

²²³ TMK 27.03.2012, 2-12-8570; VMK 7.06.2012, 2-12-20008; VMK 7.12.2012, 2-12-50795; TMK 27.03.2013, 2-13-12807; TMK 5.12.2013, 2-13-54396; TMK 14.07.2014, 2-14-52987; VMK 16.02.2015, 2-15-1463; VMK 19.04.2013, 2-13-12754; VMK 23.08.2012, 2-12-29413.

²²⁴ HMKm 26.02.2014, 2-14-7347.

²²⁵ TMK 14.03.2014, 2-14-10798.

²²⁶ TMK 23.07.2014, 2-14-54494

²²⁷ PMK 18.08.2014, 2-14-55051.

²²⁸ TMK 17.09.2015, 2-15-12708.

²²⁹ HMKm 12.10.2015, 2-15-13428.

viidanud artikli 32 lõikele 5, mis sätestab kaebetähtajad. Ei ole teada, miks kohtud õigele sättele viitamata jätsid, kuid sellegipoolest on eksitud edasikaebetähtaja määramisel.

Kui eelnevalt nimetatud lahendite puhul kohaldasid kohtud EL määrust 4/2009 ning märkisid ekslikult edasikaebetähtajad vastavalt TsMS § 625 lõikes 3 sätestatule, siis tsiviilasjades 2-13-12644²³⁰, 2-14-58065²³¹ ja 2-15-13502²³² on kohtud hoopis lahendanud taotlusi ekslikult EL määruse 4/2009 alusel, kuigi oleksid pidanud kohaldama kas Haag 2007 konventsiooni või TsMS²³³. Kuivõrd kohtud kasutasid kohtumäärustes TsMS § 625 lg 3 sõnastust, tekib küsimus kas sellest piisab, et need vastaks ka Haagi 2007 konventsiooni artikli 23 lõike 6 mõttele/sisule. Nagu eelnevalt selgitatud, sätestab Haagi 2007 konventsiooni artikli 23 lõige 6, et vaie või edasikaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates keeldumise otsustuse teate edastamisest vaide esitanud poolele ning kui vaide esitaja elab otsuse täidetavaks tunnistamise riigist erinevas riigis, tuleb vaie esitada 60 päeva jooksul alates keeldumise otsustuse teate edastamisest vaide esitanud poolele. TsMS § 625 lõike 2 kohaselt on määruskaebuse esitamise tähtaeg üks kuu alates määruse kättetoimetamisest, välisriiki kättetoimetamise puhul aga kaks kuud kättetoimetamisest. Kui võrrelda mõlema õigusakti edasikaebe tähtaegu reguleerivaid sätteid, siis esimesel juhul algab edasikaebe tähtaeg kulgema täidetavaks tunnistamise teate edastamisest ning teisel juhul teate kättesaamisest. Mõlemal juhul peab olema menetlusosaline otsuse endale saanud, seega nende kahe sõnastuse vahel sisulist erinevust ei ole. Ka tähtajad on nii TsMS-s kui ka Haag 2007 konventsioonis sisuliselt samad. Erinevus on kõikidel teistel ülalpidamisasju käsitlevatel õigusaktidel võrreldes EL määrusega 4/2009, milles on sätestatud kaebetähtajad vastavalt 30 päeva ning 45 päeva. Erinevus tuleneb arvatavasti sellest, Euroopa Liidu siseselt on vahemaad lühemad võrreldes maailma mastaapidega, mistõttu on kõikide teiste õigusaktide puhul on erinevate rahvaste ja kultuuride erinevus nii suur, et tuleb kõikide eripäradega arvestada ning sellest tingitult ka pikem edasikaebetähtaeg, kui kaebuse esitaja elab otsuse täidetavaks tunnistamise riigist erinevas riigis.

Ringkonnakohtu lahendite puhul on üheks silmatorkavaks erinevuseks kohtumääruste puhul määruskaebuse tähtaegade määramine. Analüüsitud tsiviilasjades on maakohus edastanud määruskaebuse ringkonnakohtule kümnel korral, millest 8 korral²³⁴ on ringkonnakohus andnud

²³⁰ PMKm 24.05.2013, 2-13-12644.

²³¹ VMKm 8.12.2014, 2-14-58065.

²³² HMKm 16.09.2015, 2-15-13502.

²³³ PMKm 24.05.2013, 2-13-12644.

²³⁴ VMKm 7.06.2012, 2-12-20008; HMKm 17.12.2012, 2-12-52401; TMKm 3.04.2013, 2-13-2189; HMKm 31.07.2013, 2-13-31083; HMKm 29.08.2014, 2-13-52299; HMKm 21.01.2014, 2-14-1257; VMKm 26.03.2014, 2-14-7097; PMKm 15.09.2014, 2-14-56518.

määruskaebuse esitamiseks 15 päeva. Määrates kaebetähtajaks 15 päeva, ei ole kohtud viidanud, millisele õigusaktile ja mis sättele nad tuginevad. Võib eeldada, et selleks on TsMS § 661 lõike 2 teine lause, mille kohaselt on määruskaebuse esitamise tähtaeg hagita menetluses tehtud määruste puhul 15 päeva määruse kättetoimetamisest alates, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

TsMS § 625 lõike 2 alusel on kohtud kahel korral andnud määruskaebuse esitamiseks tähtaja 2 kuud. TsMS § 625 lõike 1 kohaselt saab sissenõudja saab esitada määruskaebuse täidetavaks tunnustamise tühistamise määruse peale. Tsviilasjas nr 2-12-45510²³⁵ tühistas ringkonnakohus maakohtu määruse ning sellisel juhul leiab töö autor, et kohaldub TsMS § 625 lõikes 2 sätestatud kaebetähtaeg. Tsviilasjas nr 2-13-24913²³⁶ jättis ringkonnakohus maakohtu määruse muutmata, seega leiab töö autor, et TsMS § 625 lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhtusid ei esine ning TsMS § 625 lõikes 2 sätestatud kaebetähtajad ei kohaldu. Töö autor on seisukohal, et määruskaebuse esitamise tähtaja 1 kuu ja 2 kuud on määratud selleks, et menetlusosalisel, saades esmakordselt menetlusest teada, oleks aega ja võimalust ennast soovi korral kaitsta. Kui menetlus on jõudnud ringkonnakohtu lahendini, on menetlusosalistel selge teadmine menetlusest ning valmisolek edasisteks sammudeks. Nii pika kaebetähtaja määramine igas kohtuastmes ei oleks kooskõlas ka elatishendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise eesmärgiga, sest menetlus peaks olema ikkagi võimalikult kiire.

Tänapäeval edastatakse enamus kohtudokumente menetlusosalistele elektrooniliselt ning sellisel juhul ei ole teada, kus isik dokumenti vastu võttes täpsemalt viibis. Tartu Ringkonnakohus on 26.08.2014. a kohtumääruses tsviilasjas 2-14-7097 märkinud, et ka välisriiki kättetoimetamine võib toimuda ka e-posti teel. Ringkonnakohtu arvates on menetlusosalisel välisriigis viibides õigusabi leidmine raskendatud ning seepärast on ette nähtud selliseks juhuks määruskaebuse esitamise pikem tähtaeg ehk 60 päeva. Siiski tuleb alati hinnata kõiki asjaolusid lähtuvalt konkreetsest menetlusest. Nimelt on ringkonnakohus viidanud selles tsviilasjas ka sellele, et määruskaebuse esitaja sideaadressiks on Soome Vabariik ja just sellest lähtuvalt lugenud kohtumääruse kättetoimetatuks välisriiki. Ei ole teada millisele järeldusele oleks kohus jõudnud kui näiteks ametlik sideaadress oleks olnud Eestis, aga isik viibinud siiski Soomes. Kuivõrd on menetlusosalistel võimalik tõendada enda asukohta. Tänapäeva erinevad programmid suudavad ka tuvastada e-posti teel saadetud kirja avamise asukohta IP-aadressi abil/kaudu. Kuid selliseid lahendusi kohtutes ei kasutata ning

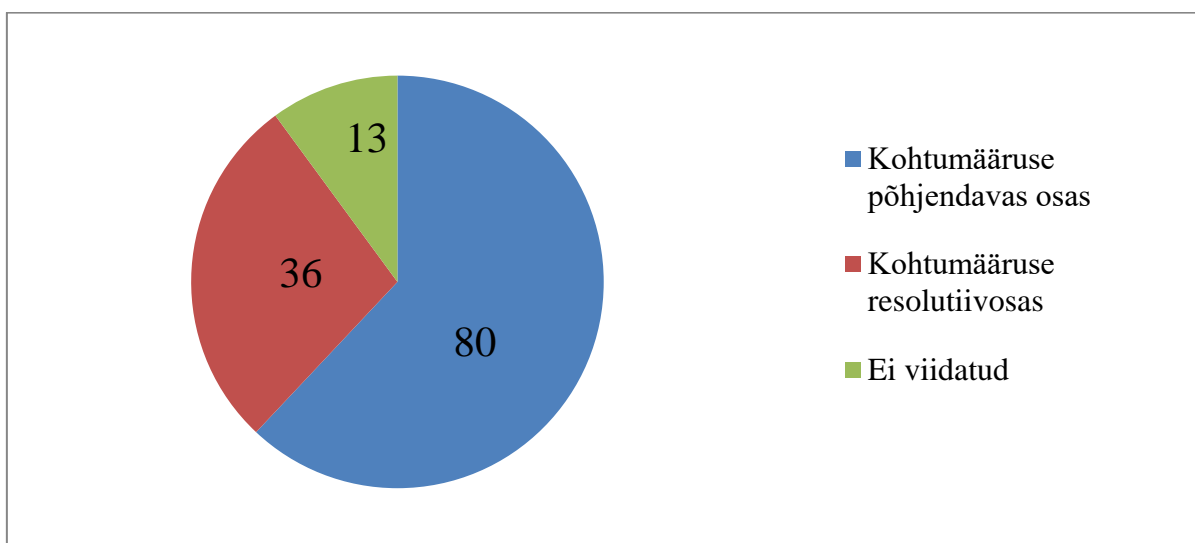
²³⁵ VMKm 27.11.2012, 2-12-45510.

²³⁶ TMKm 29.05.2013, 2-13-24913.

seepärast tuleb lähtuda nendest andmetest, mis on kohtule esitatud või on kättesaadavad erinevatest andmebaasidest.

2.6. Muud kohtulahendite analüüsi käigus esilekerkinud tähelepanekud

Rahvusvahelise elemendiga menetlustes saavad kohtud TsMS-i kohaldada vaid siis, kui mõni rahvusvaheline õigusakt selleks loa annab. TsMS § 623 lg 6 sätestab kohustuse viidata välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamise määruses sissenõudja õigusele esitada täidetavaks tunnustatud kohtulahend Eesti kohtutäiturile täitmiseks. Üheski elatislahendite tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist käsitleva välislepingu või EL määruse regulatsioonis ei ole sätestatud midagi sellist, mis välistaks selle sätte kohaldamise. Enamasti on kohtud sellele sättele kohtulahendis ka viidanud, kuid mitte alati. Analüüsitud kohtulahenditest märgiti TsMS § 623 lõikest 6 tulenev sissenõudja õigus kohtumääruse resolutsioonis 36 korral²³⁷, põhjendustes 80 korral²³⁸ ning täiesti viitamata jäeti 13 korral²³⁹ (vt joonis 3).

Joonis 3: Viitamine TsMS § 623 lõikele 6. Viitamine sissenõudja õigusele esitada täidetavaks tunnustatud kohtulahend Eesti kohtutäiturile täitmiseks

²³⁷Näiteks PMKm 5.052014, 2-14-51406; VMKm 9.01.2014, 2-14-768.

²³⁸Näiteks VMKm 16.02.2015, 2-15-1463; HMKm 3.10.2013, 2-13-41553.

²³⁹HMKm 19.11.2014, 2-14-60881; HMKm 29.08.2014, 2-13-52299.

Enamikes välisriigi kohtulahendi täidetavaks tunnustamise lahendites on viidatud õigusele esitada täidetavaks tunnustatud kohtulahend Eesti kohtutäiturile täitmiseks, kuid suuremas osas piirdus see viitamisega kohtumääruse põhjendavas osas.

Vastavalt TsMS § 463 lg 2 kohaldatakse määrusele vastavalt otsuse kohta sätestatud, kui seadusest või määruse olemusest ei tulene teisiti. TsMS § 442 lg 5 teise lause kohaselt peab resolutsioon olema selgelt arusaadav ja täidetav ka muu otsuse tekstita. Kohtumäärus, milles ei ole viidatud sissenõudja õigusele esitada täidetavaks tunnustatud kohtulahend Eesti kohtutäiturile täitmiseks ei ole selle tõttu mittetäidetav. Kuivõrd seadusandja on pidanud piisavalt oluliseks kohustada nimetatud sätet määrusesse lisama, tuleks töö autori hinnangul selguse huvides selline seadusest tulenev kohustus märkida kohtumääruse resolutsiooni.

Kuni 9.01.2015 kehtinud Täitemenetluse seadustiku²⁴⁰ § 2 lg 1 p 5 alusel täidetakse nõuded, mis tulenevad välisriigi kohtu tunnustatud või tunnustamiseta täitmisele kuuluvatest lahenditest. Alates 10.01.2015 on sätte sõnastust muudetud ning kehtiva²⁴¹ sõnastuse kohaselt täidetakse nõuded, mis tulenevad välisriigi kohtu Eestis täidetavaks tunnustatud või tunnustamiseta täitmisele kuuluvatest lahenditest. Seega on alus lahendite täitmiseks olemas ka ilma vastava punkti kohtumäärusesse märkimata. Sellest võib järeldada, et sätte üheks eesmärgiks võib olla ka taotluse esitajale tema õigustest teavitamine.

²⁴⁰RT I, 21.06.2014, 66.

²⁴¹RT I, 23.03.2017, 11.

Kokkuvõte

Ülalpidamiskohustusega seotud teemad on pidevalt aktuaalsed kuivõrd laste õigused ei ole kunagi liigselt kaitstud ning autori hinnangul saab alati teha midagi täiendavat selle nimel, et lastel oleks paremad ning võrdsemad võimalused kasvamiseks ja arenemiseks. Viimastel aastatel jõustunud rahvusvahelised õigusaktid aitavad selle saavutamisele oluliselt kaasa.

Ühes riigis tehtud elatishendi tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise menetlus võimaldab

Kuivõrd otsuste tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotluse lahendamisel võib kohalduda vastavalt ajalisele, personaalsele ja sisulisele kohaldamisalale viis erinevat õigusakti (New Yorgi 1956 konventsiooni, Haagi 1973 ja 2007 konventsioone, EL määrust 4/2009 ning TsMS), mis rahvusvahelist ülalpidamiskohustustega seotud otsuste tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist reguleerivad, siis on kohtunike jaoks nende õigusaktide omavahelise hierarhia tundmine üks oluline alguspunkt.

Käesolevas töö käigus analüüsis autor Eesti kohtute poolt ajavahemikus 2012 - 2016 lahendatud elatisasjade tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise avaldusi. Kokku on töös analüüsitud 129 lahendit, millest suuremat osa on käesolevas töös ka erinevate teemade all käsitletud või näitena väljatoodud. Kuivõrd käesoleva töö raames uuritud kohtulahenditest selgus, et kohtutele on esitatud vaid lastega seotud elatismaksete tasumist, siis ongi käesolevas töös käsitletud ainult lastele makstavat elatist.

Käesolevas töös analüüsitud kohtulahendite puhul on elatishendite tunnustamise ja täidetavaks tunnustamise taotlusi lahendavate maakohtunike arv 49, kellest 39 on lahendanud vaid 1-2 taotlust. Sellise koormusega ei teki kohtunikel praktikat ning seepärast kiputakse eksima, mis on ka mõistetav.

Töö tulemusena leidis hüpotees kinnitust - Eesti kohtutel on probleeme õige õigusakti leidmisega ning tihtipeale jäetakse õigusaktidest tulenevad menetluslikud nõuded täitmata.

Analüüsist nähtus, et kohtutele valmistab selliste asjade lahendamisel kõige enam raskusi just nende viie seast õige õigusakti valmine, kuigi

Maakohtunike jaoks teeb rahvusvaheliste ülalpidamisalaste taotluste lahendamise keeruliseks esiteks see, et ei ole spetsialiseerumist rahvusvahelise elemendiga kohtuasjadele, seega nagu eelnevalt mainitud, lahendavad paljud kohtunikud spetsiifilise valdkonna taotlusi aastate jooksul vaid 1 – 2 korral, mis tähendab, et kohtunik peab iga kord tegema ajamahukat eeltööd

uurides millised õigusaktid kehtivad, milliseid konkreetsel juhul kohaldada tuleks ning millised sätted vastavast õigusaktist on määrava tähtsusega just konkreetse taotluse suhtes. Alati sisaldavad õigusaktid ka erinevaid erisusi ning kõige selle valguses ei ole kohtunikul lihtne otsustust viivitamatult või 30 päeva jooksul teha nagu rahvusvahelised õigusaktid seda ette näevad.

Analüüsi käigus selgus, et kohtunikud eksivad ülalpidamistaotluste lahendamisel erinevate õigusaktide kohaldamisel ning ka ühe ja sama õigusakti erinevate sätete kasutamisel, kuid sellest hoolimata on kohtud taotlusi lahendades jõudnud enamasti järeldusele, et kohtulahend tuleb tunnustada ja täidetavaks tunnistada, seega lõppjärel dust ei muudeta.

Võrreldes erinevate õigusaktidega esilekerkinud probleeme, siis New Yorgi 1956 konventsiooni kohaldamisega eksisid kohtud harva, kuid seda arvatavasti seepärast, et nimetatud konventsioon käsitleb pigem riikidevahelist koostööd ning selles osas ei ole kohtutel õigust seisukohta võtta. Haag 1973 konventsiooni kohaldamisel või õigemini mittekohaldamisel on oluliseks eksimuseks artikli 24 rakendamata jätmine. Kohtud on jätnud tähelepanuta, et nimetatud sätte alusel saab teatud juhtudel konventsiooni kohaldada ka enne konventsiooni jõustumist tehtud otsuste suhtes.

Peamine instrument, mis käesoleval hetkel Euroopa Liidu siseselt elatishandide tunnustamist ja täidetavaks tunnistamist reguleerib, on EL määrus 4/2009, mis on liikmesriikidevahelistes suhetes ülimuslik nende konventsioonide ja lepingute suhtes, mis käsitlevad EL määrusega 4/2009 reguleeritud küsimusi ning millega liikmesriigid on ühinenud. Määruse eesmärk on võimaldada ülalpidamist saama õigustatud isikul saada liikmesriigis kohtuotsus, mis oleks ka teises riigis automaatselt täidetav ning et ei peaks selleks tegema mingeid lisatoiminguid.

Peamine artikkel, millest kohtud EL määrust 4/2009 kohaldades lähtuma peavad on artikkel 30, mille kohaselt ei kontrolli maakohtud artiklis 24 sätestatud tunnustamisest keeldumise aluseid, vaid ainult nn formaalseid eelduseid, mis tulenevad artiklist 28. Selle põhjuseks on ka see, et EL määruse 4/2009 eesmärgiks on võimalikult kiire menetlus ning lahendini peab kohus jõudma vähemalt 30 päevaga. Taaskord ei too artikli 24 aluste kontroll kaasa kohtu otsustuse kehtetust, sest sellel alusel ei ole kohtud taotlust rahuldamata jätnud. Sellegipoolest on kohtutel kohustus kohaldada õigeid sätteid.

Kohtud eelistavad kohaldada TsMS sätteid, kuid jätavad seejuures tähelepanekuta, et teatud juhtudel võivad TsMS sätted ja rahvusvaheliste õigusaktide sätted olla teineteist välistavad. Sellest jääb mulje, et kohtud ei süvene kõikide sätete sisusse ning seepärast kohaldavad

mõningaid sätteid vales kohas. Näiteks on kohtud kohaldanud koos TsMS § 623 lg 1 kui ka EL määruse 4/2009 artiklit 30. Kui esimene sätestab, et kontrollida tuleb vaid tunnustamise eeldusi, siis teise puhul on tunnustamisest keeldumise aluste kontroll keelatud. Ka nende sätete puhul ei mõjuta nende koos kohaldama otsustuse lõpptulemit, sest kohus, kontrollides kõiki eeldusi (ka neid mida ei peaks), jõuab ikka järeldusele, et taotlus tuleb rahuldada ja otsus täidetavaks tunnistada.

Kohtud on eksinud ka nii menetlusabi andmisel kui ka kaebetähtaegade määramisel. Mõlema puhul on kohtud jõudnud kohtumääruses järeldusele ilma mingitele õigusaktidele viitamata. Näiteks määrab kohus vastava edasikaebetähtaja, kuid ei viita mille alusel ta sellisele otsustusele jõudis. Ka menetlusabi andmisel on kohtud avaldaja küll vabastanud menetluskulude tasumise kohustusest, kuid on jätnud õigusliku aluse märkimata.

Sageli tuginetakse iseenda poolt koostatud varasemalt kohtumäärusele või näiteks sama kohtumaja teise kohtuniku poolt koostatud kohtumäärusele, kuid sellisel juhul võivad jääda sisse vead ning tekib ahel-reaktsioon, kus tuginetakse pidevalt vigadega lahenditele.

Olenemata sellest, et nii TsMS kui ka rahvusvahelised õigusaktid viitavad selgelt siseriikliku õiguse kohaldamisele vaid juhul, kui rahvusvahelistest õigusaktidest ei tulene teisiti, eelistavad kohtud mingil põhjusel ikkagi TsMS sätetest lähtuda. Võib vaid oletada, et kohtunikele on TsMS kohaldamine käepärasem, seda kohaldatakse igapäevaselt ning seepärast orienteeruvad kohtunikud selles paremini.

Kuna antud valdkonnas on kohtunikel üpris keeruline orienteeruda, siis oleks üheks lahenduseks ülalpidamiskohustustele suunatud praktilise käsiraamatu koostamine, mille abil saaks kohus erinevaid olukordi võrrelda ja hinnata ning määrata kohaldamiseks õige õigusakti. Kindlasti tuleks korraldada erinevaid koolitusi ning seminare. Just viimaste puhul oleks eeliseks see, et kohtunikud ja miks mitte ka kohtujuristid saaksid praktiliselt erinevaid realselt tekkida võivaid olukordi läbi analüüsida. Kindlasti aitaks kaasa ka teatud kohtunike spetsialiseerumine rahvusvahelise elemendiga menetluste menetlemiseks.

The recognition and declaration of enforceability of maintenance decisions – problems in Estonian court practice (abstract)

There is a well-known fact that both parents should contribute to the livelihood of mutual children. Conscientious parents contribute to their children's upkeep while living separately, but there are also those, who unfortunately do not follow it. If one of the parents for some reason does not contribute to the upkeep, another parent can fulfill the obligation through the Court. Increase in the free movement of persons, migration, an increasing number of couples of different nationality and therefore the nationality of two different partners and parents of family ties between the interruption causing the growing number of conflicts brought on the foreign element of the payment obligation. In this case, it is not enough in most cases going in the Supreme Court where the child is the resident, but it requires in many cases going to the court where the parent, who is not following the maintenance obligation, lives.

Topics related with maintenance issues are current insofar as the rights of children have never been overly protected and opinion of the author is that you can always do something extra for it, so that children would have better and more equal opportunities for growth and development. Moving from one country to another should not offer anyone the opportunity to escape from their parental obligations.

A variety of international instruments have been created on current field for the vital purpose to enhance cooperation between the countries in front of the cross-border recovery to ensure the protection of the rights of children in a situation where the debtor is resident or established in a foreign country. This requires the maintenance creditor to be easily recognized and declared enforceable in the country of residence derived from the country of origin or to obtain a court judgment, which would be the second country to be met without requiring any extra time or to be even automatically enforceable.

Maintenance solution recognition and declaration of enforceability of the procedure applicable law determines between which countries in the European Union a coherent approach take place, when the maintenance solution is done, and the time required for a living alimony. As a result of the work of this master's thesis there is introduced and analyzed the EU Regulation 4/2009, the Hague Conventions in 1973 and 2007, the New York Convention 1956 and Code of Civil Procedures. Their legislation is a basis of a foreign country maintenance solution recognition and declaration of enforceability of Estonia. The present work is not covered by legal assistance agreements, insofar as these are not specialized to Maintenance Obligations. Therefore, the

present work covers cases where maintenance creditors live in foreign country and the maintenance of the liable parent's residence or property is located in Estonia.

The main research question of this thesis is to detect whether the Estonian courts apply received requests from foreign country through addressing the right / suitable legislation and fulfill all of these statutory requirements. The author of this work set a hypothesis that Estonian courts have problems with finding the right instrument and often the statutory procedural requirements are left vacant. Also, the work looks for the answer to the question whether the courts apply excessive national law and whether they have reached by case-law on the wrong conclusion.

The main sources of this thesis are the different governing legislations regulating maintenance obligations and in foreign countries submitted applications to the court prepared by the procedure regulations. There is also the table used prepared by the Ministry of Justice about when and which requests are submitted to the central authority of the courts on the application, and when are these solved - this table is visible in the annex. There is also brought out statistics based on the information received from the ruling court what is used to illustrate the various problems. From Estonian sources there are Juridica articles used and in so far as topics related to cross-border maintenance professional literature is little covered in Estonia, the main emphasis is put on legislation and court decisions examination and analysis.

In the first chapter of the writing there is descriptive method been used, but also slightly analyzed and comparative method is combined with previous method. When writing the second chapter data collection method is used to work through collected court reports, for data analysis and systemizing, formulating and benchmarking the results of analysis. In this work solved livingthings recognition and declaration of enforceability of statements were analyzed by the courts of Estonia during the period 2012-2016.

Without international recognition of judicial decisions and exequatur procedures decision made in one country do not have a legal ground in other country. Therefore, referred procedure solution is considered equal with Estonian judicial decision. Thus, it is analyzed based on which legislation maintenance solution arrived from foreign country is required to recognize and declare enforceable and what requirements must be followed in processing applications for which they should be under the laws of the various agencies, in particular the role of courts and the recognition of maintenance solution exequatur proceedings.

1956 New York Convention, applied in Estonia since 02/07/1997, regulates mutual transmitting and receiving agencies (with) the job, but does not regulate the procedure for recognition and declaration of enforceability in court. The recognition and declaration of enforceability is subject to its national law, where the recognition and declaration of enforceability of the proceedings. Thus, if Estonia presented livelihood decision recognition and declaration of enforceability of an application under the Convention in New York in 1956, Estonia has requested the court to apply it to solve the Estonian national law, or based on the provisions of the Code of Civil Procedure. Under the Convention, a State Party shall designate at least one of the judicial or administrative authorities which shall act in its territory as transmitting and one from a public or private body which shall act in its territory as Receiving Agency. These are in both offices Justice. Overall, not the New York Convention on the application in 1956 courts had problems, but probably because it concerns only cooperation between countries in this respect, and courts are not required to take in the views. But a small mistakes are seen.

If the preceding chapter described the New York Convention of 1956 mainly regulated the transmission reception office so-called central bodies communication and cooperation, it is governed by the Hague Convention of 1973 acceded to the Convention by national courts and other authorities of the alimony for recognition and declaration of enforceability of the procedure. This Convention applies to family relationship, parentage, marriage or affinity arising from maintenance obligations, including those born out of wedlock child maintenance obligations in respect of the parties to which the dependent and the provider or the provider and the institution convention entered into force in Estonia on 1 April 1998 and the central office is assigned to the Ministry of Justice as well as New 1956 York Convention. Date of entry into force of the Convention does not mean that the Convention would be excluded on the basis of previous recognition and declaration of enforceability. Article 24 of the Convention applies irrespective of the date of maintenance solution or agreement, but if such a decision or an agreement made before the effective date, the provisions of this Convention, the requested State Party only to amount of maintenance and contributions which have become payable after the date of entry into force of the said country convention. For example, in a civil case No. 2-13-35251 before the Court on the application of recognition and declaration of enforceability of social Vantaa office 24.01.1996 approved annuity contract of the Republic of Finland and the Social Insurance Board 2.02.1996 decision of the person concerned to pay the petitioner the period 1.01.2008 - 07.26.2011 made by the person entitled to maintenance payments. The Court resolved the request for correctly applying the Convention and Rule 24, to pay alimony requirement is calculated for the months when the Convention in respect of Estonia apply.

Kasutatud materjalide loetelu

Kasutatud kirjandus

1. Borrás, A., Degeling, J. Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance. Hague Conference on Private International Law 2013. – Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=4909&dtid=3> (17.04.2017).
2. Gallus, N. jt (koost). Tsiviilasju käsitleva õiguslase koostöö foorum: arutelu riikide parlamentidega. Elatise piiriülene sissenõudmine. – Brüssel: Euroopa Parlament 2008. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/755/755341/755341et.pdf.
3. Offprint from the Acts and Documents of the Twelfth Session (1972), tome IV, Maintenance obligations. HCCH Publications 1975. - Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2946> (1.04.2017).
4. Sootak, J. jt (koost). Üliõpilastöö kirjutamine ja vormistamine: juhend õigusteaduskonna üliõpilastele. Tallinn: Juura 2016. Arvutivõrgus: https://issuu.com/iuridicum/docs/juhend_2016 (20.04.2017).
5. Torga, M. Rahvusvahelise kohtualluvuse kontrollimine Eesti kohtutes. Juridica 2013/III, lk 192-200.
6. Torga, M. Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis. – Juridica 2015/I, lk 55-65.
7. Torga, M. Välisriigist pärit elatistolahendite tunnustamine, täidetavaks tunnistamine ja täitmine Eestis. Kohtute aastaraamat, 2009, lk 61-65.
8. Õiguslane koostöö tsiviilasjades, Juhend õiguspraktikutele Euroopa Liidus. Euroopa Liit 2014.

Kasutatud normatiivmaterjal

9. Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping. - RT II 1993, 6, 5.

10. Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades. - RT II 1999, 4, 22.
11. Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades. - RT II 1995, 13, 63.
12. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades. - RT II 1993, 16, 27.
13. Eesti Vabariigi Põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.
14. Euroopa Liidu lepingu ja Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioonid. - ELT C 83, 30.3.2010, lk 47-200.
15. Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1142/2011, 10. november 2011, millega määratakse kindlaks nõukogu määruse (EÜ) nr 4/2009 (kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes) X ja XI lisa. – ELT L293, 11.11.2011, 24.
16. Lapse õiguste konventsioon. - RT II 1996, 16, 56
17. Laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise konventsioon. - ELT L 192, 22.07.2011, lk 51-70.
18. Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009, 18. detsember 2008, kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes. – ELT L 7, 10.01.2009, lk 1-79.
19. Nõukogu otsus, 9. Juuni 2011, laste ja teiste pereliikmete elatise rahvusvahelise sissenõudmise 23. Novembri 2007. aasta Haagi konventsioon Euroopa Liidu nimel heakskiitmise kohta (2011/432/EL). – ELT L 192, 22.07.2011, 39-50.
20. Riigi õigusabi seadus. - RT I, 28.12.2016, 17.
21. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I, 28.12.2016, 22.
22. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku seaduseelnõu ??? seletuskiri. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#Rp8rEylX>
23. Täitemenetluse seadustik. - RT I, 23.03.2017, 11.
24. Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon. – RT II 1996, 39, 146.
25. Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsiooniga ühinemise seadus. - RT II 1996, 39, 146.
26. Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon. – RT II 1996, 39, 147.
27. Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooniga ühinemise seadus. – RT II 1996, 39, 147.

28. Ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatavat õigust käsitlev protokoll. – ELT L 331, 16.12.2009, lk 17-23.

Kasutatud kohtulahendid

29. TMKm 27.03.2012, 2-12-8570.
30. HMKm 8.05.2012, 2-12-12209.
31. HMKm 19.08.2014, 2-14-55159.
32. TMKm 7.05.2012, 2-12-14801.
33. VMKm 7.06.2012, 2-12-20008.
34. VMKm 23.08.2012, 2-12-29413.
35. PMKm 5.09.2012, 2-12-29548.
36. HMKm 11.01.2013, 2-12-30229.
37. HMKm 31.10.2012, 2-12-34966.
38. HMKm 7.11.2012, 2-12-44411.
39. PMKm 29.11.2012, 2-12-45931
40. HMKm 22.11.2012, 2-12-46001
41. HMKm 11.01.2013, 2-12-46021
42. HMKm 28.11.2012, 2-12-46023
43. HMKm 5.12.2012, 2-12-50487
44. HMKm 12.12.2012, 2-12-50493
45. PMKm 20.03.2013, 2-12-50523
46. PMKm 5.12.2012, 2-12-50526
47. PMKm 31.12.2012, 2-12-50534
48. VMKm 8.01.2013, 2-12-50607
49. VMKm 7.12.2012, 2-12-50795
50. HMKm 18.01.2013, 2-12-52399
51. PMKm 10.01.2012, 2-13-147
52. HMKm 22.01.2013, 2-13-2139
53. TMKm 15.02.2013, 2-13-2216
54. VMKm 28.01.2013, 2-13-2226
55. HMKm 5.02.2013, 2-13-2644;
56. HMKm 23.01.2013, 2-13-2646.

57. HMK 31.01.2013, 2-13-2672
58. VMKm 9.05.2013, 2-13-2682.
59. HMKm 14.12.2013, 2-13-5783
60. TMKm 11.04.2013, 2-13-12644
61. PMKm 3.04.2013, 2-13-12671
62. HMKm 3.04.2013, 2-13-12676
63. VMKm 19.04.2013, 2-13-12754
64. TMKm 27.03.2013, 2-13-12807
65. PMKm 16.08.2013, 2-13-30910;
66. VMKm 10.10.2014, 2-14-55061.
67. HMKm 10.09.2013, 2-13-41554.
68. HMKm 31.01.2014, 2-14-1263.
69. HMKm 26.03.2013, 2-13-12723.
70. TMKm 19.09.2013, 2-13-33571.
71. HMKm 11.01.2013, 2-12-30229;
72. HMKm 28.03.2014, 2-13-56294.
73. HMKm 6.10.2014, 2-13-60315.
74. HMKm 23.12.2013, 2-13-60316.
75. HMKm 31.03.2014, 2-14-918.
76. HMKm 21.01.2014, 2-14-1257.
77. HMKm 21.04.2014, 2-14-7361.
78. HMKm 21.11.2014, 2-14-60943.
79. VMKm 10.10.2014, 2-14-55061.
80. HMKm 19.08.2014, 2-14-55159.
81. TMKm 29.05.2013, 2-13-2189;
82. TMKm 19.09.2013, 2-13-33571.
83. HMKm 25.10.2013, 2-13-35251.
84. VMKm 26.03.2014, 2-14-7097.
85. HMKm 27.10.2014, 2-14-55181.
86. TMKm 3.04.2013, 2-13-2189.
87. TMKm 29.05.2013, 2-13-24913.
88. HMKm 6.10.2014, 2-13-60315.
89. HMKm 31.03.2014, 2-14-918,
90. HMKm 19.08.2014, 2-14-55159.
91. HMKm 19.08.2014, 2-14-55180.

92. ¹VMKm 10.10.2014, 2-14-55061,
93. HMKm 21.11.2014, 2-14-60943.
94. PMKm 16.08.2013, 2-13-35251.
95. HMKm 10.04.2013, 2-12-45994.
96. VMKm 9.01.2014, 2-14-768.
97. HMKm 23.02.2015, 2-15-1589.
98. TMKm 15.09.2015, 2-15-11930.

Avaldamata allikad

99. Cuniberti, G. EU Ratifies 2007 Hague Protocol. <http://conflictoflaws.net/2010/eu-ratifies-2007-hague-protocol/> (19.04.2017)
100. Eelnõude infosüsteemi koduleht. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. Toimik nr 14-0863. - Arvutivõrgus: <http://eelnoud.valitsus.ee>.
101. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Eesti keskasutus. Arvutivõrgus - <https://www.hcch.net/en/states/authorities/details3/?aid=997> (18.04.2017).
102. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 1973 liikmesriigid. Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=85> (17.04.2017).
103. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 2007 konventsiooni liikmesriigid ning tabel riikide staatuse kohta. - Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=131> (17.04.2017)
104. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Haag 2007 osalisriikide profiilid - Arvutivõrgus: http://hcch.cloudapp.net/smartlets/sfjsp?interviewID=hcchcp2012&t_lang=en (17.04.2017).
105. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Liikmed. - Arvutivõrgus: <https://www.hcch.net/en/states/hcch-members> (1.04.2017).
106. Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1142/2011, 10. november 2011, millega määratakse kindlaks nõukogu määruse (EÜ) nr 4/2009 (kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes) X ja XI lisa. – ELT L293, 11.11.2011, 24.

107. Läti elatise tagamise fond. - Arvutivõrgus:
http://www.ugf.gov.lv/eng/about_the_administration_of_the_maintenance_guarantee_fund/ (26.04.2017).
108. Ühinenud Rahvaste Organisatsioonirahvusvaheliste lepingute koduleht. Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsiooni liikmesriigid. - Arvutivõrgus:
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=en VÕI PIGEM PDF-s
<https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XX/XX-1.en.pdf> (16.04.2017)
109. Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi koduleht. Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni liikmesriigid. -Arvutivõrgus:
<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=85>.
110. Riigi Teataja koduleht. Kohtulahendite otsing. Arvutivõrgus -
https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/koik_menetlused.html (28.04.2017).
111. Ühinenud Rahvaste Organistatsiooni konventsioonide koduleht. Edastus- ja vastuvõtuasutuste nimekiri - Arvutivõrgus:
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=en (20.04.2017).
112. Ühinenud Rahvaste Organistatsiooni konventsioonide koduleht. New Yorgi 1956 konventsiooni liikmesriigid. - Arvutivõrgus:
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XX-1&chapter=20&Temp=mtdsg3&clang=en (15.04.2017)

Lisa 1

alustamise kp	riik	alus	Otsuse kuupäev	Otsuse number	(tunnustamise) otsus
09.02.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	23.02.2011	L 10/14681	Tartu MK, 27.03.2012, 2-12-8570
09.02.2012	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	21.11.1994	94/250	Harju MK, 11.01.2013, 2-12-30229
14.02.2012	Poola	4/2009 56(1)a+b	29.10.2009	IVRC 592/09	Harju MK, 08.05.12, 2-12-12209
23.03.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	7.06.2005	05/14408	Tartu MK, 07.05.2012; 2-12-14801
02.04.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	30.11.2005	05/691	Harju MK, 18.04.2012, 2-12-14806
09.04.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	25.11.2008	080075	Viru MK, 07.06.2012, 2-12-20008
24.05.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	1.10.2009	09/2960	Viru MK, 23.08.2012, 2-12-29413
28.05.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	11.02.2010	09/13630	Harju MK, 11.01.2013, 2-12-29330
28.05.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	17.02.2011	10/2017	Harju MK, 09.10.2012, 2-12-29201
05.06.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	6.10.2008	09/410	Pärnu MK, 23.08.2012, 2-12-29000
05.06.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	17.12.2007	07/15946	Harju MK, 11.09.2012, 2-12-29024
06.06.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	16.08.2006	991/2006	Harju MK, 27.08.2012, 2-12-29181

11.06.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	9.11.2009	09/14981	Tartu MK, 04.09.2012, 2-12-29322
14.06.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	28.01.2011	2011/149	Pärnu MK, 05.09.2012, 2-12-29548
11.07.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	18.08.2011	L 11/4645	Pärnu MK, 26.11.2012, 2-12-45931
11.07.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	3.09.2009	09/30071	Harju MK, 22.11.2012, 2-12-46001
16.07.2012	Läti	4/2009 56(1)a+b	2.02.2012	C28351911	Harju MK, 31.10.2012, 2-12-34966
17.07.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	25.05.2009	20091971	Harju MK, 28.11.2012, 2-12-46023
17.07.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	02.12.2004; 09.11.2009	2-428/04; L 09/9875	Tartu MK, 27.03.2013, 2-13-12807
17.07.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	2.06.2010	2010/73	Harju MK, 07/23.11.2012, 2-12-44411
18.07.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	20.04.2009	09/1844	Viru MK, 27.11.2012, 2-12-45510
25.07.2012	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	25.03.1999	1965	Harju MK, 29.07.2013, 2-13-32115
03.08.2012	Soome	Haag 1973 + NY; 4/2009 56(1)a+b	17.01.2002, 24.09.2004, 02.02.2010	756, 1519/2004, 2010/322	Harju MK, 11.01.2013, 2-12-46021
07.08.2012	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	10.07.1998	97/24180	Tartu MK, 19.10.2013, 2-13-33571
07.08.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	29.04.2002	12/2002	Harju MK, 26.03.2013, 2-13-12723

08.08.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	27.01.2006, 05.07.2010	20055994, 281/2010-M- LM	Harju MK x2, 12.12.2012, 2-12-50493; 03.04.2013, 2-13-12676
23.08.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	3.06.2011	11/15767	Viru MK, 08.01.2013, 2-12-50607
28.08.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	22.02.2006, 10.01.2007	42; 68	Pärnu MK, 05.12.2012, 2-12-50526
30.08.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	10.10.2011	2011220, 2011219	Harju MK, 05.12.2012, 2-12-50487
03.09.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	11.03.2005	04/24653	Pärnu MK, 20.03.2013, 2-12-50523
05.09.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	4.05.2009	09/1863	Harju MK, 17.12.2012, 2-12-52401
05.09.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	23.06.2008	RH-2080072	Pärnu MK, 31.12.2012, 2-12-50534
06.09.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	18.08.2005	05/337	Viru MK, 07.12.2012, 2-12-50795
10.09.2012	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	29.09.1997	97/927	Tartu MK, 19.10.2013, 12.03.2015, 16.03.2015 2-13-32648
14.09.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	21.03.1996, 21.03.1996	449, 450	Harju MK, 14.05.2013, 2-13-15466
14.09.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	21.02.2006	-	Harju MK, 18.01.2013, 2-12-52399
27.09.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	07.10.1999, 07.10.1999	546/1999, 547/1999	Tartu MK, 11.04.2013, 2-13-12643

27.09.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	28.04.2004	696/2004	Pärnu MK, 24.05.2013, 2-13-12644
28.09.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	19.08.2008	L 08/5109	Viru MK, 22.02.2013, 2-13-2226
01.10.2012	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	12.05.1998	9802502	Tartu MK, 03.04.2013, 2-13-2189
02.10.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	21.10.2008	2008/1112	Pärnu MK, 10.01.2013, 2-13-147
08.10.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	1.06.2006	2006/751, 2006/750, 2006/749, 2006/748	Viru MK, 19.04.2013, 2-13-12754
09.10.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	14.12.1998	203/98	Pärnu MK, 03.04.2013, 2-13-12671
09.10.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	29.08.2003	11/2003/pm	Harju MK, 21.06.2013, 2-13-12720
22.10.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	4.03.2011	H 10/1908	Tartu MK, 15.02.2013, 2-13-2216
01.11.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	21.12.2011	H 11/17975	Harju MK, 22.01.2013, 2-13-2139
01.11.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	28.12.2000	00/5845	Viru MK, 09.05.2013, 2-13-2682
01.11.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	23.11.1998	98179	Harju MK, 31.01.2013, 2-13-2672
01.11.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	8.05.2000	125	Harju MK, 05.02.2013, 2-13-2644
08.11.2012	Soome	4/2009 56(1)a+b	28.09.2004	L 04/3504	Pärnu MK, 06.02.2013, 2-13-2121

28.11.2012	Soome	TsMS + NY + 4/2009 56(1)b	7.12.1995	402/95	Harju MK, 23.01.2013, 2-13-2646
05.12.2012	Holland	4/2009 56(1)a+b	15.11.2004	115258/FA RK 04- 11635	Harju MK, 14.02.2013, 2-13-5783
13.02.2013	Poola	4/2009 56(1)a+b	4.10.2011	V RC 502/10	Harju MK, 27.06.2013, 2-13-23775
18.04.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	15.11.1994	7794	Tartu MK, 29.05.2013, 2-13-24913
25.04.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	23.11.2005 x3, 28.01.2011 x3, 17.10.2011 x3, 08.10.2014 x2	2005/96, 2005/97, 2005/98, 2011/18, 2011/19, 2011/20, 2011/261; 2011/262; 2011/263,, 2014/281, 2014/282	Harju MK, 31.07.2013, 2-13-31083
26.04.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	15.05.2012	12-2/13- 4783-2	Harju MK, 30.07.2013, 2-13-30698
07.05.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	28.06.2005	205118	Harju MK, 30.07.2013, 2-13-32080
08.05.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	7.06.2011	L 10/46603	Harju MK, 30.07.2013, 2-13-31084
08.05.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	6.06.1996	1835	Pärnu MK, 16.08.2013, 2-13-30910
14.05.2013	Luksemburg	4/2009 56(1)a+b	28.04.2010	34942	Tartu MK, 02.12.2013, 19.03.2015, 2-13-54362
16.05.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	12.05.1997	231/97	Pärnu MK, 05.07.2013, 2-13-31681

27.06.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	12.03.2008	L 07/31902	Harju MK, 03.01.2014, 2-13-35320
11.07.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	24.01.1996	1/89	Harju MK, 25.10.2013, 2-13-35251
19.07.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	6.04.1993	37	Harju MK, 06.08.2013, 2-13-36069
29.07.2013	Valgevene	NY	1.11.2011	2-1087	Harju MK, 24.03.2014, 2-13-41808
01.08.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	17.05.2009 x2	151/4/2, 152/4/2	Harju MK, 03.10.2013, 2-13-41553
05.08.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	10.10.2000	H 00/2523	Harju MK, 29.04.2014, 2-13-52299
06.08.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	27.03.1997	1191	Harju MK, 10.09.2013, 2-13-41554
13.08.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	30.08.2011	L10/44601	Harju MK, 20.09.2013, 2-13-42812
20.08.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	15.10.2010	L10/9814	Pärnu MK, 15.10.2013, 2-13-43030
03.09.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	4.07.2008	08/6938	Viru MK, 09.01.2014, 2-14-768
13.09.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	28.12.2006 x2	20063188, 20063190	Pärnu MK, 07.11.2013, 2-13-50118
18.09.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	20.08.1998	98/3000	Harju MK, 23.12.2013, 2-13-60316
23.09.2013	Austria	4/2009 56(1)a+b	31.01.2012	GZ 2 PU 113/11a	Pärnu MK, 23.10.2013, 2-13-47204

07.10.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	9.04.1999 x3	253/1999, 252/1999, 251/1999	Harju MK, 21.04.2014, 2-14-7361
09.10.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	8.02.2011	H 10/14824	Tartu MK, 05.12.2013, 2-13-54396
21.10.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	3.01.2011	L10/26278	Pärnu MK, 13.12.2013, 2-13-53669
31.10.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	20.05.1998 x2, 30.05.2002	715/1998, 716/1998, 3620 02/214	Harju MK x2, 28.03.2014, 2-13-56294; 06.10.2014, 2-13-60315
01.11.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	17.05.2000	58	Harju MK, 31.01.2014 2-14-1263
26.11.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	13.09.2006	05/9386	Harju MK, 03.01.2014 2-13-61353
27.11.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	31.10.2001	HP 00/2853	Harju MK, 21.01.2014, 2-14-1257
29.11.2013	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	16.02.2001	99/27256	Harju MK, 31.03.2014, 2-14-918
13.12.2013	Soome	4/2009 56(1)a+b	17.05.2011	H 10/14686	Pärnu MK, 21.02.2014, 2-14-50104
08.01.2014	Läti	4/2009 56(1)a+b	18.03.2009	C38018509	Tartu MK, 23.07.2014, 2-14-54494
10.01.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	10.03.2003 x3, 19.05.2013	70/2003 71/2003 69/2003, 2014266	Viru MK, 26.03.2014, 2-14-7097, Lisa I
17.01.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	19.04.2006	2006173 2006171 2006175	Harju MK, 27.02.2014, 2-14-8305

27.01.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	5.09.1994	141/94	Harju MK, 27.02.2014, 2-14-8313
04.02.2014	Läti	4/2009 56(1)a+b	29.06.2009	C12140107	Harju MK, 26.02.2014, 2-14-7347
10.02.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	29.11.2011	2011/1076 2011/1077 2011/1078	Pärnu MK, 05.05.2014, 2-14-51406
20.02.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	29.03.2006	200686	Tartu MK, 14.03.2014, 2-14-10798
20.03.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	12.10.2012 x2	2012389, 2012390	Harju MK, 29.04.2014, 2-14-51455
22.04.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	25.11.2008	L08/17038	Tartu MK, 14.07.2014, 2-14-52987
25.04.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	25.08.2000 x2	50/00, 51/00	Harju MK, 19.08.2014, 2-14-55180
08.05.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	17.02.2000 x2	240/2000, 241/2000	Harju MK, 29.10.2014, 2-14-55181
27.05.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	27.09.2000	00/21538	Viru MK, 08.12.2014, 2-14-58065
30.05.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	19.12.1997 x2	05/1997, 06/1997	Viru MK x2, 10.10.2014, 2-14-55061; 16.04.2015, 2-15-5293
09.06.2014	Slovakkia	4/2009 56(1)a+b	13.08.2010	13P/16/2009- 138	Pärnu MK, 18.08.2014, 2-14-54731
25.06.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	16.11.2010	2010473	Pärnu MK, 18.08.2014, 2-14-55051
27.06.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	6.02.1998	97/9292	Harju MK, 19.08.2014, 2-14-55159

07.07.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	19.06.2006	06/1581	Tartu MK, 09.09.2014, 2-14-56448
09.07.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	14.02.2008	L07/12886	Pärnu MK, 15.09.2014, 2-14-56518
21.08.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	9.01.2008	L 07/13605	Pärnu MK, 12.09.2014, 2-14-56801
25.08.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	10.08.2006	2006285	Harju MK, 11.09.2014, 2-14-56881
01.09.2014	Soome	Haag 1973 + NY + 4/2009 56(1)b	4.12.2003	03/8878	Tartu MK, 17.07.2015, 2-14-57251
07.10.2014	Poola	4/2009 56(1)a+b	31.08.2010	III RC 253/10	Harju MK, 07.02.2011, 2-10-65993
15.10.2014	Soome	Haag 2007 10(1)a+ 4/2009 56(1)b	31.01.2002	L 01/13541	Harju MK, 19.11.2014, 2-14-60881
16.10.2014	Soome	Haag 2007 10(1)a + 4/2009 56(1)b	23.01.2004	240028	Harju MK, 21.11.2014, 2-14-60943
27.10.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	19.05.2004	04/2565	Tartu MK, 06.01.2015, 2-14-62814
27.11.2014	Soome	Haag 2007 10(1)a+ 4/2009 56(1)b	6.11.2000	00/10159	Harju MK, 11.02.2015, 2-15-1587
02.12.2014	Soome	4/2009 56(1)a+b	8.09.2010	H10/1725	Viru MK, 16.02.2015, 2-15-1463
02.01.2015	Soome	4/2009 56(1)a+b	7.03.2011	L10/6868	Harju MK, 23.02.2015, 2-15-1589

31.03.2015	Norra	Haag 2007 10(1)a	7.12.2012, 04.05.2015	1202295 x2	Viru MK x2, 08.06.2015, 2-15-6706; 29.09.2015, 2-15-11815
07.05.2015	Läti	4/2009 56(1)a+b	03.01.2006, 08.05.2007, 27.05.2014	C31286705, C31120607, C31482313	Harju MK, 29.09.2015, 2-15-14068 Lisa I
07.05.2015	Soome	4/2009 56(1)a+b	24.06.2010, 24.06.2010	§2010/1904, §2010/1905	Harju MK, 09.09.2015, 2-15-9141
10.08.2015	Norra	Haag 2007 10(1)a	17.06.2010	0708607	Tartu MK, 15.09.2015, 2-15-11930
19.08.2015	Soome	4/2009 56(1)a+b	30.01.2006 x2	200642, 200644	Tartu MK, 17.09.2015, 2-15-12708
03.09.2015	Soome	4/2009 56(1)a+b	9.12.2004 x2, 25.01.2016 x2	1682/2004, 1681/2004, 2016/102, 2016/103	HMK, 05.10.2015, 2-15-14383
09.09.2015	Soome	4/2009 56(1)a+b	8.02.2005	HP 04/7344	Harju MK, 12.10.2015, 2-15-13428
09.09.2015	Soome	Haag 2007 10(1)a + 4/2009 56(1)b	12.09.2000 x2	170/2000, 171/2000	Harju MK, 16.09.2015, 2-15-13502
11.07.2016	Soome	4/2009 56(1)a+b	18.11.2008	2008/2737	Harju MK, 25.08.2016, 2-16-11809
10.08.2016	Soome	4/2009 56(1)a+b	5.10.2006	2006/1260	Tartu MK, 14.09.2016, 2-16-13249
06.09.2016	Soome	4/2009 56(1)a+b	19.01.2009, 19.01.2009	2009/111, 2009/112	Harju MK, 26.09.2016, 2-16-14143
29.09.2016	Soome	4/2009 56(1)a+b	28.11.2007	207206	Pärnu MK, 2-16-15740

16.07.2012,	Soome	4/2009	24.09.2010	2010451,	Harju MK x2,
12.07.2013		56(1)a+b	x2,	2010449,	10.04.2013,
			07.03.1997	9700478	2-12-45994;
					06.08.2013,
					2-13-35249

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadi Saviir _____,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose

Elatislahendite tunnustamise ja täidetavaks tunnistamine – probleeme Eesti kohtupraktikas _____,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Haldi Koit _____,
(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **02.05.2017**